
3 1761 07827472 7

NOTES HISTÓRIQUES
DEL BISBAT DE BARCELONA

PER

Mossén Joseph Más, Pbre.

VOLUM VII

AB LLICENCIA

[redacted]: [redacted]

BARCELONA
TIPOGRAFÍA CATÓLICA, carrer del Pi, núm. 5
1910

3 00 pts

(67)

Notes Históriques
del Bisbat de Barcelona

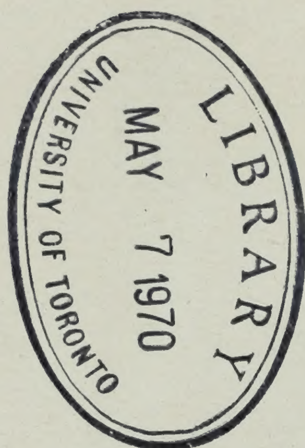
PER

Mossén Joseph Más, Pbre.

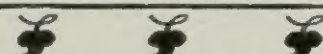
VOLÚM VIII

AB LLICENCIA

BARCELONA
Tipografía Católica, carrer del Pi, núm. 5
1910

DEDICATORIA

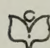
Al R. P. Agustí Más y Folch, Pbre.,

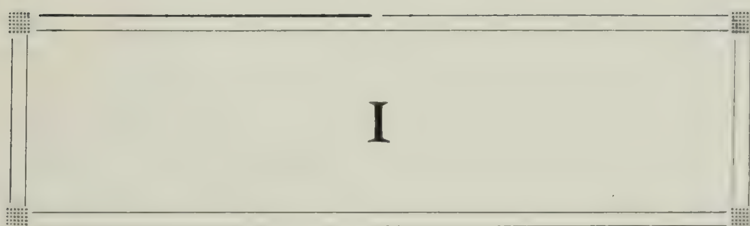
DEL ORATORI DE S. FELIP NERI DE BARCELONA

Les singulars penyores de paternal caritat de V. rebudes, reclamen condigna correspondencia; y no tenint á má altra cosa ab que testimoniarli l' agrahiment, li dedica ab especial afecte aqueix travall

L' Autor.

Barcelona, diada de Sant Jordi, de 1910.

I

ADVERTENCIA

Fill sumís de l' Esglesia y obedient á lo preceptuat per Urbá VIII, sobre fets extraordinaris, no intenta l' autor en lo que relata en la segona part d' eix travall donar á n' aqueixes veus de la Verge, que digué haver ohit Sor Rosa Altimiras, més valor y ni crédit que 'l que li dongui la Santa Esglesia Católica.

NOTA HISTÒRICA DE LES RELIQUIES DELS SANTS MÁRTIRS DE VILASSAR DE DALT

Esglesia parroquial de Vilassar de Dalt

VIII,

NOTA HISTÓRICA
DE LES RELIQUIES DELS SANTS MÁRTIRS
DE VILASSAR DE DALT

VILASSAR DE DALT

VILASSAR, població qu' en son terrer serva bastanta *tégula* romana, lo qual demostra quanta es sa antigor, es una de les viles mes industrials de la sempre rialle-ra Costa de Llevant.

Un' ara romana segles passats erigida en dita vila ([1]), y avuy á lo que sembla pera sempre destruída ó perduda, es altra de les penyores de la

(1) Apéndix I.

romana dominació qu' aquí deixá ben marcada sa petja.

Emperó lo que certifica mes la vellura de Vilassar es lo *dolmen* nomenat comunament la *Roca d' En Toni,* alsat part damunt de Ca 'n Boquet. Dit monument, del que 'n parla En Francesch Carreras y Candi [2] escriptor molt erudit, es un sepulcre de l' época gentílica y d' alguns cents anys ans de la vinguda del Mesias.

Vilassar de Dalt.—Dolmen

De Vilassar com á lloch se 'n fa esment en una escriptura del any 992 [3], y com á parroquia ne parla un document del any 1118. [4]

Si l' antigor y 'ls restes de passades generacions fan il-lustre la vila de Vilassar; si l' industria textil y l' agricultura li donen bon nom també, y

---

(2) Butlletí del Centre Excurssionista de Catalunya, *Vol. XIII, planes 246 y 247.*

(3) Arxiu Catedral de Barcelona, *Liber II Antiquitatum, f. 151, N. 433.*

(4) » » » » » » *N. 438.*

lo seu sanitós terrer unit á sa topografía la fan agradable, mes nom y nom ben dignificat li ha donat l' estol de sagrades Reliquies de Sants Mártirs, que com á riquíssim tresor estotja en son temple parroquial.

L' esglesia parroquial de S. Genís de Vilassar, d'estil gótich decayent, succehí en lo segle XVI á l' antiga parroquial, posantse la primera pedra lo jorn de Sta. Tecla de 1511, essent rector Mossen Francesch García Velasques, qui en dit any vivía á Roma (5). En 1519, á 21 d' Agost, la consagrá Don Joan Cardona, bisbe titolar de Plonate y auxiliar del Prelat de Barcelona (6).

Vilassar de Dalt
Portal major de l' esglesia Parroquial

L' antich castell senyorial propi del Marqués

---

(5) Apéndix II.
(6) Apéndix III.

de Barberá, la rodona y marletada torre de Ca 'n Mayans, del patrimoni de la noble familia de Llanza y la mal restaurada torre del Arrabalet, propia de la familia Boatella, de Premiá de Dalt, apar que fan guardia al temple - reliquiari dedicat al mártir y notari Sant Genís, d'Arlés.

Vilassar de Dalt.—Castell senyorial

Vilassar avuy te sa demarcació parroquial bastant reduhida, puix lo qu' are son parroquies de Sta. Creu de Cabrils y S. Joan de Vilassar de Mar, en lo segle XVIII eren arrabals ó vehinats de S. Genís de Vilassar (7).

Vilassar de Dalt.—Ca 'n Mayans

Difícilment se trovaría al nostre bisbat de Barcelona altra esglesia qu' atresori tanta riquesa de Reliquies, y á les que s' hi dongui pública y solemne veneració.

(7) Arxiu Catedral, *Speculum Officialatus, f. 153.*

Un P. Carmelita descals, nomenat Fr. Joseph de Jesús María, natural de Vilassar, fou qui primerament escrigué un' historia de les Reliquies dels Sants Mártirs, provinents de Caller, capital de Sardenya, que 's veneren á Vilassar, la qual s' estampá en 1715.

Gracies á n'aqueix fill de Vilassar, y á les píes instancies d' En Felix Massicas, argenter, de Barcelona, administrador dels Sants Mártirs, fill també de dita població, un y altre grans devots dels Sants Mártirs, posseheix la memorada parroquia dita historia. D' ella n' hem tret una gran part d' apuntacions pera escriurer aquesta *Nota Històrica* que de bon grat oferím als gloriosos Sants y á la parroquia de Vilassar nostra segona Patria.

Vilassar de Dalt. — Arrabalet

L' illa de Sardenya, molt celebrada en les gestes dels reys d' Aragó, ocupa lloch preferent en l' historia de l' Esglesia, per rahó dels nombrosos cristians qu' en aquell terrer moriren per Christ nostre Redemptor.

Caller, capital de dita illa, fou sepulcre de molts dels memorats Mártirs los quals conduhits á diferents esglesies de dita capital, foren durant anys y anys ben pía y solemnement venerats. Per dissort aquest honor s' esvahí un día de greu memoria: los temples qu' atresoraven tantes Reliquies foren enrunats, y ab lo temps quedá la cosa tant abandonada, que de tanta riquesa y del lloch hont era amagada ne quedá sols un recort.

Deu Senyor nostre qu' en sa Providencia proceheix sempre admirablement, escullí á un Prelat de la memorada ciutat de Sardenya pera qu' emprengués la laboriosa tasca de descobrir y desenterrar lo riquíssim tressor de les sagrades Reliquies.

Aqueix qu' ab tant zel trevallá en dur á terme la pía comanda, fou l' il-lustríssim D. Francisco d' Esquivel, natural de Vitoria de la provincia de Vizcaya, Arquebisbe de Caller y Primat de Sardenya y Córcega.

Precehida fervent pregaria á Deu nostre Senyor, lo día 6 de Novembre de 1614 se doná comens á la tasca, acompanyat dit Arquebisbe de canonges, beneficiats, religiosos y seglars, animats tots de ple esperit de religiositat.

Llarga fou l' empresa, pero també ben profitosa, puix fou una cosa inexplicable la gran y santa alegría ab que 's gosaren aquells fervorosos cristians ab la trovalla de gran nombre de Mártirs, á l' esglesia basílica de S. Sadurní, á la soterránia de S. Lell y de S. Maure y á la de Sta. Restituta.

De tant rica trovalla ne feu relació en 1617 lo Sr. Arquebisbe al Summo Pontífice Pau V, qui no sols acceptá ab tota joya lo llibre que contenía tal relació, si que á més d' ordenar que 's posés á la biblioteca del Vaticá, escrigué una carta remerciadora al sobrereferit D. Francisco d' Esquivel.

Bon costat feu al piadosíssim Arquebisbe en aquella nobilíssima empresa lo Virrey de Sardenya, lo comte D. Anfós d' Eril qui fou nomenat Capitá General d' aquella illa en 1618.

Eix noble cavaller s' enportá per servidor seu á n' En Salvador Riera, natural de Vilassar, fill de Ca 'n Rafart de la Riera ([8]), qui personalment contribuhí també á la trovalla de les santes Reliquies, y devía esser tant mereixedor de l' estima de son Senyor com de l' Arquebisbe, qu' eix va donarli les Reliquies que Vilassar ab tant d' amor guarda y venera ([9]). A 13 de Mars de 1623 lo Prelat firmá 'l document ab que s' acompanyaren les memorades Reliquies ([10]). A més de dita autèntica, aportá En Salvador Riera altre document hont hi consten los senyals é inscripcións que trovaren en algúns dels sepulcres que 's descobriren.

Aymant de sa patria com lo fill de sa mare, á Vilassar conduhí En Riera lo tresor ab gran goig assolit, fent aixis un preciós obsequi á la població nadiua, obsequi may prou estimat.

(8) Epitome.
(9) Apéndix VII
(10) Apéndix V.

Vilassar de Dalt.— Auténtica principal de les Reliquies dels Sants Mártirs

(Vegis Apéndix V)

Vilassar de Dalt. — Auténtica segona dels Sants Mártirs

(Vegis Apéndix V)

Diu la tradició y ho certifica l' autor de l'*Epitome,* qui conegué á testimonis de vista, que 'l qui dirigía l' embarcació que duya les santes Reliquies, volía portarles á altra banda, pero que 's mogué tant fèrma tempestat qu' arrambá dita nau á la platja de Vilassar ([11]).

Desembarcat l' inapreciable tresor, fou conduhit de primera intenció á una caseta allí prop edificada. Aquesta casa, qu' are ja no existeix, era á la Plassa Nova. La familia Alsina, coneguda per Ca 'n Jeroni My, possehía dita casa que fa alguns anys va esser venuda pera poguer obrarhi la Casa de la Vila ([12]).

Una tradició ben recordada á Vilassar de Mar, conta «que volguent la mestressa de la casa tenir un recort de l' hostatge fet als Sants Mártirs se quedá unes Reliquies. Succehí que l' endemá al volguer aportar á la parroquia los Sants Mártirs, no pogueren traure lo bahul de les Reliquies, y que maravellada la pobra dona al veures descoberta, confessá lo piadós fur qu' havía comès. Retornades les Reliquies al seu lloch, se pogué ab facilitat tancar lo bahul y conduhir á son destí lo sagrat tresor.»

La memorada familia ab molt d' amor guarda y venera unes Reliquies dels Sants Mártirs, col-locades á un reliquiari de fust, d' estil barroch, les quals, segons se diu, varen esser donades com á

(11) Epitome pl. 26.

(12) Noticia facilitada en 1904 per Mossen Pau Vinyolas y Torras, Pbre., natural de Vilassar de Mar.

Vilassar de Dalt. — Bahul dels Sants Mártirs

recort d' haver set aposentades á la meteixa casa al arrivar de Caller ([13]).

Les Reliquies foren conduhides, part dins d' una arqueta, nomenada lo bahulet dels Sants Mártirs, y la part més nombrosa ab dos grans bahuls que 's guarden al retaule dels Sants Mártirs.

La parroquia de Vilassar deuría tenir escrites ab lletres d' or l'any 1623, perque en tal jornada lo bon Deu li va fer l' inestimable comanda de guardar lo tresor riquíssim de Reliquies d' invictes campións qui per Jesús vessaren la sanch y donaren la vida.

Ab quanta joya rebría Vilassar los Sants Mártirs, se compren, perque tot seguit de possehirlos procurá honorarlos precehides les oportunes diligencies.

La primera providencia y la mes necessaria que 's prengué pera dit fí, va esser presentar al Senyor Bisbe de Barcelona l' auténtica de les Reliquies pera que essent examinada y admesa per llegítima, pogués donarse pública veneració als Sants Mártirs.

Rebuda benígnament pel Prelat D. Joan Sentís, qui ensemps era Virrey de Catalunya, la

(13) Noticia facilitada en 1908 per En Joseph Poveda, monjo de la catedral de Barcelona.

comissió formada pel Rector y Jurats, doná per vera l' escriptura presentada y autorisá la pública veneració de les Santes Reliquies. Al revers del document presentat hi continuá lo Sr. Bisbe l'autorisació firmantla á 14 de Juliol de 1623. No 's contentá lo Prelat en concedir la suplicada autorisació ja qu' ensemps exhortá als fidels cristians que veneressin les dites Reliquies á fí de que, per los mérits dels Sants Mártirs, podessin assolir los goigs eternals ([14]).

Desde dit any, any de perdurable recordansa, Vilassar se veu enriquida de tant inestimable tresor y desde dit any los Sants Mártirs son l'especial providencia de dita parroquia qu' ab constancia y fervor los honora.

Lo memorat Riera se reservá la possessió de les Reliquies fins l' any següent 1624, en que 'n feu donació plena á sa patria natiua en má y poder del reverent rector Mossen Francesch Sans, dels honorables Jurats En Joan Tolrá, En Guillem Blanch y En Pau Mir y dels homens de Concell En Jaume Bassa, En Bartomeu Colomer de Munt, En Gabriel Amat, En Joan Boquet, N' Apoloni Bergay y En Jaume Verivol.

Dues condicions senyalá En Salvador Riera al fer lo donatiu: essent l' una 'l que se li paguessin les despeses fetes pera la trovansa de les Reliquies y l' altra 'l que se li concedís llicencia pera fer, á

(14) Apéndix VI.

costes propies, una tomba davant de les reixes que 's faríen á la capella dels Sants Mártirs.

Dita tomba devía esser per ell y per los de la Casa Riera de Vilassar, d' hont era fill En Salvador Riera.

S' acceptaren la donació y condicions lo día 28 de Janer del citat 1624, essent testimonis de l' acta En Amador Estrany y son fill En Miquel Estrany, pagesos del vehinat de Cabrils, de la parroquia de Vilassar ([15]).

Tenint en compte lo dalt acceptat, los Jurats en dit any donaren ordre á n' En Jaume Roldors, clavari, que pagués á n' En Salvador Riera, ciutadá de Barcelona, 13 lliures qu' es lo preu de dues caixes-bahuls hont hi havíen les Reliquies dels gloriosos Mártirs ([16]).

La tomba de Ca 'n Riera, qual casa es are nomenada Rafart de la Riera, es la que s' obrí al davant del portal de la capella dels Sants Mártirs, al peu de la pica gran de l' aigua benehida ([17]).

Si Vilassar estigué de joya al rebrer les santes Reliquies y aquella fou mes gran quan pogué legalment honorarles ab pública veneració, se completá per fí quan á boca plena pogué dir que 'ls Sants Mártirs eren ben seus.

Això explica lo perqué volgué honorificar d' una manera especial als gloriosos Sants Mártirs

---

(15) Apéndix VII y Apéndix VIII.
(16) Arxiu parroquial de Vilassar, *Manual 41, de 1621 á 1645.*
(17) Apéndix VIII.

edificant una capella pera venerarshi les sagrades Reliquies la qual s' edificá al fossar, al costat esquer de l' esglesia, entre 'l portal major y 'l portal del cementiri.

La trassa ó progecte de la capella l' idearen los germans Pau y Geroni Cassillani, de Mataró, per quin travall cobraren 3 lliures, en 1628 ([18]).

Al llibre de comptes de l' Obra de 1612 á 1631, consta que varen fabricar la capella En Jaume Roldors, mestre de cases y En Joan Sala, manobre. També dirigí l' obra Mestre Torres ([19]).

En lo citat llibre s' hi llegeix l' entrega de diferentes partides de diner pera la fabricació de la memorada capella y també hi consta á la plana 75, qu' en 1625 los Jurats tornaren al arxiu de Sant Elm, 6 lliures qu' havíen tretes pera comprar uns pins que serviren pera fer bastides á fí d' obrar la capella dels Sants Mártirs. L' obra se pagá en gran part ab los emoluments del Comú, poguentse aixís dir que 'l poble costejá dita capella.

Aquesta se comensá envers l' any 1625, puix en eix any ja 's troven continuades algunes pagues fetes per dita capella ([20]). S' acabá pels vols del any 1632, donchs se consigna en lo Manual 66 del

(18) Arxiu parroquial de Vilassar. *Manual 67.*
(19) » » » *Manual 41.*
(20) » » » *Manual 75.*

arxiu parroquial qu' en 1631 los Jurats donaren compte d' haver gastat 214 lliures, 9 sous y 4 diners pera la fabricació de la capella dels Sants Mártirs.

Aquesta es d' estil grech-romá, adornantla prou la volta de mitja taronja termenada ab un cimbori que te quatre finestres, actualment paredades. Pera elles se compraren en l' any 1631 quatre vidrieres á n' En Miquel Bach, pintor de vidrieres, per 23 lliures y en 1632 varen comprarse dues vergues de ferre pera dites vidrieres qu' eren de colors ([21]).

Dos portals donan entrada á la capella que 's tanquen ab artístiques reixes de fusta, l' un al enfront del altar y l' altre al costat del Evangeli, junt al altar de S. Elm.

Aquesta capella estigué uns set anys pera obrarse, lo que fa extranyar atesa la pía amor que teníen los feligresos de Vilassar als Sants Mártirs. N' obstant es de creure que fora contra sa voluntat, puix axís que la capella fou acabada se tractá de fer l' altar y retaule-reliquiari pera col-locarshi les santes Reliquies.

Pera aquesta obra los Jurats firmaren una contracta ab En Joan Altabó, quin artista en 1634 firmá á dits Jurats ápoca de rebuda de varies parti-

(21) Arxiu parroquial de Vilassar, *Manual 41.*

Vilassar de Dalt. — Retaule dels Sants Mártirs (1634)

des de diner per rahó del altar y retaule, essent, á lo que sembla, lo preu concertat 75 lliures ([22]).

L' obra executada per N' Altabó, apar que no fou ben acabada, donchs consta qu' en 1647 Mestre Salvador Alió va rebre de 'n Jaume Anglada y Lledó, un dels Administradors dels Sants Mártirs, 30 lliures á compte de les 100 que li foren promeses pera alsar y mellorar lo retaule dels Sants Mártirs y pera fer lo sagrari ([23]).

Aquesta última obra dona la nova que la capella dels Sants Mártirs desde llavors també fou dedicada al Santíssim Sagrament del Altar, que pera sempre llohat sía. Actualment encare continúa essent aquesta capella la de la Comunió.

Al arrivar l' any 1648, se resolgué donar terme á la decoració del altar-retaule fense la comanda de daurarlo al daurador En Mateu Carbonell, de Barcelona. Firmaren la contracta á 31 de Janer, lo senyor rector Mossen Oleguer de Tord y Boldó, l' esculptor En Domingo Rovira, eix en nom del daurador y los Administradors dels Sants Mártirs En Jaume Anglada y Lledó y En Genis Pifarrer.

Lo retaule qu' es d' estil ylateresch, y descansa damunt d' un senzill basament ornat ab los escuts de Catalunya y Barcelona, consta d' un petit bancal y quatre cossos ab degradació y termena ab l' imatge de Jesús crucificat.

Está format de retaulons hon hi han travalla-

(22) Arxiu parroquial de Vilassar, *Manual 42, de 1634 á 1638, f. 1.*
(23) Arxiu parroquial de Vilassar, *Manual de 1645 á 1649, f. 36.*

des varies imatges de Mártirs y passatges dels martiris, quals retaulons son les portelles que tanquen les Reliquies. També hi han passatges dels martiris, no en relleu sino pintats, al bancalet del retaule.

A una capelleta obrada al gruix de la paret s' hi venera d' alguns anys ensá Sta. Filomena.

Sens les Reliquies que cad' any en son propi altar se posen á la pública veneració, se' n guarda una bona porció als dos bahuls guardats dins del retaule-reliquiari, los que no s' obren sens especial llicencia del Prelat.

Lo retaule s' obra cad' any lo día de la festa qu' es á 29 de Abril, quan fa la Visita pastoral lo Sr. Bisbe y quan s' esdevé alguna greu y general calamitat á la parroquia.

Mentres son exposades les santes Reliquies son molts los fidels que concorren á venerarles y á suplicar la sempre poderosa protecció de tant gloriosos Sants.

Cad' any s' enrama ab abundancia de flors lo sagrat altar y retaule, qual bella y pía costum ja 's practicava en l' any 1720 ([24]).

Quan se tanquen les Reliquies del retaule se fa solemne processó per dins de l' esglesia traslladant lo Santíssim al altar major y aprés se reparteixen les flors á la nombrosa generació qu' acut á demanarne, que les guarda molt devotament.

---

(24) Arxiu parroquial de Vilassar, *Llibre d' Administració dels Sants Mártirs de 1695 á 1745.*

A mes de les Reliquies del altar dels Sants Mártirs s' en guarda moltes d' altres á l' arqueta nomenada bahulet, del que s' es fet esment mes amunt, á un reliquiari de fust en forma de pirámide y á un reliquiari manual de plata.

Lo bahulet fou muntat á Caller entre l' any 1618 y 1623. Ab lo discurs dels anys se desmillorá molt, y com per tal rahó ja no 's posava á la veneració pública, l' autor d' aquesta *Nota històrica* lo feu restaurar á ses despeses. Pera que fos mes durable sa conservació, va fer obrar un' urna bellament ornada dins de la que s' hi guarda dit bahulet ó arqueta. Trevallá dita urna, En Joseph Quixal y Vellet, aventatjat esculptor de Barcelona, en 1904.

Dit reliquiari ans se col-locava al altar major en les festes dels Sants Mártirs, de S. Genís y en los quatre-anyals. Are sols s' hi posa en les propies festes que 's dediquen tots los anys als gloriosos Sants Mártirs co-patrons de Vilassar.

Lo reliquiari en forma de pirámide se travallá en l' any 1713 essent administradors Mossen Francisco Campins Pbre., En Salvador Felíu é Isern, En Jaume de Llanza, En Matías Avellá, En Salvador Roldós y En Jacinto Mas ([25]).

Eix reliquiari que costá 236 lliures, 5 sous y 3 diners, es lo que portan á la processó, sota tálem, quatre sacerdots revestits de diaques.

Lo reliquiari de plata que conté una sagrada

(25) Arxiu parroquial de Vilassar, *Llibre d' Administració dels Sants Mártirs, de 1695 á 1745.*

Vilassar de Dalt. — Arqueta-Reliquiari dels Sants Mártirs (1618 - 1623)

(Vegis Apéndix IV)

reliquia dels Sants Mártirs, es lo que 's dona á besar als fidels á l' hora del ofertori lo día dels Sants Mártirs y lo día de S. Genís, titolar y patró de la parroquia.

No estava feta la capella quan se tractá de la nominació d' Administradors dels Sants Mártirs pera que 's cuidessin de les santes Reliquies y 's tingué la primera reunió ó Junta pera tractar de dit assumpte, lo día 28 de Janer del any 1624 ([26]).

Mes avant se tractá de senyalar una diada propia pera honorar solemnement als gloriosos Sants Mártirs, á quin fí lo día 5 d' Abril de 1654, festa de Pasqua de Resurrecció, se reuní lo poble al cementiri ó fossar, que, com es sapigut, era al costat de l' esglesia. Congregat lo poble y presidit per l' Autoritat, s' exposá que, celebrant l' Esglesia lo día 29 d'Abril la festa de S. Pere de Verona, mártir, del Ordre de S. Domingo, tota vegada que 'l primer Sant escrit á l'Auténtica de les Reliquies es d'un S. Pere Mártir, sería convenient demanar al Capítol Catedral de Barcelona (Seu vagant), ó al Senyor

(26) Apéndix IX.

Vilassar de Dalt. — Reliquiari dels Sants Mártirs (1713)

Vicari General, se servís posar lo Decret á la petició presentada manant que 'l día 29 d' Abril fos festa de precepte, cad' any, á la parroquia y terme de Vilassar. També s' acordá suplicar al Sr. Rector, Mossen Vicens Vinyals que junt ab lo poble fes la dita petició al Sr. Vicari General. Se proposá que la festa dels Sants Mártirs se celebrés á sa capella, ab solemne ofici y á la tarde vespres y completes. Del consentiment donat pel Sr. Rector á tot lo proposat, se 'n llevá acte lo día 15 d' Abril.

Presentada la petició ó súplica sobre memorada, lo Sr. Vicari General y canonge Dr. D. Joseph Ninot, y vista aceptable en totes ses parts, decretá que la festa dels Sants Mártirs se celebrés quiscun any lo día 29 de Abril, qual diada maná sía de precepte y que 's solemnisés tal com demanaven lo Sr. Rector y Jurats. Se doná lo Decret á 22 d' Abril de 1654 ([27]).

Los fills de Vilassar al cap de quatr' anys de possehir les santes Reliquies, ja amostraren ben vistosament la confiansa que teníen als gloriosos Sants Mártirs, als qui suplicaren lo gran benefici de la pluja de que n' estavan molt faltats. A eix fí se ordená llarga y nodrida processó pera anar á la

(27) Apéndix XI.

capella de Sant Sebastiá, portanthi lo bahulet dels Sants Mártirs. A ella hi concorregueren també les Autoritats locals y dels pobles vehins, y fou tan agradable al bon Deu, que la nit del día que volían traure los Sants Mártirs plogué moltíssim, qual pluja se repetí durant vuit díes. Lo día que foren tornats á l' esglesia, un cop feta la processó, torná á ploure copiosament ([28]).

Aquest dó de la pluja sembla qu' es lo que mes vegades ha assolit dels Sants Mártirs la parroquia de Vilassar y val la pena de consignar que cad' any plou poch ó molt la vigilia ó 'l día dels Sants Mártirs.

En temps d' epidemia, malaltíes encomanadisses, guerres y en altres qualsevols calamitats, Vilassar ha experimentat d' una manera ben manifesta la protecció singular dels Sants Mártirs.

No es cosa d' extranyar que la capella dels Sants Mártirs sia freqüentment visitada y s' hagin esmersat les elmoines dels devots pera conservarla y mellorarla.

En 1721 se comprá un frontal de vellut carmesí ab serrell d' or que serveix pera la festa dels Sants Mártirs, lo qual se enriquí en 1723 ab tres escuts d' or que 's compraren al brodador En Joan Farreras, per 36 lliuras y 8 sous ([29]).

(28) Apéndix X.

(29) Arxiu parroquial de Vilassar, *Llibre d' Administració dels Sants Mártirs, de 1695 á 1745.*

Una llantia de plata comprada en 1721 per 214 lliures y 16 sous y dotse palmatories de plata son part de les joyes que s' adquiriren en lo segle XVIII. L' aranya de crestall que subsisteix, se comprá en 1831 per 150 pessetes ([30]) la qual en 1888 la restaurá, per 107 pessetes, En Joseph Piferrer fill de dita parroquia ([31]).

Ab lo discurs dels temps, á mes de lo referit, s' es embellida la capella ab richs jochs d' estovalles, serveys de sacres, candelers y florers, qu' es un bè de Deu.

Les revoltes públiques també han deixat marcat son pas per eix lloch no guardant la capella totes les joyes qu' ans tenía. Serva emperó algunes de dites palmatories y un cálzer que 'n lo mes d' Abril de 1879, en memoria del difunt D. Jaume Ubach, doná la familia Bruguera parenta de dit senyor, als Sants Mártirs, que 's veneren á l' esglesia de S. Genís de Vilassar, com aixís se llegeix á una planxa posada damunt del estotj que reclou lo cálzer.

Aquesta noble familia es propietaria de la casa coneguda ab lo nom de Ca 'n Bach, quin nom probablement es contracció del nom Ubach.

Damunt del sagrari s' hi venerá desde 1890 á 1896 una imatge del Sagrat Cor de Jesús, donatiu de N' Antoni Biada, propietari de l' antiga Casa

(30) Arxiu parroquial de Vilassar, *Llibre d' Administració dels Sants Mártirs, de 1805 á .....*

(31) Arxiu parroquial de Vilassar, *Llibre d' Administració dels Sants Mártirs, de 1805 á .....*

Mayolas, la qual en 1896 fou substituída per altra que doná N' Antoni Ginabreda, procurador de Ca 'n Marqués.

En 1903 s' erigí un altar al Diví Cor de Jesús, mercés á la pía generositat de Na María Clara Aymá y Piñeró, viuda de Magí Prats, natural de dita vila y ab eix motiu se transferí la segona imatge á la rectoría y la primera se guarda al Hospital de Vilassar ([32]).

A mes de joyes y d' altres presents, los fills de Vilassar han fet ofrena d' altres dons de mes estima com son les fundacions de misses y aniversaris celebradors á la capella dels Sants Mártirs, segons es de veure en moltes escriptures del arxiu parroquial.

Portats los fills de Vilassar de més amor als Sants Mártirs resolgueren agermanarse, posantse baix l' especial protecció de dits Sants. A eix fí se fundá la Confraría dels Sants Mártirs la qual fou autorisada en 1678 por lo Sr. Vicari General y Diputat esglesiástich per Catalunya, lo Dr. Joseph Molines ([33]).

(32) Noticia facilitada per Na Teresa Casanovas y Vila, de dita parroquia.
(33) Arxiu parroquial de Vilassar, *Manual de Documents dels Sants Mártirs.*

Aquesta Confraría, en altres temps mes nombrosa y mes fervorosa qu' are, fou enriquida ab lo inapreciable dó de les santes indulgencies. Dels Summos Pontífices Innocenci XI é Innocenci XII ne guarda bon recort la sobre referida Confraría per les nombroses indulgencies concedides als confrares y confrareses dels Sants Mártirs, en los respectius anys 1678 y 1699 ([34]).

Entre dites indulgencies precisa especificar la plenaria que, ab les degudes condicions, poden guanyar los confrares y confrareses dels Sants Mártirs desde la vigilia dels Sants Mártirs fins á la posta del sol de la festa, qu' es á 29 d' Abril, visitant la Capella de dits Sants.

Varis Prelats també han amostrat l' amor als Sants Mártirs concedint indulgencies als que devotament resin alguna de les oracions aprovades per l' Esglesia davant les Reliquies dels memorats y gloriosos Sants Mártirs de Vilassar. A prechs del autor d' aquesta *Nota Històrica,* als 8 d' Abril de 1904 l' Em. y Rm. Sr. Cardenal Casañas, bisbe de Barcelona, concedí 200 díes d' indulgencia á qualsevol fidel de sa jurisdicció que devotament practiqui algún acte de pietat davant de les sagrades Reliquies ([35]).

Cal remarcar entre les gracies espirituals la continguda al Breu del Papa Clement XIII des-

---

(34) Arxiu parroquial de Vilassar, *Manual de Documents dels Sants Mártirs.*

(35) Arxiu parroquial de Vilassar, *Manual de Documents dels Sants Mártirs.*

patxat á Roma á 3 de Maig de 1773. En ell consta la concessió de que perpetuament sien privilegiats tots los altars de l' esglesia de S. Genís de Vilassar quan en ells s' hi celebrin misses per los confrares difunts de la Confraría dels Sants Mártirs ([36]).

Com la caritat es tan ingeniosa, l' Administració dels Sants Mártirs tenía quatre cistelletes que servíen pera fer captiris ab lo que se donava mes solemnitat á la festa dels gloriosos Mártirs y eren més nombrosos los cultes que se 'ls hi dedicava.

També per dit fí se colectaven elmoines en especie, de tot lo que ne donen compte los llibres d' Administració.

En lo llibre titolat Documents dels Sants Mártirs, s' hi continúa la llicencia donada pel Sr. Vicari General pera que la Confraría, cad' any, puga fer una extracció ó rifa de 50 lliures, la qual se firmá en l' any 1712 accedint dit Sr. Vicari General á la petició que se li feu en temps oportú. De dit sorteig que comensá en 1717, ne fa esment lo sobre referit llibre d' Administració com hi també d' altres sorteigs consistents ab culleres de plata. Are no 's fá.

Ab sos fondos contribuhí l' Administració á les mellores del temple. En 1758 comprá un tálem y

(36) Arxiu parroquial de Vilassar, *Manual de Documents dels Sants Mártirs.*

penó pera portar lo Viátich y en 1771 altre penó pera portar lo Combregar á Mar y á Cabrils.

La mateixa Administració te á son cárrech lo Misteri del *Ecce-Homo,* qu' ab altres Misteris comanats á diferentes Administracions se porta á la processó que 's fa lo Dijous Sant, qual Misteri ja 'l tenía en 1696, en qual any va esser renovat ([37]).

Molta llohansa doná als gloriosos Sants Mártirs lo P. Fr. Joseph de Jesús María, carmelita descals, natural de Vilassar, publicant l' Historia dels invictes Mártirs, dels quals Vilassar ne posseheix gran part de Reliquies ([38]). Se feu la segona edició en 1856.

Dels Goigs que 's canten á llahor dels Sants Mártirs, consta als tres Llibres d' Administració que se n' estamparen en 1703, 1728, 1744, 1765, 1787 y 1797. Altres edicions se feren dels meteixos en lo segle passat.

La Novena composta per lo Sr. Rector Mossen Jaume Santacana, ab la que 's glorifica als Sants

(37) Arxiu parroquial de Vilassar, *Llibres d' Administració dels Sants Mártirs.*

(38) Epitome de la certeza, legitimidad y excelencia de las insignes reliquias de los Santos Mártires que son veneradas en Vilasar. Recopilado por el Reverendo P. Fr. José de Jesús María, religioso Carmelita Descalzo, hijo de dicho lugar, Provincial que fué dos veces en este principado de Cataluña. Barcelona. Por Bartholomé Giralt, impressor. Año 1715.

Mártirs, conté los goigs qu' ab dita novena se publicaren per primera vegada en 1849.

Aprés d' aquesta edició de goigs nous, ne dictá uns en 1887 lo llorejat poeta En Francesch Casas y Amigó que posá en música lo mestre En Gayetá Casadevall. La portada d'aquestos goigs es una magnífica alegoría de la glorificació dels Sants Mártirs, que la dibuixá En Francesch Camps, metge de dita vila. Pagá aquesta notable edició lo fabricant N' Antón Feliu ([39]).

En 1904 se reimprimiren dits goigs á despeses del susdit autor d' eix travall, los quals van acompanyats d' una nota històrica de les santes Reliquies y son culte. A la primera plana hi ha un gravat del reliquiari, conegut ab lo nom de bahulet y un estat dels Sants dels quals ne venera reliquies la parroquia de Vilassar.

Tant de bo que per favor especial del cel la població de Vilassar de Dalt aumenti sempre en amor y confiansa envers los gloriosos é invictes Sants Mártirs que, com á preuadíssim tresor, reclou á son temple parroquial y dels quals sempre n' ha rebut especialíssima protecció conforme ho demostra l' Historia. A la fí d' eix Llibre s' hi continua un breu resum de la vida dels Sants Mártirs que venera Vilassar en son temple ([40]).

---

(39) Arxiu parroquial de Vilassar, *Llibres d' Administració dels Sants Mártirs, de 1805 á...*

(40) Apéndix XV.

APÉNDIX

I

Ara romana

P. MANLIO. GN. F. GAL.
ÆDILI. II. VIR.
GN. MANLIO. P. F. GAL.
SECUNDO ÆDILI.

A Publius Manlius, galer, fill de Gneus, edil, y un dels dos homens del Govern, y á Gneus Manlius, galer, son fill, qui segona vegada fou edil.

II

Acta de l' edificació y paga de l' esglesia parroquial de S. Genís de Vilassar

1515, 23 Setembre

En nom de nostre Senyor Deu y de la sacratíssima Verge Sancta María y dell benauenturat Sant Genís y de tots los sants y santas de paradís fonch principiada de obrar la sglesia de Sant Genís lo día de Santa Tecla á XXIII de Setembra any de la nativitat de nostre Senyor mill y sinch cens y onze Essent rector lo magnífich mossen

Francesch García Velasques estant en la Cort romana y vicaris per ell lo discret mossen Jauma Boxader y mossen Saluador Comas ensems arrendados, Regint la ballia de la dita parroquia per la Magestat del ilustrissim rey de Arago lo honorable en Pera Casals de dita parroquia, Essent jurats los honorables en Saluador Farrer de la Font y lo senyer en Johan Benet ses Aroles alias Ermengol de Cabrils, Essent Obres En Johan Vilardell y en Saluador Abrill de Cabrils, Essent conseles En Benet Tria En Pera Agell en Pera Rafart en Matheu Carbonell y clavari lo senyer En Jauma Bonyvern ffou lo preu que donaren als mestres qui obraren dita obra vuyt centas y vint y sinch liuras y foren lo mestre Mestre Barthomeu Rosi de la siutat de Gerona y Mestre Pera Capvern del regne de Fransa ([41]).

III

Acta de la Consagració de l' esglesia parroquial de S. Genís de Vilassar

1519, 21 Agost

L' any M. D. XIX, á XXI del mes d' Agost Jo Joan Cardona Bisbe de Plonate, ([42]) ab llicencia del Reverent Don Martí, ([43]) Bisbe de Barcelona,

(41) Arxiu parroquial de Vilassar, *Manual de 1510 á 1609, f. 68.*
(42) Era també bisbe auxiliar de Barcelona.
(43) En Martí García, (1512 - 1521).

he consagrat l' esglesia y aquest altar á honor de Sant Genís, y he inclós en ell les reliquies dels Sants Mártirs Bernabé y d' altres Sants, quins noms son escrits al llibre de la vida, concedint á sengles fidels cristians d' avuy per un any y en lo día aniversari d' aquesta consagració, que la visitin, XL ([44]) díes de veritable indulgencia en la forma qu' es costum en l' Esglesia. ([45])

IV

Bahulet - reliquiari

1618 - 1623

Si be no consta fixament la data d' eix, pot dirse que 's fabricá entre 1618 y 1623. Al restaurarlo en 1904 lo fuster Píu Fargas, de Barcelona, s' hi trovaren uns sostenidors de paper rotllat que formaven part de la montura de dit reliquiari.

Aquestos sostenidors eren llicencies despatxades á Caller y dirigides al escarceller de dita ciutat, autorisant la llibertat de certs presoners. Dues d' elles eren firmades en los respectius anys de 1617 y 1618.

Com lo reliquiari aqueix fou aportat en 1623, vista la data dels memorats permisos es del cas deduhir que 's fabricá entre 1618 y 1623.

---

(44) 40.

(45) Arxiu parroquial de Vilassar, *Manual N. 15, de 1510 á 1609, f. 70.* Traducció del original llatí.

D' aquest últim any ó poch ans deuen esser també los dos bahuls coberts de pell y bellament clavatejats, que contingueren la casi totalitat de Reliquies que venera Vilassar.

V

Auténtica principal de les Reliquies dels Sants Mártirs de Vilassar de Dalt, firmada pel Sr. Arquebisbe de Caller

1623, 13 Mars

Nos Don Francisco d' Esquivel, per la gracia de Deu y de la Seu Apostólica, Arquebisbe de Caller, Bisbe de les Unions, Primat de Sardenya y Córcega, Gonfanoner de la Santa Romana Esglesia, Prior de Sant Sadurní, Senyor de les Baroníes de Suel y de S. Panthaleó y de l' Illa de S. Antioch y del Consell de Sa Magestat donem testimoni y fé que les Reliquies dels infrascrits Sants y Santes, donades y repartides á N' en Salvador Riera, servidor del Il-lustríssim senyor don Anfós de Eril, Comte de Eril, Llochtinent y Capitá General en lo present Regne de Sardenya per Sa Magestat lo Rey nostre Senyor, foren trovades á les esglesies de la pressent ciutat de Caller, majorment á l' esglesia Basílica dedicada á S. Sadurní, Mártir y á l' esglesia soterránia de Sant Llucifer, y á les runes de l' esglesia dels Sants Lell y Maure, Mártirs, que no son lluny de la dita de Sant Sadurní, y en altre esglesia soterránia baix invocació de Santa Resti-

tuta, Mártir, situada á la ciutat de Estampache de Caller.

Y en primer lloch certa partícula de Sant Pere Mártir.

Altra de Sant Martí Mártir.
Altra de Sant Vicens M.
Altra de Sant Antoni M.
Altra de Sant Gelasi M.
Altra de Sant Esteve M.
Altra de Sant Sisini M.
Altra de Sant Guisitá M.
Altra de Sant Restitut M.
Altra de Sant Graciá M.
Altra de Santa Joana M.
Altra de Santa Restituta M.
Altra de Sant Marturi M.
Altra de Sant Suí M.
Altra de Sant Jaume M.
Altra de Sant Egiciós M.
Altra de Sant Ecumeu M.
Altra de Sant Pupaqui M.
Altra de Sant Ignaci M.
Altra de Sant Priamo M.
Altra de Sant Eutimi M.
Altra de Sant Ponça M.
Altra de Sant Juliá M.
Altra de Sant Bonifaci M.
Altra de Sant Marí M.
Altra de Sant Maure M.
Altra de Sant Sever M.

Altra de Sant Gerí M.
Altra de Sant Edici M.
Altra de Sant Felíu M.
Altra de Santa Mérida M.
Altra de Santa Florencia M.
Altra de Santa Bárbara M.
Altra de Santa Catharina M.
Altra de Santa Teodosia M.
Altra de Santa Eugenia M.
Altra de Santa Dorotea M.
Altra de Santa Cecilia M.
Altra de Santa Suina M.
Altra de Santa Reparada M.
Altra de Santa Justa M.
Altra de Santa Justina M.
Altra de Santa Herénida M.
Altra de Sant Lell M.
Altra de Sant Máxim M.
Altra de Sant Teodoret M.
Altra de Sant Obtanci M.
Altra de Sant Víctor M.
Altra de Sant Marcelí M.
Altra de Sant Piu M.
Altra de Sant Joaquim M.
Altra de Santa Subenia M.
Altra de Sant Hilarió M.
Altra de Sant Luxori M.
Altra de Santa Emerenciana M.
Altra de Santa Savida M.
Altra de Sant Janás M.

Altra de Sant Pere M.
Altra de Santa Lucrecia M.
Altra de Santa Agnés M.

Quals noms totals son dels Cossos sants trovats en les predites esglesies d' aquesta ciutat, les Reliquies dels quals foren entregades y repartides al mateix Salvador Riera per sa gran devoció que te á les mateixes. Per lo que amonestem y donem fe á tots los fidels de Crist que les presents inspeccionin, vegin llegexin é igualment oheixen que son veríssimes les sobre nomenades Reliquies de Sants y Santes Mártirs. De totes y sengles coses, á major culte del gran Deu, y veneració de dits Sants y Santes Mártirs, á fí d' esser mes y mes venerades, Nos ha plagut despatxar les presents, á petició que 'ns ha fet dit Salvador Riera, signades de nostra má, y roborades ab nostre segell, y degudament refrendades per nostre baix escrit Notari y Secretari. Donades á Caller, y en nostre Palau Arquebisbal lo día 13 del mes de Mars, any del Naixement del Senyor mil siscents vintitres.=Francisco Arquebisbe de Caller. = Per manament de Sa Il-lustríssima y Reverendíssima Senyoría foren expedides per mí Gaspar Sirigu per autoritat Apostólica per tot arreu Notari públich, y Escrivá de la Curia Arquebisbal de Caller.

Legalisació de la firma Gaspar Sirigu, Notari de Caller

1623, 7 Abril

A tots y cadascú que veurán, llegirán com y també ohirán les presents, donch fé y testimoni, Jo Ferrán Sabater, per la reyal Autoritat Notari publich y secretari del Lochtinent General, y de la reyal Audiencia, com Gaspar Sirigu qui 's firmá en la predita carta certificatoria firmada de propia má de l' Il-lustríssim y Reverendíssim Arquebisbe de Caller Don Francisco de Esquivel, avans, aprés y de present del temps de la firma, fou, era, y es notari y secretari de la Mensa Arquebisbal de Caller, y á ses actes y escriptures públiques y autèntiques, com ho es la present certificatoria, dintre y fora de judici, se lis doná y dona plèna fè, com á fetes de pública mà. Y en fè d' axió ho firmo aquí á Caller lo día sèt d' Abril de mil siscents vintitrès, é hi poso mon acostumat se + nyal de l' art de notaría. Anfos, comte y varó d' Eril. ([46])

Segona auténtica de les Reliquies dels Sants Mártirs

Ab l' auténtica principal de les Reliquies dels Sants Mártirs fou aportat un document que conté los títols y signes que 's trovaren gravats á n' al-

(46) Arxiu parroquial de Vilassar, *Document original en pergami*. Traducció del original llatí.

guns dels sepulcres trets de les esglesies hon eren sepultades aytals Reliquies.

Eix document si be no porta firma alguna, ab tot, se l' ha considerat com un' auténtica, de manera que 'ls Sants consignats en un y altre document formen lo total dels que l' esglesia parroquial de S. Genís de Vilassar n' estotja lo preuat tresor de sagrades Reliquies.

Transcripció dels noms escrits á la segona auténtica.

Aquestos son los noms dels Sants y Santes baix escrits, trovats ab senyals com aquí apareixen:

«Aquí descansen lo benaventurat mártir Marcelí, qui visqué 17 anys més ó menys y reposá lo día 13 de Juliol y lo santíssim Tertuliá, qui visqué 8 anys.»

«Aquí descansen Pía y Joaquim, que visqueren 16 y 8 anys. Per la fe de Nostre Senyor Jesucrist.»

«Aquí descansa la benaventurada mártir Suvenia, qui visqué 30 anys, 6 mesos y 8 díes. 21 Abril.»

«Aquí descansa lo benaventurat mártir Ilarió, noy, qui visqué 6 anys mes ó menys. A 8 de Novembre. E. P. T. S.»

«Aquí descansa Emerenciana, de bona memoria, y Santa Savida, qu' ab sos pares están depositades per mans nostres. ¡Oh Llum divina que tot ho podeu!»

«A n' aqueix tumul descansa lo benaventurat mártir Janás, qui visqué 25 anys y 20 díes: reposá en pau á 8 de febrer.»

«Aquí descansa lo benaventurat mártir, Pere, qui visqué 40 anys. Reposá en pau lo día 8 de Juny.»

«Aquí descansen les benaventurades mártirs Agnés y Lucrecia, verges, que visqueren 11 y 20 anys. Día 1 y 5 de Desembre.»

«Aquí descansa lo benaventurat mártir Timoteu, un dels deixeples de Jesucrist, qui visqué mes de 56 anys.»

«Aquí descansa lo benaventurat mártir Erculiá, qui visqué 17 anys, mes ó menys, y á 8 d' Agost patí per Crist.»

«Aquí descansa la benaventurada Anneta, qui visqué 24 anys, mes ó menys, 8 mesos y 4 díes. A 23 de Mars.»

«Aquí descansa lo benaventurat mártir Jesmon, qui visqué 9 anys.»

«Aquí descansa la benaventurada mártir Victoria, qui visqué 10 anys.»

«Aquí descansa la benaventurada mártir Flora, qui visqué 6 anys mes ó menys.» ([47])

+ Callus.

Al final d' eix document hi ha una creu y lo nom *Callus,* que ignorem lo seu significat.

---

(47) Arxiu parroquial de Vilassar. Document en pergamí. Traducció del original llatí.

Segons los goigs, Vilassar venera Reliquies de seixanta dos Mártirs en lo que no estem conformes. La rahó es perque 'ls noms dels Sants Mártirs continguts en la primera auténtica son seixanta y los continguts en la segona son divuit, donant un resultat de setanta vuit. Pero com en la segona se repeteixen onse noms de la primera, que son los escrits ab lletra cursiva á la plana 78, resulta que les Reliquies que venera Vilassar son de seixanta set Mártirs.

Es d' advertir que son en nombre ben multiplicat les sagrades Reliquies que 's veneren á Vilassar de Dalt y si be, segons l' auténtica primera y principal, sols se consigna lo nombre de quaranta vuit, y de cada Mártir no més qu' una reliquia es presumible que no s' autenticarien les altres á pesar de tenirles per veres reliquies ó be que 's perdé l' escriptura que donava fé de s' autenticitat.

VI

Autorisació del Sr. Bisbe de Barcelona, D. Joan Sentis, pera poder venerarse públicament les Reliquies dels Sants Mártirs de Vilassar

1623, 14 Juliol

Nos Don Joan Sentis, per la gracia de Deu y de la Seu Apostólica, Bisbe de Barcelona, Llochtinent, Capitá General y Conseller del Rey Nostre Senyor, en lo Principat de Catalunya, y en los Comtats de Rosselló, y de Cerdanya. A tots nostres estimats fidels en Christ d' abdós sexes, qui vegin, llegexin, y ohexin lo present catalech, fem

á saber y coneixer que per part del reverent y Honorables Rector, y Jurats de l' Esglesia parroquial de Vilassar de nostra Diócesis de Barcelona, Nos foren ofertes y presentades les rerascrites Lletres en pergamí del Il-lustríssim y Reverendíssim Don Francesch d' Equivel, per la gracia de Deu y de la Seu Apostólica, Arquebisbe de Caller, Bisbe de les Unions, Primat de Sardenya, y Córcega, Gonfanoner de la Santa Esglesia Romana, Prior de San Sadurní, Senyor de les Baroníes de Suel y de Sant Pantaleó y de l' Illa de Sant Antioch, y del Consell de Sa Magestat, marcades ab son segell penjant enclós en capsa rodona d' estany, senceres, íntegres, no viciades, no cancel-lades ó sospitoses en alguna banda, sino que careixen de tot mal y sospita, com arrera se pot veure.

Aprés qu' aquestes lletres á Nos foren presentades y per Nos rebudes, com s' es dit amunt, y revisades, reconegudes, y examinades pareixent de gran veritat, y en forma d' aprobació, havent sigut declarades per l' autoritat de tant grans varóns y llurs segells, exhortém y amonestém, als meteixos fidels de Christ, que colrin y venerin dites Reliquies dels Sants nomenats en les Lletres rerascrites, a fí de que lis valguin sos merits per' arrivar al goig etern. Y á fí de qu' en lo temps venidor no hi hagi dupte sobre les dites Reliquies, y les rerascrites lletres, en testimoni de la veritat havém manat despatxar les presents, firmades de mà nostra, y roborades ab la marca de nostre segell.

Dat á Barcelona, lo día 14 del mes de Juliol any de la Nativitat del Senyor 1623.=Joan, Bisbe de Barcelona.

De manament de dit molt Il-lustríssim y reverendíssim senyor Bisbe de Barcelona, ho despatxá Joan Jeroni Talavera, Notari públich de Barcelona y Escribá major de la Cúria del Vicariat Eclesiástich de Barcelona ([48]).

VII

Donació de les Reliquies dels Sants Mártirs á la parroquia y terme de Vilassar per En Salvador Riera

1624, 28 Janer

Diumenge día vintivuit del mes de Janer del any del Naixement del Senyor mil sis cents vintiquatre, en la parroquia de S. Genís de Vilassar, diocesis de Barcelona.

Jo Salvador Riera, negociant, ciutadá de Barcelona, natural de la parroquia de Sant Genís de Vilassar, bisbat de Barcelona, dono á la predita esglesia parroquial y per ella al il-lustríssim y molt reverent Sr. Don Francesch Sans, prébere y rector de l' esglesia parroquial de S. Genís de Vilassar y á la Universitat ([49]) de dita parroquia y terme de Vilassar y per ella al honorable Joan Tolrá, Guillem Blanc y Pau Mir, Jurats en lo present any de

(48) Arxiu parroquial de Vilassar. Traduhit del original llatí, escrit al revers de l' auténtica principal.

(49) Comú.

dit terme y parroquia, á Jaume Bassa, Barthomeu Colomer de Munt, Gabriel Amat y á Joan Boquet, procers de Concell ordinari de dit terme en lo present any, y juntament á Apoloni Bergay y á Jaume Verivol, ausents en eix acte, les Reliquies dels Sants Mártirs, de diferents noms, existents ab unes caixes de fusta, ab dos bahuls y un reliquiari, les quals Reliquies trovades per dit Riera á la ciutat de Caller, de l' Illa de Sardenya, del regne d' Espanya, conforme de dites Reliquies consta ab certa certificació de má del Il-lustríssim y Reverendíssim Arquebisbe de dita ciutat y del Il-lustríssim senyor Anfós de Eril, lloch-tinent de Governador General de dit regne de Sardenya per la Sacra Católica y Regia Magestat del Rey nostre Senyor, qual donació feu dit Riera per l' amor que te vers dita parroquia de Vilassar de la que es natural, ab los pactes següents: so es, ab pacte que á dit Riera se li hagen de pagar de les caritats se trobarán per dita parroquia y altres parts per ocasió de dits Sants Mártirs per adjutoris dels gastos ha tinguts y soportats dit Riera en la trobança de dits Sants Mártirs. Item ab pacte que dit Riera pugue fer conforme de present lin donen llicentia pera fer á son gasto, de dit Riera, devant les reixes de la capella, fahedores pera dits Sants Martris en dita isglesia de Vilassar una tomba pera soterrarse ell y los de la Casa de 'n Riera de Vilassar de hont es natural dit donador, los quals dit donador y Jurats acceptaren dita donatio ab gran aplauso y referi-

ment de moltes gracies y ab repicament de campanes. [50] Los testimonis son Amador Estrany y son fill Miquel Estrany, pagesos del vehinat de Cabrils, de dita parroquia de Vilassar.

En fé y testimoni de les coses sobrereferides escrites per má agena jo Gaspar Senges per autoritat Real notari públich de la parroquia de S. Genís de Vilassar tenint y regint per mos certs títols les escriptures públiques de Joan Miquel Benús, per semblant autoritat Real notari públich de dita parroquia me sotscrich ab ma propia má y poso mon acostumat sig + ne del art de notaría. [51]

VIII

Tomba de la familia Riera

Lo privilegi de tenir vas ó tomba dins de l' esglesia parroquial, en virtut de concessió feta en 1624, comensá á ferne us dita familia lo día 5 de Desembre de 1632 enterranthi lo cos de N' Antoni Riera.

Per la partida d' eix enterrament se deduheix que les santes Reliquies encare no eren á la memorada capella.

Es presumible que 'n Salvador Riera no fou

---

(50) Desd' aquí fins á la conclusió, eix document es llatí en lo seu original.

(51) Arxiu parroquial de Vilassar, *Manual de Documents dels Sants Mártirs, f. 16.*

sepultat en dit vas puix no consta son óbit en los llibres de defunció de la parroquia.

En 1645 s' hi doná sepultura á María Riera y Company y en 1645 á María Refart ([52]).

Aquesta tomba es al peu de la gran pica de marbre, al davant del portal petit peró principal de la capella dels Sants Mártirs, la que no deu confondres ab altra qu' existeix al interior de dita capella, puix ben clar consta que devía ferse al davant de les reixes fahedores á la capella dels Sants Mártirs.

La de dins de la capella pertanyné á la Casa ó familia Juliá, llegintse al llibre de l' Obra de 1654 á 1742, f. 6, qu' en 1655 l' Obra concedí á N' Antoni Juliá llicencia pera fer lo seu vas á la capella dels Sants Mártirs y en cambi dit Juliá va donar á l' Obra 20 dobles ó sía 40 lliures.

La casa Riera, segons se llegeix al *Epitome*, passá á esser casa Refart y de la Riera, situada á l' altre part de la riera, á la banda de Cabrils. Avuy pertany á la rica familia Bruguera, vehina de Barcelona, qual familia feu enrunar dita casa, edificantne un' altre de grandiosa al solar d' aquella.

La casa Juliá també es desapareguda y al solar de la mateixa s' hi es obrat lo convent de religioses Concepcionistes que 's dedican á l' ensenyansa, les quals teníen son estatge al Hospital, havent passat á sa propia vivenda en l' any 1906.

---

(52) Arxiu parroquial de Vilassar, *Llibres d' Obits*.

IX

Administració dels Sants Mártirs

1624, 28 Janer

Diumenge, día vintivuit del mes de Janer, del any del Naixement del Senyor mil siscents vintiquatre, en la parroquia de S. Genís de Vilassar, bisbat de Barcelona.

De y sobre les ofertes fahedores y aportadores per los devots dels gloriosos Mártirs, les reliquies dels quals Sants Mártirs son vuy en la isglesia parroquial de Sant Genís de Vilassar, en dita isglesia donades y oferides á dita isglesia per Salvador Riera, negociant, ciutadá de Barcelona, y natural de la present parroquia de Sant Genís de Vilassar ab acte rebut en poder del nottari devall escrit lo dic present y devall escrit trobades dites reliquies de Sants Mártirs á son gasto per dit Salvador Riera en la ciutat de Caller del Regne Serdenya per y entre lo Il-lustre y molt Reverent Señor don Francesch Sans prevere y rector de la isglesia parroquial de Sant Genís de Vilassar del Bisbat de Barcelona de una part y lo honorable Joan Tolrá, Guillem Blanc y Pau Mir l' any present Jurats de dita parroquia y terme de Vilassar, Jaume Bassa, Barthomeu Colomer de Munt, Gabriel Amat y Joan Boquet lo any present personas de

Consell de dit terme juntament ab Polloni Bergay y Jaume Verivol de aquest acte absents de part altre son estats fets, pactats, concordats, fermats y jurats los capítols, pactes y avinenses següents:

E primerament es estad pactad y concordad per y entre les dites parts que de la Caixa fahedora pera tenir depositades dites Santes Reliquies ([53]) de dits Sants Mártirs y en lo entre tant de les dues caixes o bahuls hont vuy estan tinga una clau ell dit Reverent Rector y sos successors despres de ell y altre los Jurats de dit Terme y altre los administradors eligidors de dites Santes Reliquies quisvulla qui per temps será.

Item es pactat etc., que de tot lo ques offerira per los devots de dits gloriosos Mártirs ço es de presentalles de drap de or, plata, cera, cedas, vestits y robes quant se vinguen que sera quan á dits Reverent Rector y Jurats y persones de Concell apparra del que sen haura lo delme ço es un real per lliura y lo demes per los Gloriosos Mártirs.

Item es pactat etc., que tots los diners procehirna de les acaptes que los administradors de dits gloriosos Mártirs acaptaran per los devots de dits Gloriosos Mártirs de les quals acaptes dit Reverent Rector no y tindrá res y també los diners procehidors de dites presentalles y offerts ques vendrán dels diners dels quals ia dit Reverent Rector ne haura pres lo real per lliura, tot se haje de

(53) Tal vegada se refereixi á un reliquiari gran.

deposar en un caixo o caixa que tinga dos tencadures, de la una de les quals tinga dit Reverent Rector la una clau y de la altre dits administradors tinguen la altre clau los diners del qual caixo se gastaran y se hajan de gastar en allo que a dits Reverent Rector Jurats y administradors concertarán y volrán.

Y per tant nosaltres les dites parts llohants &c. que 's fassi sots pena de dèu lliures per part d' un y altre estipulades convenim y en bona fè prometem en dits noms, de part á part &c. per torn y mútuament, atendre y complir, com mes y mellor adalt, s' hi conté la present capitulació, concordia y avinença y cada un de sos capitols. Y per aixó &c. obliguèm de part á part tots y sengles bens, á saber, lo Reverent Rector sos propis bens y dits Jurats y persones del consell, los bens, drets y emoluments del Comú y son terme. Renunciant en quant á aixó al benefici de les noves constitucions &c. de la carta &c. y á la consuetut de Barcelona que parla &c. y á la lley que diu que el allargament del jurament &c. y á la consuetut de Barcelona prohibint &c. y á totes les altres lleys &c. y á la lley que diu que la renuncia general &c. y á altre qualsevol drèt &c. y pera que les coses predites &c. jurém. Y axó &c. Son testimonis Amador Estrany y Miquel Estrany, son fill, pagesos abdòs de dita parroquia de Vilassar.

Y en fè y testimoni d' aixó, per mà d' altri, ho faig Jo Gaspar Senges, per reyal autoritat notari

públich de la Parroquia de Sant Genís de Vilassar, bisbat de Barcelona, tenint y possehint per mos certs, justos, y llegítims títols les escriptures públiques de l' honorable Joan Miquèl Benús, per semblant autoritat reyal, difunt, Notari públich de dita parroquia, aquí 'm firmo y de l' art de notaría hi poso mon acostumat sen + yal ([54]).

X

Processó pera assolir pluja

1627, 28 Mars

A vint y vuyt de mars del any mil sis cents vintiset diumenge de rams, per necessitat de aigua se tragueren los cosos Sts. que s tenen en la Isglesia de Vilassar ab professo ils portaven á S. Sebastiá, pera acompanyarlos vingueren las dos parroquies so es premia y cabrera ab professons molt solemnes ab peregrins y peregrines tots vestits de blanch ab sos figures de Cristo y los vexillos y juntament ab estos dos professons ische dita parroquia ab molts peregrins y peregrines tots vestis de blanch ab sos figures de Cristo y los vexillos y lo pendó de la confraria de la sanch de Jesucrist y en lloch de creu de plata portaven lo Cristo gran de

(54) Arxiu parroquial de Vilassar, *Documents dels Sants Mártirs, f. 17.*

dita confraria anaven a dita professo dos centas atxas ans mes que manco portaven los Sts. ab civera sacerdots revestis ab sas estolas y albas donaven als portants sis reals de caritat a cada hu lo talem portave lo batle y jurat en cap de premiá, batle y jurat en cap de Cabrera, batle y jurat en cap de vilassar y ab professo anaven á la hermita de St. Sebastiá y se digueren completas y predicaren predicá lo pare mestre fra hyeroni batlle rector del collegi de St. Guillem de barcelona y visitador en la provintia de catalunya dels pares de St. Agusti era batlle lo honorable serapi guerau pajes, jurats toni mas de munt pajes y michel veil de la serra tambe pajes jurat menestral Antoni anpi farrer de mar pescador rector don francesc sans asistiren á dita professo tres sacerdots de premiá y un studiant y dos sacerdots de alella quatre sacerdots de cabrera y sis de vilassar fense determinacio de traurels vuy dias antes y la nit matexa plogue moltissim y tots los demes dias per intercessio y.......... de dits Sts. ab molta abundancia y lo dia quels tragueren ....laygue fins foren tornats á la esglesia y apres......... de tornats inmediatament plogue moltíssim es feta la present memoria de ma de mi don francesch sans rector de dita parroquia al primer de abril del any mil sis cents vint y set.

Al primer de maix del any mil sis cents vint y vuyt ana la parroquia ([55]).

---

(55) Arxiu parroquial de Vilassar. *Llibre de Baptismes de 1604 á 1678.* (Dins de 'l mes de Mars 1641).

XI

Vot de poble, de Vilassar de Dalt

1654, 5 Abril

Diumenge día ó festa de Pasqua de Resurrecció de nostre Senyor Jesucrist, cinch del mes d'Abril del any del Naixement del Senyor mil sis cents cinquanta quatre, en la parroquia de S. Genís de Vilassar, bisbat de Barcelona.

Convocat y Congregat lo Concell General de la parroquia y terme de St. Genis de Vilassar del bisbat de barcelona en lo sementiri ó fossar de dita Isglesia parroquial de Vilassar ahont per semblants comuns actes y negocis altres vegades se solen convocar y congregar conforme es de costum per aquestos y altres negocis semblants. En lo cual Concell y Convocació entrevingueren y foren presents los honorables Antoni Juliá lo present y corrent trienni per la S. C. y Real magestat batlle de la present parroquia y terme de Vilassar, de vall autorisant y decretant Francesch Pons de vall familiar del St. Ofici, Antoni Campins y Pau Casanovas lo any present Jurats de dita parroquia Jaume Bergay, Francesch Pujol, Francesch Roldos, Joan Figuero, Genis Valeta y Joan Ros lo any present persones de Concell ordinari de dita parroquia de Vilassar, Antoni Isern, Pau Amad y Roura,

Joan Dorda, Joan Torra, Bernat Abril, Hyeronim Prats, Hyeronim Duran, Genis Abril, Antoni Guerau, Genis Estrany, Antoni Mas Riera, menor de dias, Antoni Bergay y Campins, Bernat Campins, Pere Avalla, Bernat Casanovas, Antoni Joan Vidal y Campins, Onofre Llado, Francesch Mas, Antoni Llosas, Francesch Galseran, Jaume Pi y Casalins, Andreu Casanovas, Joan Pau Cuquet, Joseph Casanovas, Amador Galseran, Antoni Mas de vall, Salvi Cuquet, Onofre Pau Mas, Jaume Tolrá, Miquel Bassa, Joan Giralt, Joan Amat, Pere Vives, Antoni Roldos y Carbonell, Pau Saura, Magi Roldos, Jaume Anglada y Llado, Nadal Reix, Bernat Roldos, Genis Roldos, Magi Pou, Miquel Mir, Magi Bonet, Timoteo Joani, Miquel Costa, Francesch Finet, Joan Feliu, Barthomeu Salvet, Antoni Forns, Pere Vila, Jaume Malloles, Bernat Bassa, Pau Feliu, Bertran Soler, Pau Roldos, Genis Bassa, Mateu Alberch, Antoni Lloberas, Cebria Clerga, Miquel Mates, Barthomeu Bassa, Magi Mates, mossen Miquel Padrola, Joan Pau Joani, Ramon Mas, Genis Piferrer, Joan Petit, Bernat Vehil, Bernat Carne, Galseran Massiques, Bernat Espinas, Pere Recoder, Joan Finet, Pau Lloberas, Passia Sabater, Miquel Xaus, Pau Bassa, Miquel Estrany, Jaume Boquet, Ramon Anglada y Torrents, Montserrat Abril y Marques, Serapi Casals, Onofre Sayol, Jaume Piferrer, Pau Agell, Jaume Campins, Massia Villas, Hieronym Llenas, Pere Morera, Joan del Pi, Joan Casanoves, Pau Colomer, Salvador Vehil,

Pere Pons de Vall, Francesch Llansa y Mayans, Jaume Blanch y mossen Salvi Major, tots naturals y habitants en dita parrochia y terme de Vilassar. Fonch proposat per lo dit honorable Jaume Pons de Vall, Jurat en cap de voluntat y concentiment de dits sos companys que per quant en lo any mil sis cents vint y tres per Salvador Riera natural de dita parroquia de Vilassar, criat del Excelentíssim Señor don Alfonso de Aril Compte de Aril Virrey y Capitá General per lo Rey nostre Señor en lo Regne de Cerdeña foren aportades moltes y notables reliquies de molts Sants Mártirs desde la ciutat de Caller de dit Regne de Cerdeña a dita parroquia de Vilassar y collocades en la Iglesia parroquial de dita parroquia de Vilassar per venir autenticament approbades per lo Illustre y Reverendíssim Señor Don Francisco de Esquivel Arquebisbe de Caller Primat de Cerdeña y Corsega de nou calificades per lo Excelentíssim Señor Don Joan Santis bisbe de Barcelona com tot autenticament consta ab les actes originals y haventse edificat capella y altar a dits Sants Mártirs en dita parroquial Isglesia de Vilassar, ahont dites Santes Reliquies son honrades y venerades y no haventse fins avuy designat particular diada per la festa de dits Sants Mártirs, perço dits honorables Jurats y persones de concell ordinari proposan a dit Consell general si li apar be se senyale un dia particular en lo qual se fasse particular festa de dits Sants Mártirs y que dit día sía lo de vint y nou de Abril día de Sant Pere Mártir del ordre de Sant

Domingo ates que lo primer de dits Sants Mártirs posats en lo catalogo de dites Santes Reliquies es tambe de Sant Pere Mártir y que se suplique al molt Illustre Capitol de la Seu de Barcelona Sede Episcopal vacant, o a son Vicari General sía de son servey posar sa Autoritat y Decret en lo present acte que dit día vint y nou de Abril sía festa de precepte en dita parroquia y terme de Vilassar tots anys perpetualment y aixi mateix se demane lo concentiment y beneplacit de tot lo demunt dit al Reverent Señor Vicens Vinyals en S. T. D. prevere y Rector de dita Isglesia parroquial de Vilassar perque tots junts demanen a dit Illustre Señor Vicari General dit Decret. E dit General Concell vehen esser dite propositio tant justa y pia delibera sía fet y posat en execucio tot de dalt proposat y que lo día dalt assenyalat se celebre en dita capella y altar de dits gloriosos Sants Mártirs solemne offici y a la tarde vespres y completes donant al Reverent Rector y preveras assistiren a dits officis la charitat acostumada donar en dita isglesia en altres officis semblants pagantse dita caritat del bassi de la administració de dits Sants Mártirs o altrement en la forma o manera concordaran dits Reverent Rector y Jurats qui vuy son y pertemps seran y aixi lo present concell o deslibera etc. Testimonis de las dels sobra dits accepto la ferma del Doctor Vicens Vinyals prevera y rector predit son Jaume Mayans y Pau Piferrer fadrins tots pagesos de dita parroquia de Vilassar y Christofol Benus en lloch del

nottari de vall escrit substituyt. Testimonis de la aceptació o concentiment donat per lo Reverent Doctor Vicens Vinyals en S. T. D. prevera y Rector de dita Isglesia de Vilassar que consent Díe a quinse de Abril mil cis cents sinquanta y quatre son Pau Agell pages y Joan Llavaneras escrivent de Vilassar ([56]).

Petició y autorisació de la festa dels Sants Mártirs

1654, 21 y 22 Abril

Sapiga tothom que l' any de la Nativitat del Senyor mil sis cents cinquanta quatre lo día vint y hu del mes d' Abril estanthi present per haver sigut demanat, pregat y requerit jo Pau Lleopart per Apostólica y Reyal Autoritat notari Publich de Barcelona, escrivá de la Reverenda Cambra Apostólica de l' Apostólica Seu vagant, en la Curia del Vicariat Esglesiastich de Barcelona, a presencia del mol Reverent Don Joseph Ninot Canonge de la Santa Esglesia Catedral de Barcelona, y del Vicari General y Oficial en totes les coses esperituals y temporals de la present ciutat y diócessis de Barcelona, per lo molt Illustre é Insigne Capitol de Canonges de la meteixa Santa Esglesia estant vagant la Seu Bisbal, foren personalment constituits lo Reverent

(56) Arxiu parroquial de Vilassar. *Documents dels Sants Mártirs, f. 20.*

Vicent Viñals S. T. D. prébere y rector de l' Esglesia parroquial de Sant Genis de Vilassar de la dióscessis de Barcelona d' una part y N' Onofre Refart candeler de cera ciutadá de Barcelona á nom y com á procurador dels Honorables Batlle, Jurats, Consell General, y Universitat y de cascuna de les persones de dit poble de Vilassar, quins en dit nom presentaren respectivament al Vicari General de Barcelona lo sobredit consell hagut per los meteixos lo día de la festa de Pasqua de la Resurrecció de nostre Senyor Jesucrist prop passat, rebut y redactat en aquexa forma pública per En Gaspar Senges notari publich y escrivá del Consell de dita parroquia, qual consell havent sigut llegit á presencia de dit Senyor Vicari General de Barcelona per lo notari y escrivá baix escrit, lo Reverent Senyor Don Vicents Viñals va dir de paraula que á totes y cada una de les coses contingudes en la predita deliberació lis donava y doná son assentiment y consentiment, los quals respectivament suplicaren a dit Reverent Senyor Vicari General y Oficial de Barcelona, com lloava y aprobava concedia y confirmava totes y cada una de les predites coses contingudes en dita deliberació, com y també com cad' any lo día de la festa de Sant Pere Mártir feya processó solemnial, a la que hi assistien les Reliquies de Sant Pere Mártir y d'altres Sants, se dignés concedir llicencia y facultat pera que 's pugui ferho, lliure y licitament, de lo qual demanaren que se 'n fes á la Curia escriptura pública, que fou rebuda lo

día mes y any predits estanthi present jo Pau Lleopart per autoritat reyal y apostólica notari publich de Barcelona y escrivá de la Curia del Vicariat Esglesiastich de Barcelona, y estanthi presents com a testimonis En Pau Boffarull notari ciutadá de Barcelona, y 'N Feliu Molins escriptor de Barcelona. A n' aquestes coses escrites de mà d' altri, donch fé Jo Pau Lleopart notari y escrivá predit de ma propia mà.

=Nos Joseph Ninot canonge de la Santa esglesia Catedral de Barcelona y per lo molt Illustre e insigne Capitol de Canonges de la metexa Santa Esglesia estant vagant la Seu Bisbal, Vicari General y Oficial en les coses esperituals y temporals de la present ciutat y diócessis de Barcelona, revisada la pia escriptura de deliberació, de presentació y d' aceptació feta á nostra presencia per lo Reverent Vicents Viñals prébere S. T. D. Rector de l' Esglesia Parroquial dels Sants Genis y Genis de Vilassar, y per N' Onofre Refart candeler de cera ciutadá de Barcelona á nom y com á procurador dels honorables Batlle, Jurats, y Consell General de dit poble de Vilassar, y haventnos dirigit una súplica en quant no hi ha en ells cosa alguna contraria als sagrats canons ni á les disposicions dels Sants Pares. Per lo tant concedim llicencia y facultat als meteixos pera que cad' any lo día vint y nou del mes d' Abril puguin a tenor de les presents lletres, solemnisar la festa solemnial dels inclits Sants Pere Mártir y companys en dita esglesia y parroquia

com a festa de precepte de la Santa Mare Esglesia, y de la diócessis, y també celebrar y cantar l' Offici en honor dels predits Sants segons la reforma del missal desde les primeres vespres fins a les completes, ab la caritat que s' hi ha fixada, y també demanar y rebre les elmoynes pera l' ornamentació de la seua capella, y fer lliure y licitament solemnial processó en lo predit día de festa per los carrers publichs de la predita vila en la forma y hora qu' es costúm, interpossanthi com interposem en lo predit nostra autoritat, y decret pera son valer y fermesa firmat de nostra mà, marcat ab lo segell de dit Insigne Capitol, y refrendat per l' infrascrit escrivá de nostra Curia. Dat a Barcelona lo día vint y dos del mes d' Abril, any de la Natividad del Senyor mil sis cents cinquanta quatre. = Ninot V. G. y Oficial. = Per manament de dit Senyor Vicari General, Pau Lleopart notari y escrivá. Pel Decret XIII sous IIII diners. He rebut III lliures XIIII sous. Lleopart. = En fé y testimoni de les predites coses escrites de mà d' altri Jo Gaspar Senges notari públich de la parroquia de Sant Genis de Vilassar de la Diócessis de Barcelona per la regia autoritat, firmo aqui y poso mon acostumat segell de l' art de Notaria ([57]).

---

(57) Arxiu parroquial de Vilassar. *Documents dels Sts. Mártirs, f. 30.* Traducció del original llatí

XII

Goigs dels gloriosos sexanta dos martyrs que forent trobats en Cerdenya, y vuy se veneran en lo lloch de Villassar de Dalt

(Edició de 1713)

Puix en lo Cel, y en la terra
vos ha volgut Deu honrar:
socorreu vostres Devots
Martyrs Sants de Vilassar.
Cerdenya, y Roma ilustráreu
ab lo vostre naixement,
y ab fervor mes excelent
de vostre Sanch rubricareu:
En tal martyri ensenyareu
lo millor sacrificar;
Socorreu, etc.
Los infernals procuraban
borrarnos vostres exemples,
en derruhir á dos Temples
ahont vostres Cossos estaban:
Molt vanament se cansaban
en volervos ocultar;
Socorreu, etc.
En mitg de tanta ruhina
fonch trobat aquest tresor,

quens concedeix lo Senyor
dadiva tant peregrina:
Que fonch voluntat divina
molt bé podém afirmar;
Socorreu, etc.
Luego un Devot ab ternura
de Vilassár natural,
tresor tant Celestial
per sa Patria lo procura:
De ahont nos vé la ventura
de poderos venerar;
Socorreu, etc.
Tormenta pati cruel
La Nau en vostre transport:
pero la ditxosa sort
va premiar lo nostre zel:
Fonch assó perque lo Cel
nons volgué desconsolar;
Socorreu, etc.
En Vilassar fabricada
se mira esta Capella,
y es la millor maravella;
puix se veu tan visitada:
Tota cosa es alcançada
per qui la sap suplicar;
Socorreu, etc.
Las fragancias tant notables
de vostres Ossos Sagrats,
de que son glorificats
son abonos irrefregables.

Y mes les virtuts admirables
en que vos devem imitar.
Socorreu, etc.
En totas necessitats
nos socorreu ab clemencia,
perque á la vostra presencia
nons mirem desamparats:
Guardaunos de pecats
en la terra y en lo Mar;
Socorreu, etc.

(*)

Lo veureus tan piadosos
en qualsevol apretura,
es indici que assegura
sou ab Deu molt poderosos:
Fassáu siam los ditxosos
sabentvos acompanyar;
Socorreu, etc.
De sexanta y dos Soldats
se compon vostre Esquadró,
y es lo mes fort Batalló
en nostras necessitats:
Guardaunos de tempestats
en la terra y en lo mar;
Socorreu, etc.

(*) Aquestos son los goigs ab la *tornada* primitius. En altra edició mes moderna, se modificá la última posada dels antichs y s' hi afegiren les dues que segueixen.

TORNADA

Puix corona vostres merits
una gloria singular;
socorreu vostres Devots
Martyrs Sants de Vilassar.

XIII

Goigs dels gloriosos Sants Martirs, quals Sagradas Reliquias en número de sexanta dos venera la parroquia de S. Genis de Vilassar de Dalt

(Edició 1849)

Martirs sants de Deu amats
puig al Cel teniu valia:
En totas necesitats
siau nostre amparo y guia.
Vegereu la llum primera
en Cerdeña y estrañs pobles
en virtuts santas y nobles
la nostra vida se esmera:
seguint constants la lumera
de Christo queus dirigia. etc.
De la fé astros brillants
iluminau á las gents,
no temeu castichs, torments,
ni las furias dels tirans:

predicau á xichs y grans
De Deu la lley Santa y pia. etc.
A vostre exemple y Doctrina
molts gentils se converteixen,
la secta vil aborreixen
abrassant la Fé divina:
lo jutge inich determina
perseguirvos á porfia. etc.
Al rigor de forts torments
en martiri formidable
vos condemna inexorable
la furia dels presidents:
humils sufriu y contents
la sort que Deu permitia. etc.
La mort que á los mes espanta
la rebéreu ab molt gust,
pues sempre la mort del just
la fa Deu gloriosa y Santa:
vostre Amor, Constancia tanta
lo Cel benigne os premia. etc.
Vostres cossos sepultats
y per molts sigles ocults,
foren libres dels insults
de criminals voluntats:
uns tresors tan consumats
nos descubri Deu un dia. etc.
Esquivel, zelós Prelat,
y de Caller Arquebisbe,
encontrá dins un abisme
vostre deposit sagrat:

desde quant sou venerats
Martyrs Sants de gerarquia. etc.
Un devot de Vilassar
trobantse en Caller preten,
las reliquias que al present
veneram en eix Altar:
est tresor tant singular
per nostre consol envia. etc.
La Nau de vostre transport
en horrosa tormenta
se arrebata violenta
y á nostra platja pren port:
dantnos Deu ab esta sort
tan sagrada compañía. etc.
En tota humana dolencia
mal de pedra y feridura,
endolciu nostra amargura
ó Martirs sants ab clemencia:
vostra piadosa assistencia
nos consolia nit y dia. etc.
Guardeu los fruits de la terra
de malignes tempestats;
la pluja en las sequedats
reguia nostras valls y serra:
no permetau que la guerra
ja mai ab nosaltres sia. etc.
Lo Fadri y la Donsella
en sa fragil juventut,
pel camí de la virtut
dirigiu á ell y ella:

los casats ab maravella
viscan ab pau y alegria. etc.
Dels enemichs de la fé
y perversas intencions
de sas vils persecucions
lliuraunos per nostre bé:
convertiu á ells també,
abjureu la heretjia. etc.

TORNADA

Martirs Sants de Deu amats
puig al Cel teniu valia
En totas necesitats
siau nostre amparo y guia.

XIV

Goigs en llahor dels Sants Mártirs que 's veneran á l' esglesia parroquial de Sant Genís de Vilassar de Dalt arxiprestat de Mataró y bisbat de Barcelona

SA FESTA Á 29 D' ABRIL

(Edició de 1887 y de nou estampada en 1904)

Ja que vareu conquistar
la palma de la victoria:
Protegíu desde la gloria
als devots de Vilassar.

A la ciutat de Caller,
capital de la Sardenya,
segóns vostre vida ensenya,
martirisats vareu ser;
per Jesús vareu donar
la vostra sanch meritoria.
Protegíu, etc.
L' emperador Constantí,
que dels Sants honrava 'ls cossos,
per posarhi 'ls vostres ossos
un gran temple feya allí:
mes si 'l temple 's va enrunar,
no 's perdé vostra memoria.
Protegíu, etc.
De Vilassar un bon fill,
Salvador Riera, al servey
va estar, un temps, del virrey
de Sardenya, Alfóns d' Erill;
de com aqueix lo va honrar
be 'n tenim bona memoria.
Protegíu, etc.
Al arquebisbe Esquivel
en cercar cossos sagrats
entre runes sepultats
ajudá allí ab piadós zel;
lo Prelat li va premiar
empresa tan meritoria,
Protegíu, etc.
De Reliquies lo tresor
rebut ab santa alegría

á Vilassar prest l' envía,
mogut de son patri amor;
d' ofrena tan exemplar
la certesa es ben notoria.
Protegíu, etc.
Los maríns, creyentho igual,
les duhen á Barcelona,
mes de prompte 'l tró ressona
y 's desfá gran temporal;
la nau aquí va portar
Deu ab forsa obligatoria.
Protegíu, etc.
Lo poble, en agrahiment
á tan alta maravella,
les hi aixecá una capella
que ensemps fou del Sagrament;
gran retaule hi feu obrar
ab relleus de vostra historia.
Protegíu, etc.
Com visió que va tení
Sant Joán una vegada,
ab la vesta inmaculada
rodejéu l' Anyel diví;
volgueunos també á cantar
la seua eterna victoria.
Protegíu, etc.
Un gran exércit forméu
de tota lley de persones,
ab bisbes, noyets, matrones,
y 'l deixeble Timotéu;

tots pel cel vareu deixar
l' existencia tranzitoria.
Protegíu, etc.
Quan acava 'l mes d' Abril
fem cad' any festes hermoses,
guarnintvos l' altar de roses
y poncellada gentil:
flors que tocan vostre altar
tothom ne pren per memoria.
Protegíu, etc.
Vostre poder celestial
fa ploure á n' aquesta terra,
ens protegeix en la guerra
y 'ns fa sortir de tot mal;
fins sobre 'l furor del mar
vostre poder té victoria.
Protegíu, etc.
Al que us sigui ben devot
alcanseuli bona anyada,
lliureulo de pedregada
y del pecat sobre tot;
sigueu de sa vida l' far,
ajudeulo quan se moria.
Protegíu, etc,
Puix rodejan vostre altar
honorant vostra memoria:
Protegíu desde la gloria
als devots de Vilassar.

Los Sants Mártirs de Caller, dels quals se veneren Reliquies á l' esglesia parroquial de Sant Genís de Vilassar, son los següents, segóns consten á les auténtiques

AUTÉNTICA PRINCIPAL

S. Pere.
S. Martí.
S. Vicens.
S. Antoni.
S. Gelasi.
S. Esteve.
S. Sisini.
S. Guisitá.
S. Restitut.
S. Graciá.
Sta. Joana.
Sta. Restituta.
S. Marturi.
S. Suí.
S. Jaume.
S. Egiciós.
S. Ecumeu.
S. Pupaqui.
S. Ignaci.
S. Priamo.
S. Eutimi.
S. Ponçá.
S. Juliá.
S. Bonifaci.
S. Marí.
S. Maure.
S. Sever.
S. Gerí.
S. Edici.
S. Felíu.
Sta. Mérida.
Sta. Florencia.
Sta. Bárbara.
Sta. Catharina.
Sta. Teodosia.
Sta. Eugenia.
Sta. Dorotea.
Sta. Cecilia.
Sta. Suina.
Sta. Reparada.
Sta. Justa.
Sta. Justina.

Sta. Herénida.
S. Lell.
S. Máxim.
S. Teodoret.
S. Obtanci.
S. Víctor.
S. Marcelí.
Sta. Pía. [57]
S. Joaquim.
Sta. Subenia.
S. Ilarió.
S. Luxori
Sta. Emerenciana.
Sta. Savida.
S. Janás.
S. Pere.
Sta. Lucrecia.
Sta. Agnés.

AUTÉNTICA SEGONA

S. Marcelí.
S. Tertuliá.
Sta. Pía.
S. Joaquim.
Sta. Subenia.
S. Ilarió, noy
Sta. Emerenciana.
Sta. Savida, y sos pares
S. Janás.
S. Pere.
Sta. Agnés.
Sta. Lucrecia.
S. Timotéu, un dels deixeples (de Jesucrist
S. Erculiá.
Sta. Agneta.
S. Jesmón.
Sta. Victoria.
Sta. Flora.

---

(57) En l' apéndix V diu S. Piu y deu dir Sta. Pía.

XV

Vida dels Sants Mártirs dels quals venera Reliquies la parroquia de Vilassar de Dalt

L' autor del *Epitome* extrayentho dels historiadors dels Sants de Sardenya, continuá al dit llibre un compendi de la Vida dels memorats Sants.

D' aqueix extracte solsament se 'n continúa aquí un brevíssim resum, pera tenir alguna coneixensa dels gloriosos é invictes Mártirs compatrons é insignes protectors de la parroquia de Vilassar de Dalt.

Pera evitar moltes repeticions se consigna que 'ls cossos sants descoberts á Caller durant lo pontificat del arquebisbe Esquivel, foren aportats en sa casi totalitat, ab mes ó menys solemnitat, á la catedral pera esser coltes allí tant preuhades Reliquies.

I

Sants Peres, mártirs

Dues reliquies de Sant Pere, mártir, consten á l' auténtica firmada per lo Sr. Arquebisbe de Caller, la primera y la avant última. Aquesta consta repetida á la segona auténtica.

Cap d' elles pertany á S. Pere de Verona, mártir, lo cos del qual es á Milá, al convent de P. P. Dominichs, y aquelles foren trovades á Caller.

Tres Sants ab lo nom de Pere foren martirisats á Caller.

Lo primer, que 's creu era fill dels mártirs Sant Maure y Sta. Beneria, morí vers l' any 106 á l' edat d' un any y son cos fou trovat ab los de sos pares á 6 de Janer de 1620.

Lo segón, ans d' esser cristiá, era gentil y morí envers l' any 216 essent sepultat á l' esglesia de S. Lucifer. Aqui fou trovat á 4 de Maig de 1615.

Inscripció sepulcral, bastant malmesa

HIC JACET B. M. PETR.
US QUI VIXIT ANNIS
PL. M.... V.. ET MENS
IBUS QUATUOR REQUI
EVIT IN PACE S. D. IIII.
K..... IN. XV.

Traducció

«Aquí descansa lo benaventurat mártir Pere, qui visqué 5 anys mes ó menys y 4 mesos. Reposá en pau lo día 4 de Kalendes... indicció 15.»

Tret del propi sepulcre fou aportat á la catedral, assistinthi lo Duch de Gandia, lo Sr. Arquebisbe Esquivel, son Vicari General, lo Governador y altres distingides persones.

Lo tercer era tribú, qual cárrech li valgué molt pera afavorir á pobres y desvalguts. Morí á hu d' Agost del any 301 á l' edat de 51 any.

Al cap de temps d' ésser sepultat, fou transferit á la basílica de S. Sadurní, hont lo trovaren á 7 d' Octubre de 1721 junt ab los de Sant Bonifaci, Emiliá, Teodosia, Pupaqui y d' altre Sant Bonifaci.

Inscripció sepulcral

HIC JACET B. M. PETR. T. LLI. QUI VIXIT ANNIS PLUS M. LI. REQUIEVIT IN PACE SU. D. KAL. AUGUSTI.

Traducció

«Aquí descansa lo benaventurat mártir Pere, tribú, llohable d' eix lloch, qui visqué 51 anys, poch mes ó menys. Reposá en pau lo primer d' Agost ([58]).»

II

S. Martí, subdiaca, mártir

Fervent predicador de la doctrina de Crist, fou crudelment martirisat á Caller, sa patria, vers l' any 301 imperant Diocleciá y Maximiniá.

Son cos fou trovat á 18 d' Octubre de 1621 á la basílica de S. Sadurní, al peu del sepulcre de Sant Sadurní, patró de dit temple.

(58) Les Reliquies de Sant Pere, mártir, consignades á les Auténtiques, no pot assegurarse á quals de dits Sants pertanyen.

Inscripció sepulcral, malmesa

.........M. MARTINUS
.................M. VII D. XI.
......BDIACONUS JUSTUS.

Traducció

«Aquí descansa lo benaventurat mártir Martí, qui visqué... anys, 7 mesos, 11 díes. Fou subdiaca y varó just.»

III

S. Vicens, mártir

Aprés de son martiri sofert á Caller, sa patria, se transferí 'l seu cos sagrat de sa primera sepultura á la capella de Sant Llucifer, arquebisbe de Caller.

Se descobrí á 15 d' Octubre de 1616.

Inscripció sepulcral, malmesa

P HIC...... B. M. VIN.....CIUS.

Traducció

« Aquí descansa lo benaventurat mártir, Vicens. »

IV

S. Antoni, mártir

Nasqué á Caller y 's convertí á la fé católica á l' edat de 11 anys. Creyentse 'l tirá que per ser

noy podría fácilment espantarlo y ferlo renegar de Crist, s' enganyá. Vegentse burlat y rabiós per trovarse vensut, maná que li lliguessin un' áncora al coll y 'l tiressin á la mar. Fou enterrat á la sepultura de Sant Llluciá.

Se trová 'l cos de Sant Antoni á 10 de Mars de 1620.

Inscripció sepulcral

...M. ANTONIUS
APPELLE EXITUM
FECIT, VENUSTÆ
CONLIDERTÆ SUA
E. VIXIT ANNIS XI.

Traducció

«Lo venerable mártir Antoni Apelles, se separá de Venusta, sa dida ([59]), y visqué 11 anys.»

V

S. Gelasi, mártir

Morí á Caller á l'edat de 18 anys, en l'any 301 lo día 17 d' Agost, en temps de la persecució de Diocleciá.

A 2 d' Octubre de 1621, fou trovat lo cos sant junt ab lo de Sant Iloquir, presenciantho lo senyor Virrey, comte d' Eril, los senyors Bisbes de Bosa y Mandauro, molts canonges y seglars.

(59) S' entén que morí ans que sa dida.

Inscripció sepulcral

HIC IACET B. M. JÆLASIUS, QUI VIXIT ANNIS PLUS M. XVIII. REQUIEVIT IN PACE DEPOSITUS SUB DIE XVI. KALENDARUM SEPTEMBRIUM.

Traducció

«Aquí descansa lo benaventurat Gelasi, qui visqué 18 anys mes ó menys. Reposá en pau y fou depositat lo día 16 de les Kalendes de Setembre (60).»

VI

S. Esteve, mártir

Sis mártirs nomenats Esteve moriren á Caller. Lo S. Esteve, del qual ne te reliquia la parroquia de Vilassar, fou trovat á la vila de Mara, fora de Caller, ans nomenada de Calagonis.

Aqueix mártir fou degollat á l' edat de 16 anys poch mes ó menys y se li doná molt honrosa sepultura.

Se descobrí lo cos sagrat á 13 de Mars de 1620 á l' esglesia de S. Llucifer, hont havía set transferit. Hi assistiren lo Sr. Virrey, l' Inquisidor Torrecilla y molts canonges, ab altres eclesiástichs y seglars.

Inscripció sepulcral, malmesa

HIC IACET D.
M. STE... HAN....
VIXIT AN........
PLUS.........................

---

(60) 17 Agost.

Traducció

«Aquí descansa lo Sant mártir Esteve, qui visqué... anys mes ó menys.»

VII

S. Sisini, mártir

Aprés de convertit á la fé de Jesucrist se dedicá ab gran zel á convertir gentils, en lo que 'n sortí molt aventatjat. S' aplicá en curar malalts y lliurar de molts perills als noyets, per quina rahó los pares tenen gran devoció á n' aqueix mártir, al qui comanen sos fillets pera que no 's perdin.

Mort ab molta gloria, fou sepultat son cos y mes tart transferit al temple de S. Llucifer y col-locat en lloch preeminent.

Dit cos sant fou descobert á 17 de Juliol de 1615, quan se descobrí lo de S. Luxori.

Inscripció sepulcral

HIC JACET BONE ME
MORIE SISINI QUI VI
XIT ANNIS PLUS MINUS
LXII. CICNEBIT IN PACE
SUB X. K. MAIAS IND.
XIII. 185.

Traducció

«Aquí descansa Sisini, de bona y eterna memoria y gloria, qui visqué 62 anys. Reposá en pau

á 10 de les Kalendes de Maig ([61]) indicció 13, any 185.

VIII

S. Guisitá y S. Marturi

No consta l' historia d' aquestos mártirs Sants descoberts á les esglesies de Caller, sino la d'altres del mateix nom que 's descobriren á la comarca de Caller.

IX

S. Restitut, mártir

Convertit á la fé, trevallá molt pera glorificar al Redemptor procurantli bon nombre d' ánimes. Tanta inquina li tingueren los idólatres que 'l mataren d' una llansada al cor á l' edat de 36 anys, lo día 9 de les Kalendes de Maig ([62]) de l' any 186.

Caller fou son bressol y son sepulcre, essent trovades ses reliquies á l' esglesia de S. Llucifer, ahon hi havíen set transferides mes tart.

La trovalla se feu á 16 de Juliol de 1615.

Inscripció sepulcral, malmesa

B. M.
RESTITUTUS
FIDELIS QUI VIXIT
ANNOS TR...........
RECESSIT...............
AE IX. AIS.

(61) 22 Abril.
(62) 23 Abril.

Traducció

«Lo benaventurat y fidel mártir que visqué 30 anys se 'n aná d' aquesta vida á 9 de les Kalendes de Maig ([63]).»

X

S. Graciá, mártir

Caller, patria de dit servent de Jesucrist y sepultura del mateix, vegé la seva glorificació vers l' any 130.

Se trová son cos á 10 de Maig de 1620 y per manament del Sr. Arquebisbe Esquivel fou tret de la cripta presenciantho lo Sr. Arquebisbe d' Oristán D. Antoni Canopolo y gran concurs d' altres fidels.

Inscripció sepulcral, trencada

B. M. GRATIANUS
A. T. M.

Traducció

«Lo benaventurat mártir Graciá ([64]).»

XI

Sta. Joana, mártir

Nasqué á Caller y sa vida fou la d' una exemplaríssima cristiana.

(63) 23 d' Abril,
(64) Als extrems de l' inscripció hi havia l' *alpha* y l' *omega*, (principi y fí).

Aprés de ser fletjada maná lo president idólatra, nomenat Blanch, que fos degollada y axís assolí la garlanda de la gloria en l' any 216 poch mes ó menys, á l' edat d' uns 23 anys.

Lo descobriment de son cos s' esdevingué á 2 de Janer de 1621, al que hi concorregué nombrós concurs d' eclesiástichs y seglars.

Inscripció sepulcral

B. M. IUANNA QUÆ VIXIT
ANNIS PL. M. XXIII. Q. PS. PRID.
AGS.

Traducció

«La benaventurada mártir Joana que visqué 25 anys poch mes ó menys, descansá havent patit á 12 d' Agost.»

XII

Sta. Restituta, mártir

Nasqué aquesta heroína de la fé, de noble familia y á son temps fou maridada ab un noble varó de la familia romana dels Cecilis.

Havent fet un viatge á Africa son marit, fou pres y molt mal tractat per esser cristiá. Conduhit á Roma, assolí ab lo martiri la palma de la victoria.

Batejats y educats los dos fills que li quedaren á dita matrona, nomenats Eusebi y Eusebia, pel Papa Sant Eusebi, se retirá á Caller á una cova

que hi havía sota lo seu palau la que ab lo temps havía servit d' oratori. Aquí visqué ab companyía de donzelles y altres nobles senyores fent vida religiosa.

Perseguida pels idólatres fou martirisada tirantla viva al foch al qual fou mes purificat son esperit que, com albada coloma, s' enlairá fins al sí de la gloria.

Les cendres y altres poques reliquies que 'ls cristians pogueren recullir les col-locaren á un vas, depositantho á la mateixa cova situada á Estampache, qu' es un dels barris de Caller. Fou descobert dit tresor á 26 de Desembre de 1614.

Visitaren dites reliquies lo Sr. Arquebisbe Esquivel y lo Duch de Gandía, foren aportades á l' esglesia de Sta. Anna y aprés á la mateixa cova degudament embellída.

Inscripció sepulcral

HIC SUNT RELI
QULÆ SANCTÆ
RESTITUTÆ

Traducció

«Aquí hi han les reliquies de Sta. Restituta.»

XIII

Sant Sui, mártir

A l' edat d' uns 105 anys morí á Caller, son bressol, eix mártir de Crist en l' any 130.

Lo día 24 de Febrer de 1620 fou trovat son cos y un ganivet molt gastat, instrument del martiri, assistinthi lo Sr. Vicari General, molts canonges y beneficiats.

Inscripció sepulcral

HIC JACET
BONE MEMO
RIÆ SUINUS
VIXIT ANNIS
PLUS MINUS CV

Traducció

«Aquí descansa Suí, de bona memoria, qui visqué 105 anys poch mes ó menys.»

XIV

S. Jaume, prebere y mártir

Fou deixeple del apóstol Sant Jaume qui 'l batejá en l' any 38 de Crist, quan aná á Caller, patria de dit mártir.

Sant Clement l' ordená de sacerdot y s' amostrá molt zelós en cumplir la sagrada missió que se li comaná. Sa vida, mes angelical que humana, sa clara inteligencia y son fervor aumentaren lo nombre dels seguidors de Jesús.

Lo president Félix, crudel enemich del cristianisme, ab especials torments martirisá á tan exemplar sacerdot á 9 de Janer del any 70, á l' edat de 54 anys.

Se descobrí son cos, qu'al seu damunt hi tenía una creu de metall, á 3 d' Octubre de 1621 junt al cos de S. Sadurní.

Descobert dit cos sant baixaren á visitarlo lo Comte d' Eril, lo Sr. Arquebisbe Esquivel, lo Sr. Bisbe de Bosa y molts canonges y subjectes de distinció.

Inscripció sepulcral, trencada

JACET IN HOC TUMULO S ANIE,E T SRU JACOBUS PRESBITER MART. OB. N OMEN, ET ME RITA DIGNUS ECLESIA DEI SEPER HABIT US. VIXIT ANN IS PUS M.LXVIII. IN PACE DEPOSITUS QUIEVI T AB V. ID JANUARIAS.

Traducció

«Descansa á n' aqueix túmul Jaume, prebere, en esperit y santedat, qui per son nom y mérits fou tingut sempre per digne en l' esglesia de Deu, visqué 58 anys ([65]), descansá en pau á 9 de Janer.»

XV

S. Egiciós, mártir

Envers l' any 304 fou martirisat y sepultat á Caller, sa patria, dit servent de Jesucrist á l' edat d' uns 70 anys.

(65) La llegenda diu LXVIII, la transcripció y traducció diuen 58. Es de creure qu'en lloch de la xifra romana V l' impressor del llibre hi posá la X. De no esser aixís, deuría dir 68 anys y no 58.

Son cos se descobrí á 10 de Janer de 1621. A dit acte hi foren presents lo Sr. Comte d' Eril, lo Sr. Arquebisbe Esquivel, lo Concell de Justicia, molta gent de noble nissaga y gran nombre de eclesiástichs.

Inscripció sepulcral

B. M. EXITIOSUS QUI
VIXIT ANNIS PL. M. LXX.
REQUIEVIT IN PACE
SUB D. XV. KAL. FEBRUA.

Traducció

«Lo beat Egiciós, mártir, qui visqué mes ó menys 70 anys. Descansá en pau lo día 18 de Janer.»

XVI

S. Ekumeu, mártir

Tenía mes de 100 anys quan morí martirisat á Caller, sa patria, en temps del emperador Antoni Caracalla.

Transferit á nova sepultura son cos, quan l' Esglesia hagué la pau, se descobrí á 15 de Juliol de 1615, dins lo temple de S. Llucifer.

Lo Duch de Gandía, lo Sr. Arquebisbe Esquivel y varis eclesiástichs y seglars assistiren al acte del descobriment.

Inscripció sepulcral, malmesa

........CET B. M. EKUM.......
........US ANNOS C..............
........PACE SUB.................

Traducció

«Aquí descansa lo beat mártir Ekumeu. Visqué mes de 100 anys y reposá en pau lo día...»

XVII

S. Pupaqui, mártir

Caller, sa patria, á 5 de Febrer del any 301, fou testimoni del martiri ab que termená sa mortal ruta per no haver volgut renegar de la fé de Crist Redemptor.

Sepultat son cos y mes tart transferit ab los de cinch companys seus S. Bonifaci, S. Emiliá, S. Pere, tribú, Sta. Teodosia y S. Bonifaci, á la basílica constantiniana de S. Sadurní, fou descobert á 5 d' Octubre de 1621.

Inscripció sepulcral

HIC JACET B. M. PUPAQUI, VIXIT ANNIS PLUS XLI. REQUIEVIT IN PACE SUB D. NONs. FEBRs.

Traducció

«Aquí descansa lo benaventurat mártir Pupaqui, qui visqué mes de 41 anys. Reposá en pau á 5 de Febrer.»

XVIII

S. Ignaci, noble y mártir

Vers l'any 150, en temps d'Antonino Píu, fou martirisat llevantli 'l cap lo butxí, lo noble campió Sant Ignaci.

Aportat de sa primitiva sepultura á la basílica constantiniana, fou trovat lo sagrat cos en 1621, assistinthi molts eclesiástichs y seglars.

Inscripció sepulcral

B. M. ...GNATIUS NOB......
IN PACE DIE PRIDIE IDUS APRI...
SOLATIUS AMICORUM.

Traducció

«Lo benaventurat mártir Ignaci, noble, descansá en pau lo día 12 d' Abril. Fou consol d'amichs.»

XIX

S. Priam, mártir

En l' any 44 de la vinguda de Crist, nasqué á Caller, y 's convertí á la fé quan S. Clement la predicá á dit lloch. L' apóstol S. Pere lo batejá en l' any 68, essent sa vida un verdader apostolat.

Son zel li meresqué la palma del martiri á l' edat de 25 anys, junt ab S. Emili.

Son cos sepultat á la basílica de S. Sadurní, fou descobert á 14 de Mars de 1620 y conduhit per quatre sacerdots á la catedral. Sigué objecte de excepcional alegría per Caller lo descobriment d' eix cos sant puix la ciutat á mes de fill lo té per son proto-mártir.

Assistiren al acte de son descobriment lo Sr. Arquebisbe Esquivel, lo Virrey D. Anfós d' Eril, varis canonges y un gran concurs de gent de tots estaments que passava de dos mil.

A sa presencia s' obrí la sepultura que contenía lo cos del mártir.

Inscripció sepulcral

B. M. PRIAMUS
QUI VIXIT ANN.
PL. M. XXV. REQUI—
EVIT IN PACE
V. KAL. JUNII.

Traducció

«Lo beat mártir Priam, qui visqué 25 anys mes ó menys, reposá á 28 de Maig.»

XX

S. Eutimi, bisbe y mártir

Prelat de Caller era S. Eutimi y es en va suposar quan trevallaría pera la conversió dels gentils quan la idolatría feya tanta guerra al cristianisme.

Aprés de grans torments assolí ab la palma del martiri la eternal garlanda.

Inscripció sepulcral

EUTIMIUS MAR. EPS.

Traducció

«Eutimi, mártir, bisbe.»

Destruit en mal hora son sepulcre qu'era obra d'art, se trová quan fou descobert lo cos sant en 1614 en lo mes de Novembre. Fou tret de la sepultura pel Sr. Arquebisbe Esquivel.

XXI

S. Ponsá, mártir

Hi ha fonament pera creure que fou batejat pel papa S. Ponsá ó Ponciá quan estigué á Sardenya.

Descobert lo sepulcre lo transferí á la catedral lo Sr. Vicari General.

Inscripció sepulcral

B. PON
CIAN, M.

Traducció

«Benaventurat Ponsá, mártir.»

XXII

S. Juliá, comte y mártir

Era natural de Caller y no 's convertí á la fé fins que fou molt vell. Visqué cosa d' uns 90 anys escasos y per no volguer adorar los ídols, fou cruelment martirisat vers l' any 186.

En 1615 á 20 d' Agost, fou descobert son cos sagrat. Dins del sepulcre s' hi trovaren dues pedres sagnades sota lo cap que serviren pera son martiri.

Los Duchs de Gandia, lo Marqués de Lombay, lo Prelat Esquivel y gran nombre d' eclesiástichs acudiren al lloch de la trovalla, causant aquesta molta alegría.

Inscripció sepulcral, malmesa

...IC JACET B. M. JULIANUS
...VI VIXIT ANNIS..........
NUS XC. REQUIEVIT....
.........VIRGINIS PARTU....

Traducció

«Aquí descansa lo benaventurat mártir Juliá, qui visqué 90 anys mes ó menys, l' any del part de la Verge...»

XXIII

S. Bonifaci, mártir

Dos mártirs ab lo nom de Bonifaci foren sepultats á S. Sadurní de Caller, quan l' Esgle-

sia gosá de pau, trayentlos de sos primitius cementirs.

Son descobriment fou á 7 d' Octubre de 1621, junt ab los cossos dels mártirs S. Emiliá, S. Pere, tribú, Sta. Teodosia y S. Pupaqui.

Molta y distingida concurrencia assistí á l'obertura dels sepulcres al esser descoberts.

No pot assegurarse á quín dels dos Sants Bonifaci pertany la reliquia que posseheix Vilassar.

Inscripció sepulcral

HIC JACET B... NIFACIUS QUI VIXIT
PLUS MINUS XLV. REVIT IN PACE
X. KALENDAS NOVEMBRIS.

Traducció

«Aquí descansa lo beat mártir Bonifaci, qui visqué 45 anys mes ó menys. Reposá en pau lo día de les Kalendes de Novembre ([66]).»

Inscripció sepulcral

HIC JACET B. M. BONIFACIUS QUI VIXIT ANNIS SEX
QUIEVIT IN PACE S. D. PRIDIE KAL. AUG.

Traducció

«Aquí descansa lo beat mártir Bonifaci, qui visqué 6 anys. Reposá en pau lo día ans de les Kalendes d' Agost ([67]).»

(66) 23 Octubre.
(67) 31 Juny.

XXIV

S. Marí, diaca y mártir

Quan en temps de calma fou transferit lo cos de S. Sadurní á sa esglesia per Claudi, arquebisbe de Caller, lo col-locaren entre tres eclesiástichs, so es: S. Jaume, Pbre., S. Martí, subdiaca y S. Marí, diaca.

Ans d' ésser sacerdot fou martirisat á Caller, sa patria, en temps de la persecució diocleciana.

A 13 d' Octubre de 1621 fou descobert lo sepulcre que contenía lo cos del mártir invicte.

Inscripció sepulcral, malmesa

SOLATIUS AMICORUM.............
ORIAE MARINUS LEVITA........
ANNIS PLUS MINUS QUIN.......
IDUS JUNIAS.

Traducció

«Marí, diaca, de bona memoria, esbarjo y consol dels amichs, visqué 50 anys mes ó menys. Fou depositat á... de Juny.»

XXV

S. Maure, mártir

Envers l' any 106 durant la persecució trajana, morí eix exemplar cristiá marit de Santa Beneria, á Caller, sa patria.

Son cos fou trovat á l' esglesia de S. Lell á 20 de Janer de 1620.

Inscripció sepulcral, malmesa

T. M.
TOTIUS BONITATIS ATQ. INNOCE.....................
MAURUSI CORPUS HOC IN LOCO MAN.............
QUIETUM QUI DEBITUM NATURÆ PER............
IN LOCO EXOLVERE JUSSUS EST DIVINO PET
DIE VIII. KAL. NOB. EJUSDEM FUNUS A DI....
AD EJUS BENERIA CONJUGE PUDI.................
........S. XI. KAL. DEC. VIXIT ANN.................
.......IESCIT............
.......RIA MAURUS...............
ANNIS
T.

Traducció

«A Deu Trino, Máxim.

Aquí descansa reposant, lo cos de Maure, clar espill y exemplar de virtuts é innocencia, que pagá lo tribut de la naturalesa morint martirisat, ab lo diví Pere, lo día 25 d' Octubre. Se li doná sepultura als... pero ja reposa ab sa honesta y casta muller Beneria, la qual reposá als 21 de Novembre y visqué... anys mes ó menys.»

XXVI

S. Sever, bisbe y mártir

Durant 20 anys governá santament la diócesis de Caller, y aprés d' invicta constancia en los

torments fou congregat pels vándals al cos dels mártirs vers l' any 430.

Son cos se descobrí á 8 de Novembre de 1614, trovantse dins del sepulcre una sivella de corretja que doná lloch á creure que dit prelat pertenesqué á l' Ordre de S. Agustí.

Presenciaren l' obertura del sepulcre lo Virrey, Duch de Gandia, lo Sr. Bisbe d' Alés D. Diego de Borja y nombrós concurs d' eclesiástics y seculars.

Inscripció sepulcral, malmesa

...............MAR. SE
VERUS EPS.............
...............M.....CH..........
......XX. QUIEVIT SUB....
............JUSTINIANI.......

Traducció

«Lo benaventurat mártir Sever, bisbe, qui visqué... anys mes ó menys, segué á la cadira (68) 20 anys. Reposá en pau en temps del emperador Justiniá.»

XXVII

S. Geri, mártir

Per sa fermesa en confessar la fé del Redemptor, fouli llevat lo cap á n' aqueix campió, vers l' any 301. Sigué sepultat son cos á Caller, sa patria.

(68) Vol dir lo temps que fou bisbe.

En 1621 á 12 d' Octubre fou descobert á la basílica constantiniana.

Inscripció sepulcral

....M. GERIN........
III. K. NOB........

Traducció

«Lo benaventurat mártir Gerí reposá á 3 de les Kalendes de Novembre (69).»

Assistiren al acte de traurel del sepulcre y conduhirlo á la catedral, lo bisbe de Mandauro y varis canonges.

XXVIII

S. Edici, mártir

Company d' altres mártirs, fou assotat á una columna y aprés degollat per ordre del president March Delaci, á l' edat de 29 anys.

Descobert lo sepulcre á Estampache de Caller en 1616, fou també trovada la columna ab senyals de la sanch del mártir, tot lo que fou transferit á la catedral.

Inscripció sepulcral

S. EDITIUS M.
QUI VIXIT
ANNIS XXIX

---

(69) 30 Octubre.

Traducció

«Sant Edici, mártir, qui visqué 29 anys.»

XXIX

S. Félix, arquebisbe y mártir

Se distingí per sa gran santedat governant ab lo zel de verdader pastor d' ánimes la diócesis de Caller. Resistintse á l' adoració dels ídols fou degollat quan ja havía arrivat á la vellesa.

Sepultat son cos y mes tart transferit á la basílica fou descobert en 1621 á 24 de Setembre.

Inscripció sepulcral, malmesa

..........M. FELIX A..........
..........KARALIT..............
..........PL. M. XC............

Traducció

«Lo benaventurat mártir Félix, arquebisbe de Caller, qui visqué mes ó menys 90 anys.»

No pot assegurarse si pertany á eix sant ó á altre del mateix nom la reliquia que posseheix Vilassar.

XXX

Sta. Mérida, mártir

Fervorosa donzella y exemplar esposa fou aquesta santa la qu' ab son espós Llorens, noble cavaller, passaren la vida donant gloria á Deu.

Per Deu doná de bon grat sa vida vers l' any 216. Caller, sa patria, li oferí terra sagrada, essent descobert son cos á 26 de Mars de 1616, á l' esglesia de S. Llucifer.

Inscripció sepulcral que feu gravar son marit

HIC MIHI CARA PIO TEGITUR CONIUX ECCE SEPULCRUM
EMERITA SANCTIFICO SEMPER SOCIATA PUDORE
BIS DUO DENOS, ET FIDA DEOQUE PERTULIT ANNOS
INVIOLATA, MAIO FELICI CONDITA LUCI
SANCTIMONIUMQUE GERIT DOMINO TRIBUENTE CORONAM
LAURENTIUS CONTRA VOTUM.

Traducció

«Aquí descansa coberta y sepultada Mérida, á mí que li sigué piadós marit, cara y aymada esposa, que sempre visqué acompanyada d' una santa honestedat, temor y vergonya. Visqué 24 anys fidel á mí y á Deu verge. Se 'n aná en lo mes de Maig pera gosarlo felís y quedá tancada y rodejada de la ditxosa llum de la gloria y benhauransa que gosa. Fou santa per haverli fet lo Senyor gracia de la corona del martiri.»

XXXI

Sta. Florencia, verge y mártir

Nobles y cristians los pares d' aquesta verge, nada á Caller, l' inspiraren tant l' amor á Deu, que á l' edat de sols 7 anys resistint á les manyagueríes

del president y als torments ab que fou amenassada, primer preferí morir ans que fer traició al Diví Redemptor.

Sa germana Santa Rufina li doná molt honorífica sepultura á l' esglesia de S. Llucifer.

Lo descobriment de son martirisat cos succehí á 21 de Desembre de 1620, assistint al acte de la trovalla lo Comte d' Eril, lo Concell de Justicia, lo Sr. Arquebisbe Esquivel ab la major part dels seus canonges y altres eclesiástichs y seglars.

Inscripció sepulcral

S. FLOREN—
CIA M. ET V.
ET SOROR SUA
RUFINA, ET
UXORI RÆ
ALFONCIUS
B. SS.

Traducció

«Sta. Florencia, mártir y verge y sa germana Rufina y á n' aquesta muller Rufina li doná enterro lo beatíssim Anfós.»

XXXII

Sta. Bárbara, verge y mártir

Companya de Sta. Restituta y natural de Caller, sofrí martiri dalt d' una montanya á cinch

llegües de dita ciutat, en temps de Constantí Magne, vers l' any 310.

Aqueix martiri doná á dita montanya lo nom d' Escapsada.

Sepultada com altres á la cova-oratori de Sta. Restituta se descobrí son cos á 23 de Juny de 1620.

Inscripció sepulcral

S. BARBARA V. ET
M. Q. VIXIT ANNIS
XXX.

Traducció

«Santa Bárbara, verge y mártir, qui visqué 30 anys.»

XXXIII

Sta. Catarina, verge y mártir

Era una de les tantes virtuoses doncelles que feya vida comú ab Santa Restituta, á la cova qu' aquesta Santa havía convertit en oratori.

Provada de diferentes maneres, no pogueren los gentils ferla renegar de Crist y la martirisaren clavantli un clau al cap.

A dita cova-oratori fou sepultada y son cos fou descobert á 21 de Juny de 1620, trovantshi gravats al sepulcre una creu, palma y clau, símbols de son martiri.

Inscripció sepulcral

HIC JACET
B. M. CATHA—
RINA M. ET. V.
SS. IN XPO.

Traducció

«Aquí reposa la benaventurada mártir Catarina, mártir y verge santíssima en Christ.»

XXXIV

Stes. Teodosia, Eugenia y Dorotea, verges y mártirs

Eren de noble llinatge y vivíen ab Sta. Restituta. Essent descobertes y declarant qu' eren cristianes sofriren martiri, morint fletjada Sta. Dorotea y degollades les altres dues.

De sa primitiva sepultura foren transferides en 410 á la cova - oratori de Sta. Restituta, hont foren trovats sos cossos á 7 de Juny de 1620.

Lo marbre que hi havía davant del sepulcre, portava gravat l' inscripció y tres cors ab ses palmes, corones, sageta y espases y ensemps una creu.

Inscripció sepulcral

HIC JACET SANC
TISSIMAS DOROTHEA,
THEODOSIA, ET EUGENIA
MARTYRES, ET VIRGENES. Q.
DEPOSITAS SUNT UBI
REQUIEVIT CORPUS S.
RESTITUTA M. ATE D. CCCCX.

Traducció

«Aquí descansen les santíssimes Dorotea, Teodosia y Eugenia, mártirs y verges, que son depositades hont descansá lo cos de Sta. Restituta, l' any de l' edat del Senyor 410.»

XXXV

Stes. Cecilia y Suina, verges y mártirs

Molt jovenetes foren martirisades aquestes verges á Caller, sa propia patria, junt ab Sta. Ginia, vers l' any 186.

Assistí lo Duch de Gandia, l' Arquebisbe de Caller y notable concurrencia de seglars y eclesiástichs á l' obertura del sepulcre esdevinguda en 1620 á l' esglesia de S. Llucifer.

Inscripció sepulcral, malmesa

........ORIE CECILIE
....NOS SUINA GINIA
....XIII CALENDAS SETE
BRES

Traducció

«Cecilia, d' eterna y bona memoria, visqué... anys, y Suina y Ginia, foren aquí depositades á 20 d' Agost (70).»

(70) Precisa no confóndre Santa Cecilia de la que 's parla, ab altra que fou trovada en 1626.

XXXVI

Sta. Reparada, mártir

Caller fou bressol y sepulcre d'aquesta matrona qu'en lo martiri sofert á l'edat de 56 anys, doná la vida per Jesús, Senyor nostre, prop del any 106.

Son cos fou sepultat á un terrer conreu prop del temple de S. Llucifer. Aquí va esser descobert pel propietari del terrer, nomenat Joan Antoni Fadda.

Inscripció sepulcral, malmesa

B. M. REPARATA QUE
VIXIT ANNIS PL.
MN. LÇ. M......
OCT...... RS.

Traducció

«La beata mártir Reparada, qui visqué mes ó menys 56 anys y mesos [71].»

XXXVII

Stes. Justa, Justina y Henedina, verges y mártirs

Nades á Caller, de pares cristians, mes tart foren piament instruídes per la noble matrona Santa Restituta.

---

(71) La Ç que segueix á la L (LÇ) equival á 6.

Gran fou sa constancia, ja davant del tirá, ja entre 'ls torments ab que foren tormentades. Moriren essentleshi llevat lo cap á Porta Cabañas, á la ciutat de Caller.

A la sepultura de Sta. Restituta foren sepultades, hont se trovaren en lo mes de Juny de 1620.

Inscripció sepulcral

HIC SUNT SS. JUSTA,
JUSTINA, ET HENEDI—
NA V. ET M. HIC JA.

Traducció

«Aquí son les Santes Justa, Justina y Henedina, verges y mártirs. Aquí descansen.»

XXXVIII

S. Lell, mártir

Vers l' any 106 morí martirisat aqueix ángel de Deu á l' edat de 5 anys y 11 mesos, assolint lo cel ans de conéixer la terra.

Se li dedicá capella pera serhi sepultat, y en ella se descobrí son cos á 8 de Janer de 1620 per lo Dr. Dionís Bonfant, acompanyat de 'n Miquel Pujoni, home de virtut que molt havía travallat en la busca de cossos sants. De dit lloch fou aportat á l' esglesia de S. Llucifer y d' aquí á la catedral.

Inscripció sepulcral

HIC JACET IN PACE LELLUS BENEME
MORIENS QUI VIXIT ANN. V. MENS.
XI. D. PS. XV. KAL. APRILIS IND. VII.
HABEAT PARTEM CUM GESI QUI ISTUM LOCUM
VOLVERIT VIOLARE.

Traducció

«Aquí descansa en pau Lell, qui morint fou mereixedor de molt bé, qui visqué 5 anys y 11 mesos y patí pel Senyor als 18 de Mars, en la setena indicció: Tinga part ab Giesi qui volgués violar eix lloch ([72]).»

XXXIX

S. Máxim, mártir

Sa vida l' empleá en convertir ánimes y quan tenía 50 anys fou pres y tirat als lleons qu' oblidats de sa feresa no li feren cap dany.

No volguent apendre tal llissó los tiráns, atormentaren tant á eix campió de Jesús, que morí anant la seua ánima al cel y fou sepultat son cos en lloch amagat fins que 'l aportaren al temple de S. Llucifer. Aquí va esser descobert á 20 de Juliol de 1616 y á l' obertura del sepulcre hi assistí lo Duch de Gandia, l' Arquebisbe Esquivel y altres piadosos fidels.

(72) Apar qu' aquest' última part es una amenassa per qui s' atreveixi profanar lo lloch del sepulcre del mártir.

A la [73] llosa hi havia gravada la figura d' un Sant entre dos lleons.

Inscripció sepulcral

B. M. MAXIMUS
L. S. D. V. KAL.

Traducció

«Lo benaventurat mártir Máxim, qui visqué 50 anys, lo día 5 de les Kalendes de...»

XL

S. Teodoret y S. Feliu, mártirs

Ab pintes de ferre desgraciaren los cossos d' aquestos fidels servents de Deu los enemichs de la fé cristiana. En mitj de tant crudel martiri donaren son esperit á Deu, Senyor nostre. Llevaren la vida á dits Sants los idólatres ministres de Constantí Magne, vers l' any 310.

Ab l' inscripció s' hi trová una creu, palma y pinta que fou l' instrument del martiri.

Se descobriren los cossos de dits mártirs á 26 de Juny de 1620.

Inscripció sepulcral

HIC JACE
NT S. TH
EODORET9
ET FELIX.

---

(73) Se suposa que morí en lo citat día.

Traducció

«Aquí descansen los Sants Teodoret y Félix.»

XLI

S. Optanci, mártir

Si 'l noble llinatge lo distingía, mes va distingirlo son amor á Deu y sa fermesa en morir per Ell ans que serli infidel, vers l' any 186.

Quan l' Esglesia gosá de pau, lo sagrat cos de dit mártir fou conduhit de sa primera sepultura á l' esglesia de S. Llucifer, arquebisbe de Caller, y aquí fou descobert á 15 d' Abril de 1615.

Inscripció sepulcral, malmesa

..........B. M. OPTAN....S VIXIT
LII. ANNOS M. XI. D. VIIII.
.....P. E. S.....

Traducció

«Aquí descansa lo beat mártir Optanci, visqué 52 anys, 11 mesos, 9 díes. S' es depositat aquí lo día...»

XLII

S. Víctor, mártir

Convertit que fou á la fé de Crist, eix fill de Caller, empleá sa vida en ser fidel servent de Deu, donantli gloria y fent gran be al próxim.

Tenía uns 70 anys quan fou pres pels idólatras que 'l crucificaren y aixis assolí la garlanda de la gloria eternal.

Descobert son cos á 17 d' Agost de 1615, se trová gravat á la llosa l' inscripció y una creu ajeguda.

Los Virreys y l' Arquebisbe Esquivel, de Sardenya, y altres piadosos fidels assistiren á la trovalla y obertura del sepulcre.

Inscripció sepulcral

HIC JACET B. M. VICTOR
QUI VIXIT ANNIS PL. M.
LXX. REQUIEVIT IN PACE
SUB III. KAL. MAIAS.

Traducció

«Aquí descansa lo benaventurat mártir Víctor qui, mes ó menys, visqué 70 anys. Descansá en pau lo día 20 d' Abril.»

XLIII

S. Luxori, mártir

Fill de nobles pares, visqué en l' idolatría. Apres se convertí, essent son particular afany instruirse en la Sagrada Escriptura.

Sabedor lo president March Delaci, delegat dels emperadors Diocleciá y Maximiniá que Luxori seguía les ensenyanses del Redemptor, maná

agafarlo y que fos tancat á una pregona presó, á la vila de Fondoniá, qu' era lluny de Caller. Aqui fou molt tormentat pels soldats de dit president, pero vist que no l' ablanaven maná portarlo presoner á Caller y conduhirlo á la presó. D' aqui fou tret pera esser degollat á la vila de Selarjus, ahont ab companyía dels dos noys nomenats Cesell y Camerí, fou digne d' esser repremiat ab la gloria eterna.

Tirat son cos á les besties, fou ben respectat, y 'ls cristians lo sepultaren prop del lloch del martiri.

Mes tart se fabricá un' esglesia, la qual essent apres dedicada á S. Luxori s' hi transferi lo cos d' eix mártir. Fou mes ensá enrunada quan los sarrahins anaren á Sardenya y en ses runes se trová la sagrada despulla de S. Luxori á 22 de Janer de 1615. Foren mes qu' extraordinaries les festes que 's feren ab motiu de tal trovalla y de la conducció del sagrat cos á la catedral.

Inscripció sepulcral, malmesa

BONE MENO...............
LUXO.........US NOB.....
QUIEVIT I...................
....

Traducció

«Lo noble Luxori, de bona memoria reposa en...»

Lo Martirologi senyala sa festa á 21 d' Agost.

XLIV

Altres Sants Mártirs

Diu l' Autor del *Epitome* que d' alguns dels Sants Mártirs de Sardenya que 's veneren á Vilassar no 'n trova noticia, ó per rahó d' esser molts los cossos sants que 's descobriren, ó per haverse perdut molts escrits ó finalment perque sols s' ocuparen los historiadors en escriure la vida y martiri dels Sants, fills de Sardenya.

Algunes de les reliquies trovades se creu qu' havíen set dudes á Sardenya quan sofrí greus contratemps l' Esglesia á l' Africa en lo segle V, en quina época molts bisbes foren desterrats á l' illa de Sardenya y aqui alguns hi foren martirisats.

No es d' extranyar que á Sardenya s' hi transferisen reliquies d' altres Sants, puix això s' es efectuat en tots temps y especialment en époques crítiques per l' Esglesia.

NOTA.—Una acció de gracies donem al actual Sr. rector de Vilassar de Dalt, Mossen Ferrán Sellarés, Pbre., qui 'ns ha facilitat tots los documents qu' hem hagut de menester pera la publicació d' eix travall.

També es just consignar que gracies á les fotografíes de 'n Jaume Serra y Buxó, de 'n M. Piqué y d' altres, hem pogut il-lustrar lo travall sobre referit.

II

La Mare de Deu del Castell de Montcada

PRIMERA PART

I

Situació geográfica de Montcada

MONTCADA, que ab la sufragánea Sant Pere de Reixach forma una parroquia y municipi, pertany al partit judicial de Sabadell, essent la parroquia y municipi dins lo bisbat y provincia de Barcelona.

Del lloch de Montcada ó *Monte Catano* ne fa esment una escriptura del any 987 [1], y en altra del any 1007 se parla de la parroquia de Santa Engracia, situada á *Monte Scatano* [2].

(1) Arxiu de la Corona d' Aragó, *Cartulari de Sant Cugat*, N. 3.
(2) Arxiu Catedral, *Liber III Antiquitatum*, N. 226.

Es d' advertir que en varis llibres y moltíssimes escriptures se cita 'l Rector y parroquia de Sant Aciscle y Santa Victoria de les Feixes y Montcada, peró no 'l Rector ni parroquia de Montcada, y es perque desde 1624 fins á 1868

VISTA PANORÁMICA DE MONTCADA (*P. de A. T. V.*)

aquésta fou suprimida y agregada en concepte de sufragánea á la de Sant Iscle de les Feixes. En 1868 Montcada torná á ésser parroquia independent ([3]).

Lo primer portell que 's passa al anar de la comtal ciutat á la regió vallesana y l' últim pel qual, venint d' aquésta, entra 'l vianant al Plá

---

(3) Arxiu Catedral, *Speculum Officialatus*, f. 270, y Arxiu parroquial, *Llibres sagramentals*.

llevantí de Barcelona, es lo que la Natura ha travallat á Montcada.

¿Quí no coneix aqueix portal sens llindar que, com á naturals portes, tancaren lo Turó-bressol dels Montcadas y 'l murallat cim del Puig Castellar?

Los rius Major, Ripoll y Besós, passejantse pel terrer de Montcada, contribueixen no sols al embelliment del terme, si que ensemps fertilisen les planes regadiues de dit lloch.

Per Montcada passava l' *estrada* ó carretera *francesca* que desde Cerdanya (passant pel Vallés y pel plá de Barcelona) se dirigía al Penadés (4).

A més de la carretera de Barcelona á França, tres víes férrees que respectivament porten á la capital d' Espanya, á Sant Joan de les Abadesses, y, per l' immortal Gerona, á l' altra banda dels Pirineus, reben lo dret de passatge que de plá los hi concedeix lo portell de Montcada.

Barcelona, la gran ciutat catalana, la ciutat històrica per excel-lencia, la ciutat capdavanter de Catalunya, en totes ses multiplicades formes, parla molt y molt de Montcada, perque la més abundant y més rica aigua de que 's proveeix, te sa naixensa al terrer de Montcada. No es del cas oblidar que Montcada es també conegut per la Font del Ferro, que te sortida avall del Turó de

---

(4) Carreras y Candi, *Geografia general de Catalunya. La ciutat de Barcelona*, p. 190.

Montcada. També naixen en dit Turó la Font de Mitja Costa y la Font Pudenta.

Induptablement aquestes fonts y la gran cantitat d' aigua que te son origen á Montcada, están ab consonancia ab lo que diu lo sabi filólech Dr. Balari, en sa *Poesía fosil*, p. 139-142, que 'l nom *Montcada* significa *Montanya que flueix aigua*.

Si totes aquestes coses enalteixen lo nom de Montcada, molta gloria ha assolit Montcada ab les gestes d' una nobilíssima familia catalana que 's bressolá al castell fondat al rocam del Turó de dit lloch.

La Casa de Montcada de que ab llahor excepcional ne parla l' Historia, molt honorá 'l terrer que la vegé náixer, emperó més gracia y no termenada mercé ha rebut y reb Montcada de María, la celestial Regina, que, al cap damunt del Turó y, junt, un día, al histórich Castell, hi tingué sa eremítica capella.

Cert es que castell y capella ab lo temps se enrunaren, mes avuy, gracies á Deu, ha resorgit d' entre les runes lo santuari que, com á artisada conca estotja la preuada perla, la sagrada imatge de la Mare de Deu del Castell de Montcada.

II

Imatge de la Mare de Deu

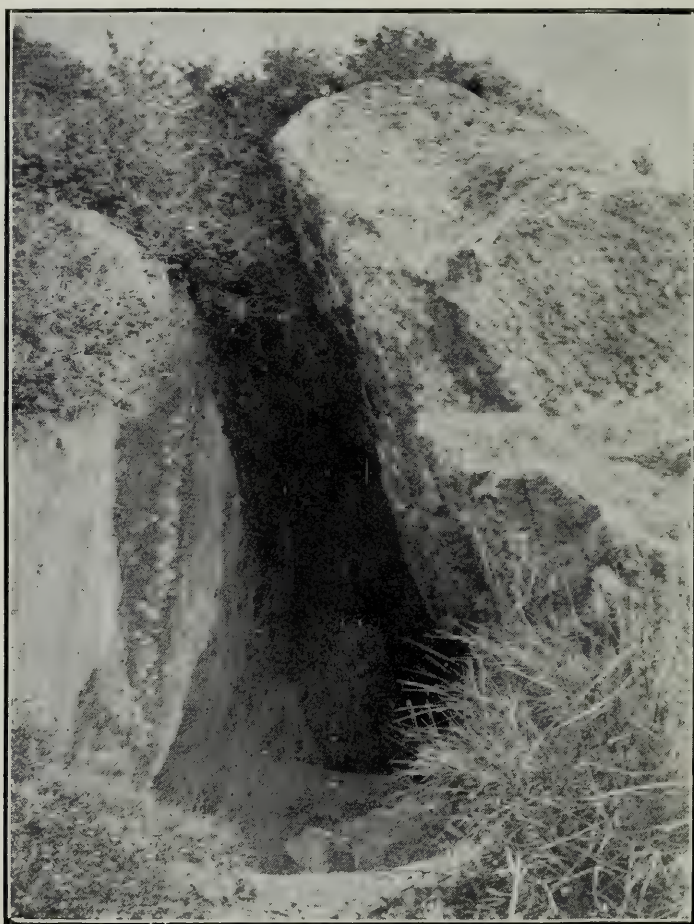
Una tradició antiguíssima, tant pía com formosa conta, que en certa diada, per especial providencia del Senyor, fou trovada una bella imatge de la Mare de Deu á la rocosa cova, que encara avuy subsisteix, prop del cim del Turó de Montcada, á la que se li dedicá una capella. Lo més probable es, que de moment fou convertida en capelleta la meteixa cova ahont fou trovada. L' alegría espiritual que omplená 'l cor dels que per primera volta, desprès de la prodigiosa trovalla de tant rich tresor, honoraren á la celestial Regina en sa imatge sagrada, certament es cosa inexplicable.

Quí amagá aqueix tresor, y quán succehí, no pot assegurarse, peró no es cosa temeraria suposar que la santa imatge fou conduída á n' aquell amagatall quan la iconoclasta y corrompuda secta de Mahoma vingué á casa nostra. Axís s' allunyá lo perill de que fos profanat lo simulacre de María.

¿Quí ho havía de dir que ab lo temps gent cristiana y civilisada destronaría á la Santíssima Verge del palau que ocupá per centuries?

Si trista fou la diada que, ab recansa se des-

prengueren los devots de la Mare de Deu d' una joya prou estimada, d' alegría ben plena va ésser

COVA DE LA MARE DE DEU *(F. de Melcior Tolosa)*

lo jorn en que 'ls descendents d' aquells devots pogueren assolir y venerar la sagrada imatge de la Verge Santíssima.

De la veneranda imatge, gráficament descrita, no se 'n tenen noves fins al segle XVII. Fou lo Pare Narcís Camós qui, en sa obra *Jardín de*

María, escrita en 1657, ha deixat una descripció de la sagrada imatge sobre citada.

Diu qu' es de terrissa, te cinch palms d' alsada, está dreta, te cara molt alegre y afable. Lo vestit es colorat y 'l mantell blau. A la má dreta hi porta un pomet y ab l' esquerra agafa los peus de Jesús. Lo Nen Jesús te un aucellet á la má esquerra y ab la dreta dona la benedicció (5).

VERA FÁS
DE LA SAGRADA IMATGE
(F. de M. Tolosa)

Pel inventari de la capella, pres en 1548, consta que la sagrada imatge, tot y essent esculpturada, se sobrevestía ó adornava ab robes llevadisses (6). Aital costum, per dissort molt generalisada, si piament se considera, no deu del tot reprovarse; en cambi, considerada desde 'l punt de vista artístich y, salvant sempre algunes excepcions, val la pena d' abolirse, puix no sols priva lo apreciar les línies arquitectóniques de les imatges, sí que alhora desvirtúa casi totalment la part estética d' aquéstes.

Al inventari que 's prengué en 1739 se llegeix que l' imatge portava un escapulari á la

(5) D' aquesta sagrada imatge, que al ésser malmesa pels soldats de Napoleón en 1808, pogué salvarne la part més principal l' ermitana María Cabané, ara, al reconstruirse la capella, se'n trovaren dos importants fragments entre les runes del destruit santuari.
(6) Apéndix II.

má. També se l' engalanava ab joyes, algunes d' elles de gran valor.

L' altar de la Mare de Deu se 'l adornava ab cortines y flors, com aixís se llegeix al inventari fet en 'l any 1739, y pel davanter del altar tenía la capella varis y bons frontals ó palis, essent de gust les puntes y guarnicions de les tovalles (7).

III

Capella ermitana

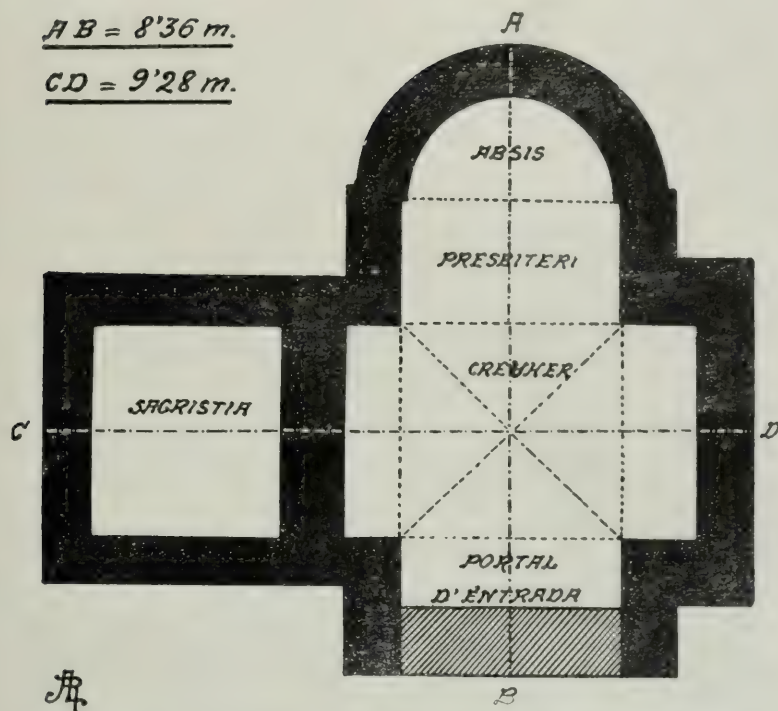
Com es natural, y en aixó tothom hi convé, la primera diligencia que feren los afortunats que descobriren la sagrada imatge, va ésser eregir lo més aviat possible una acondicionada capella á Nostra Senyora, ja que aixís era procedent ferho, ja també perque la cova no estava acondicionada pera santuari de la Verge.

Es difícil assegurar si la primera capella edificada expressament va ésser la d' estil románich que en l' any 1808 fou cremada, y que molt destruída ha permanescut fins l' any 1908, en que s' es renovellada totalment.

La planta de creu llatina, y, en especial

---

(7) Apéndix IV.

PLANTA DE LA CAPELLA *(D. de A. Ramirez)*

l' absis, apar que son obra del segle XII ó XIII. La volta que ha subsistit fins l' any 1907, era de factura relativament moderna, com també ho eren lo chor y la sagristía, obrada al costat dret de la capella. Aquestes dues pesses ja no existíen al reconstruirse la capella en lo susdit any. Del portal no 'n puch dir cosa, puix estava tant desfet que casi no 'n ha quedat rastre pera entendre quína era sa forma, y si era ó no artisat. Lo campanaret, ateses les construccions d' aquells temps, es probable qu' era obrat sobre del frontispici.

A més del altar de la Mare de Deu, ab lo dis-

RUNES DE LA CAPELLA ROMÁNICA

(F. del Centre Excursionista de Catalunya)

curs del temps s' eregí á la capella un altar al arcangélich prímcep Sant Miquel.

En l' inventari del any 1780 se cita l' altaret nou, peró sens especificar á quín Sant era de-

dicat. Consta també que hi havía un Sant Christ que 'l adornaven ab cortines ([8]).

Al inventari del any 1548 hi consta que, entre 'ls objectes de la capella, hi havíen dues cortines, tenint pintada l' una la Salutació del Angel y l' altra lo Açotament de Jesús, quals cortines seríen una especie de damasos.

Varis quadros y cornucópies embellíen la capella, essent digne de notar que á dit santuari en 1780 s' hi veneraven algunes reliquies ([9]).

IV

Ermitá

Segons la consuetut, generalment practicada, los santuaris no restaven sens ermitá, d' igual manera que 'ls castells eren custodiats per guardas.

La capella de la Mare de Deu del Castell de Montcada tenía sos custodis, qu' eren com los patges de la celestial Regina que vetllaven pera la honorificencia de tant excelsa Senyora. Los ermitans foren los custodis y 'ls cambrers de la Mare de Deu, y, mentres la sagrada imatge esti-

(8) Apéndix IV.
(9) Apéndix IV.

gué en la capella, ni un sol día li feu falla lo guardiá y servidor més constant.

En molts santuaris los ermitans eren solters, feyen vida casi religiosa y vestíen hábit especial. Com dits ermitans, per regla general, se donaven á dites ermites, pera servirles durant sa vida, eren coneguts moltes vegades ab lo nom de *Donats* ó *Deo dats*.

Ab eix nom se cita l' ermitá Juan Pocurull, al férseli entrega del inventari de la capella en lo any 1548 (10). En 1552 á 6 de Mars, un pagés de Sant Pere de Reixach, nomenat Francesch, firmá escriptura d' arrendament d' un tros de costa, situada sota la Verge María del Castell de *Monchada*, á Martí Recorda, de la parroquia de Santa Agnés de Malanyanes, qui havitava com á *donat* á la Verge María de Moncada (11).

L' ermitá de Montcada també vestía hábit com es de veure al manament que en 1744 doná lo senyor bisbe D. Francisco del Castillo. Eix Prelat, en 1740 feu la Visita pastoral á la parroquia de Sant Iscle y, tenint en molta consideració les queixes del Rector, doná algunes disposicions encaminades al bon ordre de la capella; peró l' ermitá no va cumplirles y perxó en 1744, á 11 de Juny, al tornar á fer la pastoral Visita á dita parroquia, repetí les meteixes disposicions, amenassant al

---

(10) Apéndix II.
(11) Arxiu parroquial, *Llibre de Visita*, p. 44.

ermitá ab privarlo del seu *hábit* sino observava les ordres donades ([12]).

Per regla general los ermitans depeníen del Rector de la parroquia, ahont radicaven les capelles eremítiques, y, per lo tant, al Rector devíen obehir. Com ja s' es indicat, l' ermitá de Montcada no sempre guardá 'l respecte degut al seu superior immediat, y aixó motivá queixes y lo donarse algunes disposicions que no feyen cap favor al custodi de la capella. De les desagradables qüestions que succehiren en la capella, durant lo segle XVIII, respecte á celebrar misses cantades y resades al santuari, com se veurá en altra part, gran part ne tingueren la culpa los ermitans y aixó ocasioná continuades molesties al Rector. Algunes vegades no sols foren desobedients al Rector, sí que ensemps se negaren á pagarli lo delme dels fruits que col-lectaven, conforme 'ls pagaven los demés feligresos ([13]), y es molt rahonat que 'l Párroco acudís en queixa al Superior.

Amés, alguns camins l' ermitá feu causa comú ab los prohoms de la capella, ab les processons que pujaven á la meteixa, y ab la colla de la Vetlla que passava la nit á dalt de l' ermita de Montcada, qual colla, d'una manera especial, fou una espina per los Rectors, cosa digna de repro-

---

(12) Arxiu parroquial, *Manual de 1550 á 1583*.
(13) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, p. 131.

varse, ja que obrant aixís se oposava á reconéixer l' autoritat del Rector y donava un gran escándol.

La religiositat del ermitá y sa bona nomenada, son coses que les reclama lo santuari que serveix y 'l concurs de fidels que van á visitar los santuaris. Los devots deuen ésser rebuts y atesos pel ermitá, y, en veritat, l' exemplar conducta del ermitá pot contribuir á que les visites siguin més freqüents y que aquélls tinguin més confiança ab lo custodi de les capelles.

Guardar lo santuari, cuidar de sa netedat y hermoseig, col-lectar elmoines pera la conservació del culte católich, tocar l' Ave María ó *Angelus*, servir les misses y rebre als devots que acudíen á la capella, era la comanda general dels ermitans, y aquestes obligacions foren també les dels ermitans de la Mare de Deu del Castell de Montcada. Aixís quedava sempre servit lo santuari y rebuts los que anaven á visitar la santa imatge de la Verge.

Se feren unes ordinacions per les que devía guïarse l' ermitá, les quals escrigué lo Dr. Joan Cruset, rector de Sant Aciscle y Santa Victoria de les Feixes, en 1780, y foren aprovades per la Autoritat eclesiástica. Dites obligacions foren fetes seguint la práctica immemorial dels ermitans. A elles s' hi veu quan gran era 'l desitj del Rector que 'l ermitá fos home de cristiana conducta, y que 'l santuari sigués lloch de pietat, allunyant d' allí tot lo que pogués contribuir á desedificació.

Pera que 'ls fidels sapiguessen quan allí s' hi celebraven oficis, l' ermitá tenía l' ordre de tocar la campana, com també devía tocarla al matí, mitjorn y vespre, á fi de que, en dites ocasions, fos saludada la Verge Santíssima ab l' oració del Ave María. També tenía obligació de tocar á bon temps, ó sía á comunir pera que junt ab la pregaria que 's fa quan la tempestat amenassa, Deu Senyor nostre 's digne compadirse del qui li suplica y 's desvaneixi la tempestat ([14]).

V

Capellá y benefici

Lo santuari de la Mare de Deu de Montcada á més del ermitá tingué Capellá, com consta al testament d' Ermesinda, muller de Ramón de Cabanyes, ordenat en 1175 ([15]).

Ab lo discurs dels anys se fundá un benefici á dita capella ab lo títol de la Mare de Deu. S' ignora quí va fundarlo y quán, sols pot dirse que en 1307 ja existía, peró es presumible que 'l fundá la noble familia Montcada, y d' ell, en 1390, n' era patró ó presentador D.ª Guilleuma de Montcada, senyora del castell.

---

(14) Apéndix V.
(15) Arxiu de la Corona d' Aragó, *Cartulari de Sant Cugat*, N. 1125.

Aquesta noble senyora se feu tristement célebre en lluites polítiques, y com sía que perjudicá en gran manera á l' Esglesia de Vich, lo que constituí gravíssima falta, fou excomunicada en lo susdit any 1390. En virtut d' aquesta pena, á 14 de Mars del meteix any, lo rey En Joan II va vendre als Concellers de la ciutat de Barcelona, en nom de dita ciutat, y als seus, lo castell, lloch y pobla de Montcada ab tots los drets y pertenencies que ell hi tenía, pel preu de 36,000 sous. En lo segle XVI sorgí una qüestió referent al patronat del benefici, entre 'l Batlle de Catalunya y 'l Síndich de Barcelona. Pretenía lo Batlle dit patronat per rahó d' haver sigut aplicats al reial patrimoni los bens de D.ª Guilleuma y, per lo tant, lo castell de Montcada. Lo Síndich de Barcelona defensava 'l dret de presentació fundantse en que 'l Rey va vendre á la ciutat les coses sobre referides. S' aportá la qüestió á la Curia eclesiástica, y á 28 de Novembre de 1550 lo Vicari general sentenciá que 'l dret de patronat pertanyía als Concellers per quant eren Senyors del castell y Baronía de Montcada.

En 1737 lo Sr. vicari general Dr. D. Ignaci de Amigant y de Olcina, s' enterá del estat de les rendes y condicions del benefici del qual n' era obtentor Mn. Pere Nolasch Plana, y, en sa conseqüencia, á 5 d' Agost decretá que 'l obtentor del benefici cada any celebrés ó fes celebrar divuit misses á la capella ermitana de la Mare de

Deu, construída dalt del castell de Montcada, dins dels termes de la parroquia de Santa Engracia de Montcada, si es que pogués ferho. De lo contrari que 's celebren á la parroquia de Sant Aciscle de les Feixes, aplicantles per l' ánima del fundador ([16]).

No es possible assegurar quán deixá d' haverhi capellá á l' ermita; lo que consta de cert es, que en l' últim quart del segle XVII mossén Antoni Orrit servía la capella. En lo període de 1679 á 1686 en que era rector de Sant Iscle y Montcada lo Dr. Joan Clavell, se feren uns pactes en virtut dels quals mediant certa retribució, Mn. Antoni Orrit, Pbre., capellá de Nostra Senyora de Montcada y regint la capella ermitana de Nostra Senyora serviría de vicari de la parroquia ([17]). Consta en un dels llibres de Esposoris que serví de vicari durant l' any 1682.

Després d' eix temps no 's te cap altra noticia de que 'l capellá visqués á l' ermita.

VI

Obrers y Administradors

Una Junta d' Obra formada pel Batlle y Prohoms de Montcada, en nom dels Concellers de

(16) Arxiu Catedral, *Speculum Officialatus*, f. 272.
(17) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, p. 73.

Barcelona, administrava la capella de la Mare de Deu; essent privatiu de dita Junta la nominació del Obrer de dita ermita, com aixís consta al inventari de la capella, pres pels Obrers d' aquésta en 1548.

Desempenyaven dit cárrech d' Obrer los vehins de Montcada, y lo tindríen en tanta estima, que en 1547 se promogué ferma qüestió per lo abús que cometeren los Concellers nomenant Obrer del santuari á un mariner, de Barcelona, nomenat Ragués. Molestats greument lo Batlle y Obrers perque aquélls los hi havíen llevat l' exercici de la possessió y administració de la capella, formularen rahonada queixa, que de moment resultá sens profit. No volgueren passar per tal ignominia los memorats Batlle y Obrers, y quan en 1548 foren nomenats los nous Concellers administradors de la Baronía de Montcada, acudiren á n' aquéstos demanántloshi justicia. Vist per dits Concellers que la capella s' havía obrat á despeses de la Baronía, y que no era del cas que gent de Barcelona regís dita capella, reposaren als Batlle y Prohoms de Montcada en la primaria possessió y administració del santuari. Manaren el Batlle, qu' era En Garau Albinyana, y als Prohoms que nomenessen Obrers de la Baronía, per dita capella y llansessin l' Obrer, y 'l Capellá que estava per dit Obrer de dita capella. A més, feren manament que 'ls Obrers donessen compte cad' any del inventari del argent y robes

de dita capella als Batlle y Prohoms com á Administradors generals que son de la capella ([18]).

Especial felicitació mereixen los concellers Carbó, Satorras, Marimon, Gomis y Canyelles, per haver corretgit l' abús que cometeren sos immediats antecessors ([19]).

La crida feta á la Baronía de Montcada, á 7 de Mars de 1548, per ordre dels Concellers, parla molt en pró dels meteixos, tant, per quant es un testimoni del zel que teníen pera la conservació integral de la moralitat, essent d' advertir que una de les disposicions es punyir ab 5 sous cada vegada als que juren y blasfemen lo sant Nom de Deu y de la Verge María ([20]).

VII

Protecció al Santuari

Lo santuari sempre ha permanescut isolat, y com ordinariament no hi anaven moltes colles de devots, eren poques les provisions que tenía lo

---

(18) Apéndix III.

(19) Pi y Arimon, en sa obra, *Barcelona antigua y moderna*, vol. I, p. 181, porta la nominació dels Concellers feta en 1547, que devien servir en 1548, los quals foren Galcerán Carbó, ciutadá, Francisco Satorras, cavaller, Onofre Marimon, ciutadá, Bernat Gomis, mercader, y Joan Jeroni Canyelles, notari.

Aquéstos varen rellevar als que havíen perjudicat als Batlle y Prohoms de Montcada en lo referent á la capella, los quals eren Pere Sapila, cavaller, Guillem Ramón Bofill, ciutadá, Ramón Bofill, mercader, Domingo Mored, mercader, y Joan Salgué, fuster.

(20) Apéndix I.

ermitá. Com en díes d' aplechs y processóns lo concurs era nombrós y l' ermitá era qui tenía més travall y podía héuren alguns profits, lo Batlle y Jurats de Montcada donaren certes disposicions en benefici del ermitá ó de qui habités al santuari. A eix fi poden citarse dues disposicions donades una en 1680 y altra en 1691. Abdúes son relatives á arrendaments de queviures, llegintse á cada una la cláusula de que 'ls arrendadors no poden pujar queviures dalt á la capella de Ntra. Sra. de Montcada quan allá dalt hi haurá professons y aplechs, puix lo vendre 'ls queviures sía en profit del ermitá de dita ermita ó de la persona que habitará á dita ermita ([21]).

VIII

Llegats, donatius y prometenses

Un dels més hermosos punts d' aquesta *Nota* es lo que tracta de les ofrenes fetes pels devots á la Mare de Deu, en penyora de coral afecte y ver agrahiment per les gracies rebudes de la celestial Senyora. Es sensible de debó que la falta de documents, ó tal vegada lo no haverse escrit dites gracies y prometenses, privi de poguer consignarles. Es induptable que va rébre moltes

---

(21) Arxiu parroquial, *Manual de 1679 á 1693*, p. 4 y 131.

visites en sa capella la Verge Santíssima, y es cert també que 'ls devots no 's despedíen de la Mare de Deu sens emportarsen un bon recort de la qu' es consol dels afligits y refugi dels pecadors.

Si d' una manera directa no poden aportarse proves dels favors que, ab lo discurs dels segles, dispensá la Verge als seus devots, pot indirectament demostrarse que María 'ls socorregué en moltes necessitats y en cambi va rebren expresives accions de gracies.

La primera noticia que 's te de la Mare de Deu del Castell de Montcada, consta al testament de Berenguer de *Monte Scatani*. Dit cavaller, qu' era senyor de dit castell, als 17 d' Abril de 1134 ordená sa derrera voluntat, amostrant en ella son pietós afecte á Santa María de *Monte Scatani*, fentli lo llegat dels alous de la Casa Nova, perque á la capella sempre hi cremi, de día, una llántia ([22]).

Quan en 1175 feu son testament la noble senyora Na Ermesinda, casada ab En Ramón de Cabanyes, ja hi havía sacerdot á la capella de la Mare de Deu, puix llegá 1 morabatí á Santa María de *Monte Cada*, y altre al seu prébere ([23]).

No faltaren imitadors á n' aquestos devots de la Verge, donchs en 1469 á 14 d' Octubre feu la deixa d' un sou á Santa María de *Monte*

---

(22) Arxiu de la Corona d' Aragó, Escriptura 29 de Ramón Berenguer IV.
(23) Arxiu de la Corona d' Aragó, *Cartulari de Sant Cugat*. Escriptura 1125.

Catheno, En Francesch Oller, de la parroquia de Sant Iscle de les Feixes ([24]).

A Santa María del *Castell de Muncada* hi llegá 1 sou Na Eulalia, muller de Francesch Moragues, difunt, de dita parroquia, en 1487 ([25]).

Pere Coll, de la parroquia de Sant Martí de Cerdanyola, quan disposá de ses coses á 24 de Mars de 1509, llegá un sou, pera una missa, á la capella de la Verge María de *Monte Cathenati* ([26]).

Lo senyor de la casa de Bellvert, situada á la parroquia de Sant Iscle y Santa Victoria de les Feixes, Joan Benet Miquel, militar, á 23 d' Agost de 1514 feu un llegat de 10 sous á Santa María de *Montis Cade* ([27]).

En 1528, Na Sobirana Segrer, muller de Pere Lleopart, de la Pobla nova de Montcada, feu un llegat de dues misses á la Verge María del *Castell*, y, en l' any següent llegá 3 sous pera una missa al altar de Santa María *del Castell*, En Miquel Piera, de la parroquia de Santa Engracia de Montcada ([28]).

A la Verge María de *Muntcada* hi deixá dues misses Vicens Llobet, de les Feixes, en l' any 1550. Bernat Pagés, de Reixach, en 1589, llegá

---

(24) Arxiu parroquial, *Manual de Testaments* de 1441 á 1590.
(25) Arxiu parroquial, *Manual de Testaments* de 1471 á 1727.
(26) Arxiu parroquial, de Cerdanyola, plech de testaments.
(27) Arxiu parroquial, *Manual de Testaments* de 1441 á 1590.
(28) Id. id. id. de 1467 á 1587.

un aniversari celebrador á la capella de Nostra Senyora de *Muntcada* ([29]). En 1591, Joana, viuda de Joan Cuyás, mestressa de Ca 'n Cuyás, una de les cases més importants de la parroquia de Montcada, feu una deixa de 12 sous á Nostra Senyora de Montcada, com consta al testament ordenat á 15 de Juny de dit any.

Eleonor Rexac, muller d' Antich Cuyás, de Montcada, honorá singularment á la Mare de Deu ab lo llegat de set misses celebradores dalt de la capella del *Castell*. Sa derrera voluntat va ordenarla á 2 d' Abril de 1593 ([30]).

Un any més tart Na Eleonor Amigó, muller de Pere Cuyás, del más Cuyás, ordená son testament ahont consta la deixa de 5 sous á Nostra Senyora del *Castell*, á l' Obra ([31])

En lo segle XVII continúa lo ferse llegats piadosos á la Mare de Deu, com es veure al testament de Joana Arán, muller de Mestre Antoni Valls, paperer, de Montcada, ordenat en 1606, la qual llegá 14 sous per misses á Ntra. Sra. de Montcada, en lo castell ([32]).

Ab lo nom de Nostra Senyora del Castell ó de la *Montanya* se conegué també la Mare de Deu de Montcada, conforme 's llegeix al testament de Baltasar Marqués, hostaler, habitant al Ca-

(29) Arxiu parroquial, *Manual de Testaments* de 1441 á 1596.
(30) Id. id. id. de 1591 á 1619.
(31) Id. id. id. de 1559 á 1610.
(32) Id. id. id. de 1591 á 1619.

rrer del lloch de *Muncada* y al de Miquel Rexach, pagés, de Rexach, ordenats en l' any 1622 (33).

Del bé de Deu que tenía la capella de la Verge Santíssima del Castell de Montcada ó *Monte Catheno*, ne dona bon compte l' inventari que 's prengué en 1548 per Jaume Oller y Salvador Llobet, Obrers de dita capella elegits pel Batlle y Prohoms de *Monte Catheno* y no per altra persona.

Ab dit document se comprometeren á donar als meteixos Batlle y Jurats compte de dit inventari y donat cas de faltarhi alguna cosa ne responen ab sos bens, los dos junts y cada hú en particular. A mes, prometeren que á la capella no hi faríen cap novetat sens llicencia de dits Batlle y Prohoms com á administradors generals designats pels magnífichs Concellers de la ciutat de Barcelona (34).

En los respectíus anys 1739 y 1780 també se prengué inventari de la capella, fentse constar al últim d' aquestos alguns dels mobles de la casa ó habitació del ermitá.

Dona bó llegir aquest inventari per l' abundancia de vestits y alhajes ab que 'ls devots de la Verge Santíssima enriquiren la capella.

Bons y de gust artístich eren part dels orna-

---

(33) Arxiu parroquial, *Manual de Testaments* de 1619 á 1685.
(34) Apéndix II.

ments del altar de la Verge y del altar de Sant Miquel.

La cera y presentalles eren en bon nombre, y no cal dir que ben cobertes d' ex-vots estaven les les parets del santuari.

Un dels devots de Nostra Senyora de Montcada nomenat Bernardí Folch, vehí de Barcelona, se mostrá molt devot de María Santíssima regalantli un vestit y mantell de tapicería, lo día 14 de Setembre de 1714. Havent vist que la capella estava miserable d' ornaments, y tenint noticia que en temps passats lo santuari estava molt proveit d' ornaments sagrats pera la celebració, adquirits ab les elmoines dels devots, quals ornaments s' havíen utilisat pera l' esglesia parroquial ([35]), quedanthi sols un, lo menys decent, doná una casulla ab son complement, ámit, alba, cíngul, corporal, purificador y dos lavabos, junt ab una caixa pera la conducció de dits ornaments. Com que 'l seu desitj era que ja may ningú s' enportés dits ornaments de la capella, suplicá al senyor Bisbe que 's dongués trasllat de la petició original al Rector de la parroquia y al ermitá ó sagristá de la capella. Lo Sr. bisbe D. Gaví de Valladares en lo meteix día despatxá un manament al Rector de les Feixes, preceptuantli que dits ornaments sols servissin pera dita capella y 's

(35) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, p. 132.

continuessin al llibre d' Administració del santuari ([36]).

En 1788 la sagrada Imatge fou enjoyada ab unes arrecades d' or ab set pedres violades que doná á la Mare de Deu Na María Ollé, viuda de Jacinto Cuyás, pagés de Sant Andréu de Palomar, de les quals se n' havía encarregat l' ermitá Joan Cabaner ([37]).

La campana del santuari que últimament cridá als fidels al entorn de la Verge Santíssima la doná á la Mare de Deu, en l' any 1803, En Joseph Masadas, argenter, de Barcelona. La campana vella, que pesava 35 arrobes, y feya temps qu' era trencada, opina lo rector Dr. Esteve Vergés que l' havía pagada la ciutat. Dit Masadas, agrait á la Mare de Deu del *Castell de Montcada*, per un especial favor que havía rebut sa muller, doná una campana, á la qual s' hi esculpiren Sant Joseph y Santa Teresa, qu' eren los noms de dits esposos. La campana se nomená María de Montcada, y pesava 32 arrobes y 17 lliures. Lo día 24 de Novembre de 1803 la benehí lo Dr. Vergés, á dalt de la capella, obtinguda la llicencia que solicitá l' ermitá Joan Caba-

---

(36) Com se cometíen certs abusos en la capella de la Mare de Deu, respecte á celebrarshi la Missa y al meteix temps se trovaven pobres les esglesias de les Feixes y Montcada, lo rector Dr. Francisco Miró, suplicá al Sr. bisbe D. Asenci Sales, llicencia pera poguer retenir lo cálzer y ornaments del santuari pera evitar dits abusos, reservant los mellors pera dita capella y distribuir los demés á les referides esglesies, á qual petició accedí lo Prelat á 4 de Juny de 1761. (Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, p. 113).

(37) Apéndix IV.

ner, y concedida pel Sr. vicari general Dr. Basart. Foren testimonis Mn. Miquel Cruxent, vicari, Marián Asbert, fuster, y Agustí Batlló, mestre de cases ([38]).

La capella de la Mare de Deu també era propietaria, donchs possehía una pessa de terra, de la qual sols ne consta una sola noticia. Aquesta pessa, que radicava al terme de Montcada, era plantada de vinya, y en l' any 1400 En Miquel Roura, argenter, ciutadá de Barcelona, la vengué á Na María, viuda de 'n Berenguer Nabot, de la parroquia de Montcada. Lo venedor la tenía per En Jaume Gilabert, bouer, y eix per la capella de Santa María ó per son Rector ([39]).

IX

Esposalles y Sepultura

Alguns devots de la Mare de Deu de Montcada tingueren per convenient junyirse ab la llassada del sant Matrimoni en la capella ermitana de la Verge, posantse axís d' una manera especial baix lo mantell protector de la celestial Regina ([40]).

---

(38) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, p. 141.
(39) Arxiu parroquial, pergamí.
(40) Al arxiu parroquial consten los següents matrimonis celebrats á la capella de la Mare de Deu de Montcada=*Llibre de Matrimonis de 1716 á 1789*=1746, 14 de Maig,

També hi hagué alguns enamorats de la Santíssima Verge que, no contentantse en visitarla y obsequiarla en vida, volgueren reposar als peus de la Mare de Deu, elegint sa sepultura al santuari de María, comanant á la poderosíssima Senyora, no sols ses animes, si que també ses mortals despulles ([41]).

X

Processons

Es innegable que les pregrinacions ó romiatges als santuaris han comensat ab un fí plenament cristiá y, per tant, ab l' única intenció de donar gloria á Deu y honorar á les sagrades Imatges dels diferents santuaris; mes, per dissort, han prés algunes vegades un aspecte tant diferent que ha sigut precís donar certes disposicions pera evitar abusos sempre reprobables.

M. d' Antoni Castells ab Angela Jordi, p. 36.=1764, 30 de Desembre, M. de Joan Cabaner, fill de Francesch Cabaner, ermitá, y de María Bosch, ab Josepa Carner, *Id.*, p. 75.=1772, 15 de Novembre, M. de Joan Cabaner, ermitá, viudo de Paula Pinós y de Josepa Carner, ab María Bellbé, natural de Sentmenat, filla de Gabriel Bellbé, ermitá del Puig de la Creu, *Id.*, p. 93.

(41) Los devots de la Verge Santíssima que elegiren esser sepultats á la capella y que consten als llibres del arxíu parroquial de Montcada son:=Esteve Maurí, francés, mestre de cases, habitant á la casa de Ntra. Sra. de Montcada, 1596, 29 d' Octubre *Manual de Testaments de 1591 á 1619*.=Joan Rosés, ermitá de Ntra. Sra. de Montcada, 1643, 23 de Maig; *Obits de 1630 á 1643*, p. 14.=Mossén Mateu Rial, Pbre., vicari de Montcada, 1671, 15 de Decembre; *Obits de 1619 á 1686*.=María Rosés y de Casas, muller de Jaume Marqués, habitant á la casa de l' ermita de Ntra. Sra. de Montcada, 1684, 31 de Juliol; *Testaments de 1471 á 1727*.=Jeroni Foix, ermitá; 1726, 7 de Decembre: *Obits de 1716 á 1748*, p. 26.=Jeroni Milá, ermitá, sota l' escala del chor; 1739, 20 de Abril, *Id* , p.

També algunes vegades se suprimiren certes processons, puix no tots los que preníen part en aitals manifestacions religioses hi anaven ab aquell esperit cristiá qu' es menester, y á la fí resultava una grossa irreverencia á la Divina Majestat.

La processó més propia y més subjecte á lley era la que cad' any feya la parroquia de Sant Iscle de les Feixes ab Montcada, sa sufragánea. Diém la més propia y subjecte á lley, per quant era la de la propia parroquia, puix si per pía voluntat altres parroquies anaven ab processó á la capella de Montcada, per dever de justicia devía anarhi la de Sant Iscle, que tenía en son sí lo casal alterós de la Mare de Deu del Castell de Montcada.

¡Qu' hermoses eren aquelles manifestacions d' amor á María!

Tantdebó que sempre s' hagués conservat en aitals actes aquell cristiá esperit que les havía informat al seu principi.

9.=Joan Bosch, ermitá, 1740, 22 de Decembre, *Id.*, p. 76.=María, viuda de Joan Bosch, ermitá, 1751, 7 de Janer; *Obits de 1748 á 1788*, p. 13. En 1752, á 18 de Janer, se celebraren tres oficis á la capella per dita María, *Id.*, p. 19.=María, muller de Francesch Cabaner, ermitá, 1758, 18 de Setembre, *Id.*, p. 59.=Francesch, albat, fill de Joan Cabaner y de Paula Pinós, 1759, 5 de Febrer, *Id.*, p. 60.=Felipa, albat, filla de Joan Cabaner y de Paula Pinós, 1759, 30 de Decembre, *Id.*, p. 65.=Paula, muller de Joan Cabaner, 1764, 25 de Setembre, *Id.*, p. 112.=Antonia, muller de Joan Cabaner, 1769, 3 de Abril, *Id.*, p. 113.=Felip, fill de Joan Cabaner y de Josepa, 1769, 4 de Setembre, *Id.*, p. 147.=Josepa, muller de Joan Cabaner, 1770, 22 de Mars, *Id.*, p. 150.=Francesch Cabaner, ermitá, d' etat 89 anys, natural de Sarriá, á la tomba de l' esglesia de l' ermita, 1774, 13 de Janer, *Id.*, p. 171.=María Jerónima, albat, filla de Joan Cabaner y de Margarida, 1786, 31 d' Octubre, *Id.*, p. 257.=Rosa, filla de Joan Cabaner y de Josepa Bellbé, 1800, 6 d' Octubre; *Obits de 1789 á 1851*, p. 51.

La processó de Sant Aciscle de les Feixes y Montcada era, á lo que sembla, la festa major del santuari, y aixís es de creure quan no 's trova noticia d' altres funcions ab que la parroquia honorava á la Mare de Deu.

No pot citarse quán comensá á pujar ab processó á la capella dita parroquia, per faltar los documents que podríen dirho. Aquí es lloch oportú pera planyers de la crema del santuari per les impíes tropes franceses, que en poques hores destruí una bona part de l' historia de la Mare de Deu del Castell de Montcada. Sort encare que s' han salvat bastantes escriptures al arxiu parroquial, d' ahont se n' ha tret bastant profit.

En los llibres d' Obra de 1626 á 1713 consta que la processó que la parroquia de Sant Iscle de les Feixes ab la sufragánea Santa Engracia de Montcada feya cad' any á la capella de la Verge María, generalment se celebrava lo día primer de Maig, festa dels apóstols Sant Felip y Sant Jaume.

Alguns anys se féu pel mes de Mars, altres pel mes d' Abril, y algunes vegades en altre día del mes de Maig.

No portan dits llibres quínes funcions se celebraven á la capella, peró es de suposar que allí s' hi celebrava la santa Missa.

Per algunes especificades partides del gasto que 's feya 's dedueix que dalt del santuari hi

passaven lo día, ja que en alguns anys consta lo que 's gastá pel dinar ([43]).

Les parroquies que, sens la de Sant Iscle pujaven al santuari ab processó y allí hi celebraven ó cantaven la Missa y altres funcions, eren les de Reixach, Cerdanyola, Santa Coloma de Gramanet, Martorelles y Sant Fost ([44]). D' aquestes es de les que se 'n te noticia, y tal vegada també hi aniríen altres parroquies de més aprop quan hi anaven les de Martorelles y Sant Fost, que son bastant separades ([45]).

Essent lo santuari dins de la demarcació parroquial de Sant Iscle y Montcada, era de justicia que 'l Rector tingués tota la jurisdicció de la capella, y que haventi ermitá, aqueix devía estar á la obediencia del Párroco.

Per aquesta rahó lo Rector era qui autorisava que les parroquies que anaven ab processó á la capella celebressen allí les funcions religioses que creyen convenients. En tant es aixís que ha-

---

(43) Gasto fet en los anys 1656 y 1658=A. 1656, Maig—Vuy á 14 de Maig se ha tret del bassí de la Obra per lo gasto de la professó de Montcada=P.° per carn 1 lliura 12 sous.—Item sinch sous—Item sis sous.—Item per oli se ha tret 16 sous.—Item se ha tret per candeles 6 sous.—Item se ha tret per oli 8 sous.—Item se ha tret per una llantia, oli, siris y candeles 1 lliura, 16 sous, 6.—Vuy á 25 se ha tret de la Obra per lo gasto de dos matons y de dos dotzenas d' ous, que tot serví per lo gasto de la professó de Montcada, 12 sous.

=A. 1658—Vuy á 5 de Maig se ha tret per lo gasto de la professó de Montcada=P.° per la carn 1 lliura 13 sous.—Item per fideus 5 sous.—Item per ous 7 sous.—Item per oli 13 sous.—Item per candeles 11 sous.—Item per matons 6 sous=(Arxiu parroquial, *Llibre d' Obra de 1574 á 1686)*.

(44) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada,* planes 111, 115, 117 y 119.

(45) Al arxiu parroquial de Martorelles consta escrita al llibre de Notes del rector Casasayes, la consuetut que observava dita parroquia junt ab la de Sant Fost, al fer la processó.

vent algunes vegades demanat la llicencia al Vicari general pera fer dites funcions, lo Vicari general dirigía los suplicants al Rector de les Feixes pera que 'ls dongués la llicencia si aixís li apareixía convenient. Sols se feu excepció de tal llicencia á favor dels Rectors de les parroquies que anaven ab processó á la capella. Més tart les coses arrivaren á tal extrem, que la lley fou igual per tothom ([46]).

Minvá, com ja s' es dit, gradualment l' esperit religiós que al principi integrava aquestes processons, y la cosa devía desfigurarse de tal manera, que en 1768 á 28 de Mars, lo Rnt. Domingo Roig contestá al Dr. Miró, rector, en nom del senyor Bisbe, que tenía manat que cap parroquia del seu bisbat fes processó á ermita ó santuari que fos fora del seu terme, y si era dins del terme devía ésser á determinada distancia. Consta també en dita carta que si be 'l Provisor ja comunicará aquesta determinació als Rectors que acostumen á anar ab processó á la capella de Nostra Senyora de Montcada ho comunica primerament al citat Dr. Francisco Miró, pera que no dongui permís pera que aquélls vagin ab processó á la capella ([47]).

L' Ajuntament de Reixach y Montcada vol-

---

(46) Mossén Mariáñ Más, Pbre., rector, en 1908 ha renovat l' antiga disposició de que ningún sacerdot celebri á la capella sens llicencia expressa y per escrit del senyor Rector.

(47) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, p. 126.

gué renovar la pía consuetut de fer la processó á la capella, y á eix fí lo día 25 de Mars de 1806 dirigí una súplica al senyor Bisbe, la qual estava informada favorablement pel Vicari perpétuu de Reixach Mn. Antoni Manaplana. Lo Sr. vicari general Dr. Basart envià la petició al Rector de les Feixes pera que la informés, y varen ésser de tal pés les rahons aduides en contra, que no tingué efecte la processó ([48]).

Aquesta deuría ésser ja la definitiva processó (encar que en projecte), puix al cap de dos anys fou sacrílegament cremada la capella y casa ermitana.

XI

La Vetlla

A més de les processons que 's feyen al santuari de Montcada, també, durant una bona temporada, cad' any pujava al santuari una colla de devots procedent de Barcelona á obsequiar á la Mare de Deu. Després de les funcions religioses passava la nit fent vetlla dalt del santuari, fent lluminaries y divertintse correctament, com es de suposar, atés lo fí que 'ls guiava anar allá dalt.

---

(48) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, planes 143 y 144.

Emperó, y per dissort, la rectitut d' intencions que mogué á dita colla á fer lo peregrinatge á Montcada, se cambiá ab lo temps, lo que doná per resultat final la prohibició de dita vetlla.

La primera noticia que 's trova de la Colla de devots, nomenada alguns camins dels Pescadors, ó de la Vetlla, es del any 1718, la qual consta á una carta escrita lo día 17 de Setembre. Per aquesta se sab no sols que 's feya dita visita y vetlla, si que també que no era pas aquell lo primer any que dita colla anava al santuari. Aporta també la noticia gens falaguera que la anada de dits devots á la capella y ferhi vetlla motivá que 'l Rector de Sant Aciscle de les Feixes se queixá ab lo Sr. Vicari general. La queixa deuría ésser de tal naturalesa, que l' Autoritat eclesiástica ordená al Rector que prengués les oportunes providencies, y que si 's repetís lo desordre, l' any vinent prohibiría que 's fes funció á la capella ([49]).

Aquells devots no s' aquietaren pas y ab ells hi feren causa comú los Prohoms de Montcada, ja que aquéstos, sens comunicar cosa alguna al Rector se 'n anaren á demanar directament llicencia al senyor Vicari general pera fer la funció, diguentli que sempre havíen celebrat l' ofici á la capella sens la llicencia del Rector. De la vetlla no 'n digueren paraula. No volguent donarlos

(49) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, p. 77.

una contesta rodonament negativa, per més que veya falta de noblesa en la petició, va dírloshi que 's vegessin ab lo Rector, y que sens llicencia d' aquéix no fessen pas res, y que si volíen protestar que fessen lo que volguessin.

Lo vicari general, Dr. Gaspar de Bastero, zelós pel compliment del seu dever y volguent que 'l Rector de les Feixes estigués al tant de lo que havía passat, li escrigué una carta lo día 4 de Setembre de 1725. Li recorda que dita vetlla está prohibida, y que fará be en no permétrela. En cas de que 'ls concedís llicencia pera celebrar l' ofici, deu ésser ab condició de pagar al Rector los drets que li pertoquen, y per lo tant adverteix al Rector que si los de la Vetlla volen fer alguna cosa en contra, que obrará be en dúrsen l' ara y tancar la porta de la capella. Emperó tement lo Vicari general que la carta arrivaría á mans del Rector quan ja los de la Vetlla foren dalt, li recomana avisi al Batlle perque vigili que hi hagi quietut, y atés la brevetat del temps ho deixa tot á la prudencia del Rector (50).

Que la cosa no 's corretgí, ho diu be prou lo Decret que en Santa Visita doná lo senyor bisbe D. Bernat Ximenes de Cascante en 1728, manant al Rector que, atesos los abusos que 's cometen en los aplechs que algunes vegades al any

---

(50) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, p. 81.

se fan á la capella de Nostra Senyora de Montcada intimi al ermitá que quan lo día sía clos tanqui la capella y la tingui tancada tota la nit, no deixant entrar en ella á persona alguna ([51]).

La temeritat dels confrares de la Confraría dels Pescadors, que per lo vist eren los que feyen la vetlla, y la dels Prohoms aná seguint son curs ab gran desedificació, cosa que durá bastants anys, donchs escrigueren un memorial al senyor bisbe D. Manuel López de Aguirre, ab lo fí, com pot suposarse, de passar avant en ses pretensions. Lo memorial fou informat pel Rector, peró al remétrel al Prelat se deuría extraviar, puix lo día 6 de Setembre de 1751 contesta que fa uns 15 díes que ja havía contestat. Repeteix los conceptes exposats en la primera informació. Entr' aquestos, diu que vistos los abusos que 's cometen, lo mellor, pera evitarlos, es que se suprimeixi la festa que volíen fer los Prohoms de Montcada. A més, que aquesta festa se nomena *Vetlla*, perque durant la nit ó gran part d' ella ballen, salten, juguen y fins dormen en la capella, deixant á la consideració del Prelat lo menyspreu de la gloria de Deu y honra de la Verge Santíssima ([52]).

Se dedueix que en dit assumpte de la vetlla hi feren causa comú los parroquians de Mont-

(51) Arxiu parroquial, *Llibre de Visita*, p. 14.
(52) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, p. 107.

cada, los quals, á lo que sembla, enterats de la contestació del Rector, volgueren sincerarse davant del senyor vicari general, Dr. Geroni Grassot, dient que si alguna vegada havía succehit de quedarse á dormir á la capella era per rahó de pluja ó mal temps. Manifestaren sentiment de que no se 'ls permetés guanyar lo jubileu concedit per Sa Santetat que 's guanyava á la capella, y que ans ja 's practicava lo guanyarlo ([53]). A més, que tampoch volíen abusos y que pera evitar axó lo Batlle ó Justicia donés les providencies convenients fent ronda dalt la capella. Per últim, que no volen en cosa alguna perjudicar al Rector. Tots aquestos estrems se contenen en una carta que en 1752 dit Dr. Grassot escrigué al Dr. Francisco Miró, rector, en la qual, per conclusió, diu que no concedirá la llicencia que li demanaven, si ans no 's convenen ab lo Rector en evitar y atacar los escándols y que tot ho deixa á la prudencia del Rector ([54]).

En 1769 se repetiren les queixes del Dr. Miró al senyor Vicari general dels abusos que co-

---

(53) D' aqueix jubileu se 'n guarda un exemplar junt ab la comunicació d' haverlo concedit Clement XII á 17 de Juny de 1734, pel termini de set anys.

Consistía dit jubileu en que 'ls fidels cristians que havent confessat y combregat visitessin la capella ermitana de Nostra Senyora de Montcada lo día de l' Anunciació de María Santíssima y allí preguessin per la pau y concordia entre 'ls príncceps cristians, extirpació de les heretgíes y exaltació de la Santa Mare Esglesia guanyaven indulgencia plenaria.

Es de creure que pera assolir aquesta gracia, cada septeni se faría nova súplica al Pontifex, com acostumava efectuarse en casos semblants. (Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, p. 96 y 98.

(54) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, p. 109.

metíen los de Barcelona passant la nit en vetlla á dalt de la capella fent grans il-luminacions, dansant, jugant y cantant gran part de la nit, y cometent altres abusos, tot y á pesar de la diligencia que ell posá para evitar tals coses.

A més, manifesta que no s' amagaven de dir que teníen llicencia del Capitá general de Barcelona pera fer tals funcions, cosa que ell no creu, perque aquí 's tracta de funció eclesiástica.

Per últim, notifica que no donará llicencia pera fer la funció sino ab condició de que se 'n tornen lo meteix día que vinguin, y axó sols en día de feina. Termina exposant la conveniencia de que 'l senyor Bisbe, ó dit Vicari general, confirmés la suspensió en que incorren al acte los sacerdots que, sens llicencia del Rector de Sant Iscle, celebrin en la capella ermitana de Nostra Senyora de Montcada, qual suspensió fou posada per altres Prelats, la qual deuría fixarse á la porta de la sagristía pera coneixement de qui convingui.

Lo Dr. Aleix de Rico, vicari general, contestá lo día 1 de Setembre dient que si no estava en la seua má evitar que 'ls de la Vetlla anessin y se 'n tornessin lo día que mellor los semblés, creya que podríen evitarse los abusos donant ordres oportunes al ermitá, demanant la cooperació del Batlle, y qu' ell s' estigués á dalt en tal diada, pera veure si ab sa presencia y prudencia en avisar podría fer entrar en reflexió als concu-

rrents que no guardaven prou ordre. També digué que si 'l Rector creu que lo renovar la prohibició sería medi pera llevar abusos, que desde llavores la renovava, y 'n donés coneixement al ermitá, y en lo cas de que algún sacerdot contravingués á tal disposició, que 'l Rector ho notifiqui al Vicari general ([55]).

No s' es hagut cap més nova respecte á la Vetlla; mes, per lo vist, en lloch de ésser sempre motíu de donar gloria á Deu, com ho era al principi, en últim resultat fou una seguida de abusos, de greus molesties pel Rector, de disposicions de l' Autoritat eclesiástica y de bastanta desedificació, de tal manera que lo que comensá en nom de Deu no hi acabá pas.

Per lo referit, se veu ben clar com anava minvant l' esperit religiós ab que en altres temps mellors s' havía visitat y obsequiat á la Mare de Deu del Castell de Montcada. Aprés vingueren díes més tristos y, enmantellantse lo joliu cel blau ab negra y grossa nuvolada, aquésta fou precursora d' una molt propera y esfereidora tempesta.

Aquell sol, que tant brillá durant centuries y centuries dalt del Montcada, s' eclipsá lo día 12 de Juny de 1808, jornada de tristíssima remembrança. En tal diada los enemichs de nostra casa pairal pujaren al santuari, cremaren la casa del er-

---

(55) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, planes 127-129.

mitá, ahont hi mataren varis homes; y com l' inquina dels malvats francesos era tanta, lo día 16 tornaren al casal de María, calanthi foch y profanant lo sagrat simulacre de la Verge.

Tot desaparegué, donchs los francesos que tants furs havíen comés en les esglesies y santuaris y en moltíssimes cases particulars, es de creure que no baixaríen del turó de Montcada sens haver ans urpit los joyells ab que la pietat havía enriquit la imatge y capella de la Mare de Deu ([56]).

¡Quántes memories desaparegueren aquell día! ¡Quánts testimonis de la pietat dels fidels foren cremats! y ¡quánts documents varen perdres en día digne de plorarse!

Aquell día fou tirat al foch un munt de fulles

---

(56) *Al llibre d' Obits* de 1789 á 1858, p. 84, guardat al arxiu parroquial, hi consta la següent nota, nota tristíssima.

=Diumenge día dotse Juny del present any (*), á las 12 horas de la nit, los gabaigs pujaren dalt la Ermita de Moncada y incendiaren la Capella de dita Ermita, se posá foch á la Establa y sen trobá un de cremat, y altres mors á la Establa eran paisans, diuen si eren de Vich, no se sap, la Imatge de Nostra Senyora nos cremá.

Mataren lo endemá essent de día á Juliá Pi, viudo de la quondam (**) Theresa Grau, bracer de moncada, y fugí, y no podent molt correr per sa edat y estar xacrós, lo mataren los gabaig prop la vinya del Xoy, día de S. Anthoni, lo enterraren al fossá de moncada.

Día 16 Juny los Gabaitgs tornaren dalt á la Ermita, la incendiaren y se cremá Imatge, non queda res. Incendiaren també lo lloch é Iglesia de Moncada, Rexach, la Rectoría de Ripollet no incendiaren, lo altar major y calaxera de Moncada, tot se cremá.=

Advertencia. Aquí se ha de tenir en compte que aquesta relació s' escrigué quan la confusió y espant dominava casi á tothom y no 's podíen precisar certs detalls, per lo que aquélla no es del tot exacta com se demostra per lo que segueix.

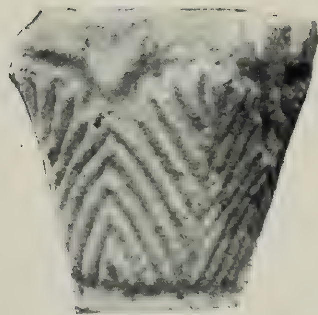
En prova de que no 's perdé tot, que l' ermitana María Cabané salvá la part principal de la imatge de la Santíssima Verge, y quedá en peu gran part de la capella. Al reconstruir en 1908 la ermita, se trovaren la má esquerra y altre fragment de la sagrada imatge de la Mare de Deu. *(Nota del Autor).*

(*) 1808.

(**) Difunta.

de l' historia secular de la Mare de Deu de Montcada, la qual era escrita á les parets del santuari.

No obstant, gracies á Deu y á la Santíssima Verge María, algunes apuntacions se salvaren al arxiu parroquial, les que han fet gros servey pera formar aquesta *Nota histórica*.

CAPITELL

(trovat entre les runes de la capella)

SEGONA PART

Retorn de la Mare de Deu á Montcada

Després de la tempestat apareix la bonansa, y aqueix fet, rigurosament natural é histórich, se repetí á Montcada. No sols era fora del santuari la Mare de Deu, si que també fora de Montcada se custodiava la sagrada imatge. Després d' alguns anys, com qui diu, d' extranyament, altre camí Montcada va assolir lo preuat tresor de la sagrada imatge de la Verge, quin fet s' esdevingué en 1824. L' any 1824 es per la parroquia de Montcada de gran recort, perque pogué donar entrada á la santa imatge de la Verge que sets'anys feya era aposentada á Sant Andréu de Palomar.

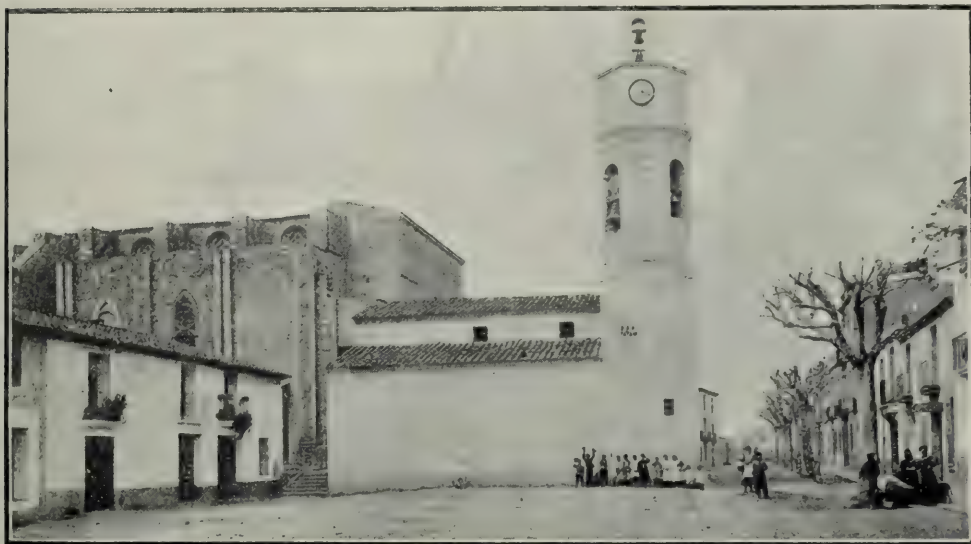
Es innegable que María Santíssima volía tornar á Montcada, y si 'l seu paláu era destruit, l' esglesia parroquial era casa ahont be podía ferhi estada.

MARE DE DEU DEL CASTELL DE MONTCADA

(F. del Sr. canonge Barraquer)

Lo día 10 d' Agost mossén Joan Suñer, rector de les Feixes y Montcada, á prechs del Ajuntament y Obrers, escrigué un memorial al senyor Vicari general demanantli llicencia pera anar fins al terme á rebre la Mare de Deu que havía sal-

ESGLESIA PARROQUIAL DE MONTCADA *(P. de A. T. V.)*

vat l' ermitana María Cabané y la custodiava dit Joseph Barba, ab lo noble fi de portarla ab processó solemne desde 'l cap del terme á l' esglesia de Santa Engracia de Montcada, puix durant la guerra ab França havía sigut cremada la capella. Al cap de tres díes se despatxá favorablement la petició, encomanant molt lo Dr. Pere Avellá, vicari general, que 's fes la processó ab tota devoció, procurant evitar tota irreverencia [57].

(57) **Apéndix VI.**

Com la santa imatge havía sigut tant mal tractada pels enemichs, fou necessari restaurarla, y d' aquesta obra se n' encarregá En Joseph Barba, vehí de Sant Andréu de Palomar, qui á 14 d' Abril cobrá 50 lliures de má dels Obrers de Montcada ([58]).

No consta quín día feu entrada solemne la Mare de Deu á l' esglesia parroquial, peró es presumible que sería en lo susdit mes d' Agost. Montcada pogué gaudirse tenint á casa seua la que es sempre consol y ferma esperansa.

En 1860 era col-locada dins d' una urna, al altar de Sant Isidro, y com la urna desvirtuava la part estética del altar, lo Sr. bisbe D. Antoni Palau en santa Visita decretá treure l' urna y que la sagrada imatge se col-loqués de manera que no tapés lo Sant titular ([59]). Aprés fou transferida al altar major, posantla dins d' una nuvolada que 's travallá damunt del retaule.

Montcada feya molt temps que sentía la necessitat de obrar una esglesia més cabal que la que hi havía y, com per gracia del Senyor no faltaren mans generoses, se eregí lo nou temple parroquial ideat pel arquitecte Enrich Sagnier, comensantse en 1888 y essent benehit en 1901 ([60]).

---

(58) Arxiu parroquial, *Esglesies de Montcada*, p. 146.

(59) Arxiu parroquial, *Llibre de Visita*, p. 63.

(60) Lo zel incansable del Sr. rector Mossén Felíu Font, va ésser un dels mellors factors pera portar á terme aquesta obra tant gran, tant santa y tant acompanyada de grosses dificultats. Sentía lo bon sacerdot veure que 'l temple parroquial era petit y que 'ls feligresos no podíen estarhi cómodament, resultant en greu perjudici de la gloria del Se-

Ateses algunes dificultats pera col-locar la imatge Santa Engracia, patrona de Montcada, al templet d' estil ojival del altar major s' hi posá la de la Mare de Deu de Montcada.

Deu sap quántes mercés concedí la Mare de Deu aposentada al temple parroquial. Les visites que va rebre foren moltes mentres permanesqué á dit temple y, com es natural, los visitants no 's despedíen de la Verge Santíssima sens ferli presents en penyora d' agrahiment per les gracies que havíen rebut.

No pot precisarse quínes ofertes se li feren, peró es creíble que 'ls vestits y les poques joyes ab que se l' adorná durant aquesta segona época son en tot ó en part obsequis de sos devots.

Las festes ab que s' ha honorat á la Mare de Deu demostren la amor que tenen á tant bondadosa Mare los parroquians de Montcada y altres devots de María.

La Mare de Deu encara qu' era molt honorada, no era á casa seua, y 'l desitj de la celestial Senyora era pujar la montanya y aposentarse al seu palau.

---

nyor y dany de les ánimes á ell comanades. Axó 'l mogué á travallar ab totes ses forses y, á fi de que l' obra resultés un fet lo més aviat mellor, doná ses economíes pera la erecció del temple, cooperant á dita obra los feligresos, la colonia y varies altres families.

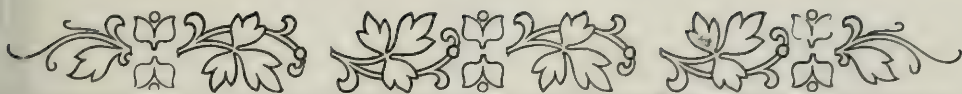
No pogué veure realisats sos més vius desitjos per' haver passat d' aquesta vida á l' altra en 1901, peró á ben segur que ab lo cel li premiá lo Senyor sa bona obra.

A 8 de Setembre de 1901, diada de la Nativitat de la Mare de Deu, s' estrená lo nou temple parroquial, essent ecónom mossén Joan Viaplana. Encara que no está termenat, no obstant la part obrada te bastanta cabuda y respón á les necessitats de la parroquia.

Feya una centuria que la capella era malmesa y del tot abandonada y la santa imatge custodiada á altra banda.

Com succehí que la Mare de Deu tornés á casa seua, es cosa solament explicable per la misteriosa y constant acció de la Providencia. Aprés de molts travalls y santa empresa en cosa que tant d' aprop feya relació ab la gloria de María Santíssima, arrivá aquell día en que, ab processó, tal volta la més solemne que ha celebrat Montcada, fou conduída la Mare de Deu al restaurat santuari, al cap de cent' anys en que 's vegé forsosament obligada á marxarne.

TERCERA PART

RECONSTRUCCIÓ DE LA CAPELLA Y TRASLACIÓ DE LA MARE DE DEU

I

Inspiració de la Mare de Deu

Hi ha un principi de moral que diu, que la cosa clama al seu senyor, y dit principi ab lo temps ha tingut aplicació aquí á Montcada, per lo referent á la Mare de Deu.

Comensá á aplicarse quan la sagrada imatge de la Verge fou conduída desde Sant Andréu de Palomar al temple parroquial, y 's completá quan, per especial favor del cel, María Santíssima se possessioná del santuari qu' era, y deu ésser sa propia casa, havent ans demostrat volguer ferhi estada.

¿Quí havía de somniar que aprés de tants anys la capella del castell de Montcada resorgís d' entre les runes?

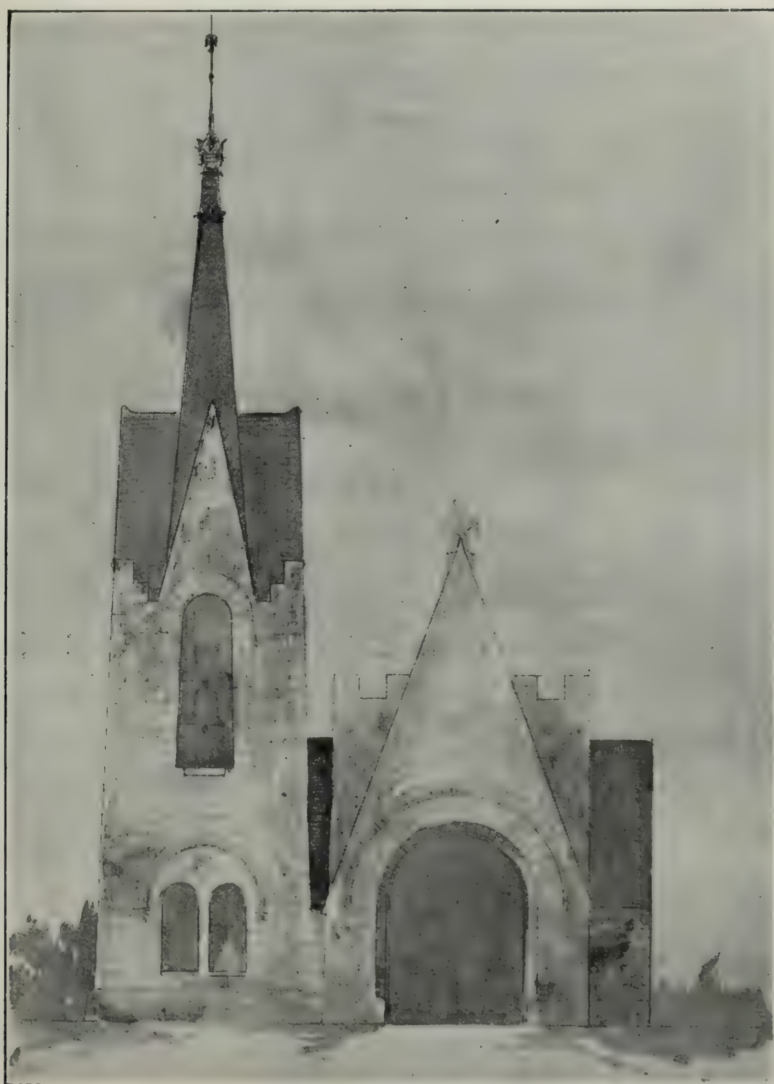
¿Quí podía creure que aquella calavera pedrosa ressuscitaría y, tornant á la vida, cridaría als vianants que pugessen al Turó de Montcada pera veure com no era una il-lusió, sino una veritat lo que veien y ohien?

¿Quí ho havía de dir que la Mare de Deu tornés á la seua llar y de nou inspiraría que sos devots anessin á visitarla? Desitjava omplenar als seus devots de celestials mercés, peró volía que pugessen á rébreles de ses mans á dalt del santuari.

La Providencia vetllava y 'ls homens dormíen, y quan lo relotge del temps marcá l' hora, una veu baixeta peró clara comensá á ferse sentir. Aquesta veu aná continuant, y quan no hi hagué lloch á dubtes, se contestá al qui parlava. Llavors altra veu y altres veus parlaren, comensant aixís á creures pública y notoriament que la Mare de Deu de Montcada volía tornar cap al cim del Turó de l' Ermita y ferhi estada.

Deu Senyor nostre en sos inesbrinables secrets maravella á tothom, desde 'l més sabi al menys instruit, desde 'l més rich al més faltat de cabals, y desde 'l més petit al més gran, y tots los homens y totes les coses, com á pertanyents á Deu, son instruments de la Providencia.

D' una exemplar Religiosa dominicana se valgué la celestial Senyora pera manifestar la voluntat que tenía de tornarsen al Turó. Aquesta ánima privilegiada fou Sor Rosa Altimiras, Prio-

CAPELLA DE LA MARE DE DEU

(Progecte del arquitecte Sr. Sagnier)

ra de les Religioses dominiques terciaries de la Anunciata, del poble de Montcada.

D' ella es, en resum, la següent relació, feta casi contra sa voluntat, per repugnar á sa humilitat lo fer esment de sa persona (61). Be es cert haver dit que no donaría la relació sens llicencia dels seus Superiors, y també es veritat que aquéstos li concediren, peró li esdevingué que si be tenía presents les paraules que havía ohit no recordava les diades en que succehí, á més de que 's veya atribulada perque no sabía cóm comensar la relació.

Com lo donar á coneixer aqueix fet extraordinari era cosa de Nostre Senyor, un diumenge, estant en oració davant de Jesús Sagramentat, ohí una veu clara y persistent que li deya: «*Pren la ploma y escriu.*» Al principi no 'n feu cabal, peró tant continuá en sentirla, que prengué un bocí de paper y llapis, y tornant al oratori, posada á la presencia del Senyor, va dir: *Deu meu, ¿qué voléu que fassi?* y al moment recordá les dates que tenía oblidades, com si llavors meteix hagués succehit lo fet, y axó passá precisament un día en que, qui escriu aquesta *Nota* aná á demanar noticies del fet prodigiós.

Conta, donchs, que en l' any 1890, en cert

---

(61) A pesar de les instancies del Sr. Buxó, y del autor d' eix travall, fins ara no s' es pogut assolir la relació complerta de lo que succehí á dita Religiosa, y per aixó sols consta parcialment referida á la primera edició de la *Nota histórica*.

día demaná á la Mare de Deu un favor. Devíen celebrarse los exámens al col-legi dirigit per les Germanes dominiques y, desitjant lo bon resultat dels meteixos, ho demaná á la Verge Santíssima. Experimentá, molt sorpresa, que una veu interior li deya: «*Puja al Turó, ora y obtindrás lo que demanas.*» Prometé pujar ab la Comunitat al Turó á resar lo rosari enter, peró tardá sis anys á complirla per rahó d' haver sigut destinada de Superiora al col-legi d' Horta. Nomenada altre camí Superiora de Montcada en 1896, tot seguit, ab ses Religioses, pujá al Turó, mes patiren tant per no haverhi camí ni carrera, que va dir no hi pujaría pas may més. Emperó s' esdevingué tornar á demanar una gracia á la Mare de Deu y de nou sentí una veu interior que li digué: «*Pújam al Turó, ora y obtindrás lo que demanas.*»

Se li feya un misteri aquesta veu; ab tot, pensant complir la voluntat de la Mare de Deu, per segona vegada pujá al Turó ajudada de les Religioses, puix estava molt delicada de salut. Portava una medalla de la Verge, y dues de ses Religioses, admirades de lo que succehía y desitjoses de cooperar á la gloria de la Mare de Deu, col-locaren la medalla á la Cova de la Verge, ahont totes hi resaren la Salve, y á dalt del Turó, lo santíssim Rosari enter.

D' aquesta manera tant sencilla la Mare de Deu comensá á pendre possessió de casa seua, y

precisament en la cova que, segons tradició, hi havía sigut amagada y trovada.

Varies vegades pujaren al Turó, junt ab les Germanes, les noies del col-legi, y totes cantaven á l' ombra del enrunat santuari unes bellíssimes Lletretes ([62]), dictades per D. Joseph Buxó, metje de Montcada, gran devot de la Mare de Deu y un dels més zelosos cooperadors de la restauració de l' ermita ([63]).

Passaren díes, y ja no recordava la bona Superiora lo succehit, quan sentí una veu més clara y més terminant que li digué: «*Vull que se 'm edifiqui una capella al cim del Turó y desde allí miraré compasiva tot lo Vallés, Costa y Plá de Barcelona.*»

No pot explicarse lo que passá per son interior, puix ni tenía diner pera fer la capella, y en cas de tenirne tampoch podía disposarne. Cada volta que s' agenollava davant de la Mare de Deu de Montcada, pera fer oració, sentía la meteixa veu, tant clara y precisada com la primera vegada.

Aprés de molt lluitar ab sí meteixa, un día,

---

(62) Apéndix VII.—Més tart les posá en nota lo jove compositor D. Cristófol Taltabull y Balaguer.

(63) Qui això escriu recorda que poch temps ans de comensarse les obres va pujar al Turó ab los noys de la Casa d' Infants Orfens de Barcelona, y ab l' estudiant de dita Casa N' Anfós Ramírez, ab l' especial fi d' aixecar la planta de l' antiga capella, cosa que practicá dit minyó y que 's publica en aquesta *Nota.* Va ésser pel autor d' aquesta *Nota histórica* de singular satisfacció, lo cant d' aquelles lletretes en aquell cimalt, al enfront de les runes, qual canturia era com lo precursor de lo que al cap d' un any succehí en aquell Turó pera la major gloria de la Mare de Deu.

postrada als peus de la Verge, va dirli: «*Senyora, jo soch pobre, no tinch diners ni empenyos, de consegüent si voleu que jo us fassi la capella al Turó, heu de proporcionarme una petita subvenció pera cobrir les necessitats més apremiants del col-legi, y, á les hores, si 'ls Superiors ho consenten, lo producte del primer any será pera construirvos la capella.*»

Feta aquesta promesa, deixá de sentir la misteriosa veu de la dolcíssima Mare de Deu, y en 1904 Mn. Joaquím Grau, Pbre., sens sapiguer cosa de lo que havía passat, fundá un benefici al Oratori de les Germanes Dominiques pera poguer sostenir un capellá pel col-legi, y, ensemps, doná una subvenció mensual de 45 pessetes pera contribuir al sosteniment de la Comunitat.

Quan la referida Germana Altimiras entregá als seus Superiors l' escriptura de fundació del benefici, los manifestá 'l compromís contret, y se li contestá que podía passar avant.

Calmat l' esperit de la bona Religiosa y creyent que aquella veu no era una il-lusió sinó un fet verdader, volgué posar má á l' obra. Emperó, sens ésser ni excessivament crédula ni sistemáticament temeraria, consultá ab son confés y varis sacerdots y PP. Dominichs, contestántseli que si la obra era cosa de Deu, ja s' obriría camí pera ferse tot.

La bona Religiosa ja 's sentí més animada y comensá á comunicarho á algunes families del

poble y colonia pera que 's gosessin ab ella de l' ocasió de fer un obsequi á la Mare de Deu, y també pera que l' ajudessen á portar á terme aquesta obra de gran mérit davant de Deu.

Les families Buxó, Costa y Sagnier foren les especials confidents de Sor Rosa Altimiras, y bon acert tingué, puix sentint tot seguit una especial predilecció pera la obra, varen contribuir moltíssim en ajudar á la que pot dirse *missatgera de la Verge María.*

També ho manifestá al Sr. Rector, y eix acullint ab certa prudent reserva lo que li referí, de moment no hi doná tota l' importancia, diguentli emperó que ho expliqués al Sr. Cardenal. Seguint aqueix consell li aná á explicar. Rebuda per Sa Eminencia, ab aquella caritat qu' era la nota característica del Sr. bisbe Dr. Casañas, va contarli tot lo que li havía succehit, y 'l Prelat va dirli que essent aixó cosa de la Mare de Deu, era precís portar la obra avant, diguentli per últim:=M' está molt be; preséntim un plá de la capella, una sol-licitut firmada pel senyor Rector de la parroquia y una llista de les Senyores que constitueixin la Junta del Patronat.=

De retorn á Montcada doná compte al senyor Rector, de la entrevista tinguda ab lo Sr. Cardenal.

Atenent que 's presentaren algunes dificultats pera realisar l' obra, s' esperá una temporada més, en espectativa de que podría orientarse

l' assumpte, peró la bona Religiosa no reposava, puix lo seu desitj era complir la voluntat de la Mare de Deu. Aixís es que, atenent á certes indicacions, procurá que 'l Sr. Sagnier mapés un plá de l' obra nova y ensemps nomená á donya Concepció Costa, Vda. de Balaguer, Presidenta de la Junta de senyores que devía formarse. Practicades aquestes diligencies, torná á parlar al Sr. Rector pera explicarli lo que havía fet, y suplicá que tingués la bondat de donarli la sol-licitut que demanava 'l Sr. Cardenal. No creyent oportú entregarli dit memorial y considerant que era ella qui volía reconstruir lo santuari, li aconsellá que ella meteixa fes directament la sol-licitut, explicantli emperó en quina forma havía de ferla.

Quan lo Sr. Secretari de Cambra va llegir la sol-licitut, li feu certa novetat al veure que la Religiosa assegurava haver ohit aquella misteriosa veu, y que volía fer una capella, y també feu extranyesa veure que dit memorial no portava la firma del Rector ni del Batlle y, á més, que no comptava ab cabals pera fer l' obra. Llavors lo Sr. Secretari parlá ab la M. Provincial, qui, com coneixía á fons á sa súbdita, assegurá qu' era Religiosa que tenía molta fé en la Mare de Deu. Se li feu avinent que no bastava la fé, sino que també era menester alguna altra cosa. La Mare Provincial s' oferí anar á veure á la Germana Altimiras, y fou tanta la satisfacció que sentí

al trovarla totalment animada pera empendre l' obra, de quins sentiments n' estava també compenetrat D. Joseph Buxó, qui llavors se trovava al col-legi, que quedá confirmada en la creensa que era cosa de Deu que 's fes la restauració del santuari.

Com dit Sr. Buxó tenía tant interés pera la gloria de la Verge Santíssima, va manifestar á la M. Provincial que si no servía la sol-licitut de la Germana Altimiras, no 'n faría falta una que portés les firmes dels senyors Rector, Batlle y poble.

II

Mans á l' obra

Cada día la bona nova s' anava sapiguent y s' animaven los devots de María, y com algunes de les més significades persones de la població volgueren pendre part activa en l' obra de la restauració de la capella, aprés d' haver obtingut lo beneplácit del senyor Rector, lo día 7 de Setembre varen dirigir un memorial al Magnífich Ajuntament. Demanaren á la Corporació municipal que junt ab lo senyor Rector sol-licités del Eminentíssim Sr. Cardenal la llicencia de poguer eregir novament al cim del Turó de l' Ermita la capella de la Mare de Deu, á quin lloch, durant

moltes centuries havía sigut venerada la Verge Santíssima. Avalorava la petició, la circunstancia de que esdevenintse que en 1908 s' esqueya lo primer centenar que la Mare de Deu de Montcada y sa capella havíen sigut sacrílegament profanades, veuríen ab gran goig la restauració del santuari pera poder transferirhi, en dit any, la imatge pera serhi novament venerada.

Reforsava l' esperit del memorial que, tornada á sa capella la sagrada imatge de la Verge, altre camí se renovaríen les píes visites á la Mare de Deu y contribuiría aixó á que revisqués més l' esperit religiós de la parroquia y que en l' ordre material de coses la població no hi perdería res, puix la Verge, qu' es Mare de pecadors y consol de afligits, no desatent als que la obsequien y que á Ella ab confiansa acuden ([64]).

Desitjosa la Corporació municipal, presidida per son digníssim batlle D. Estanislau Abadal, de cooperar y correspondre als desitjos exposats en lo memorial de referencia, lo día 14, dits senyors Batlle y Rector feren á mans del Eminentíssim Sr. Bisbe un memorial en lo que reproduinthi los meteixos sentiments expressats en la sol-licitut de la Comissió, dels quals n' estaven compenetrats també ells, suplicaren que Sa Eminencia los donés permís pera comensar la obra mitjansant una suscripció.

---

(64) Apéndix VIII.

No 's feu esperar gens lo Sr. Cardenal, puix lo día 20 contestá que accedía á lo demanat y que 'ls suplicants li presentessen los plans de l' obra alsats per persona périta, ab lo fi d' examinarlos y aprovarlos, si fos procedent, y, á son degut temps se li donés compte especificat del esmers de les caritats col-lectades per medi de suscripció. La notificació oficial fou comunicada lo día 26 ([65]).

III

Juntes y Comissions

Lo día 17 de Setembre á les tres se reuniren varies senyores al col-legi de les Germanes dominiques, fentse allí la primera nominació de les que devíen constituir la Junta del Patronat.

La Sra. Presidenta D.ª Concepció Costa, elegida per la Mare Priora, dirigí la paraula á n' aquella reunió, excitant ab gran zel á que cooperessen á una obra que havía de donar molta honor á la Mare de Deu.

Tot seguit se nomená la Junta de senyores que constituiríen lo Patronat. Aquésta feu nominació dels senyors que devíen formar la Junta ó Comissió executiva, composta de les més signifi-

---

(65) Apéndix IX.

cades persones de la població y colonia, baix la presidencia honoraria del Sr. Rector, y l' efectiva del Sr. Batlle. L' endemá se firmaren los corresponents nomenaments oficials.

Si be ensemps va nomenarse una Comissió de senyoretes pera fer lo captiri en lo poble y colonia, finalment s' encarregaren d' aquesta hermosíssima y delicada tasca la G.ª Dolors Collell, terciaria dominica y la senyoreta Josepa Buxó ([66]).

Aquestes devotes de María, lo día 19 emprengueren la tasca ab un zel digne d' estima especial. Les families Sagnier, Costa y Carbonell obriren la suscripció ab grossa elmoina, y la cullita va ésser tant notable, que ab lo termini de dos díes se col-lectaren més de tres mil pessetes. Semblava pluja del cel. Es innegable que aixó era prova evident de quant se desitjava que la restauració del santuari fos un fet. A les meteixes captadores, mentres col-lectaven l' elmoina, se 'ls prometé pagar lo vestit de la Mare de Deu, dos tapisos, la campana y altres coses.

Benehída sía la Mare de Deu que mogué 'ls cors á contribuir á la restauració de la capella.

Se continuá lo captiri, puix se necessitava molt diner pera pagar les obres que, per rahó d' ésser lluny de conveniencies lo lloch del santuari, resultava més car lo travall.

Gracies á Deu no feren orelles sordes los de-

(66) Apéndix X.

vots de María, donchs mans ben generoses ompliren lo bací de les captaires. Seguint l' exemple d' aquéstes, també 's constituiren captadores de la Mare de Deu les senyoretes Clementina Sagnier y Josepa Falguera.

IV

Sessions

La Junta executiva no perdé moment, puix als dos díes d' ésser nomenada, ó sía lo día 19, se reuní per primera vegada en sessió á la casa rectoral, presidintla D. Leopolt Sagnier, quedant aixís oficialment constituída.

Se doná compte de la santa inspiració de Sor Rosa Altimiras, del bon aculliment del Prelat, de les instruccions que eix li doná y de les dues sollicituts presentades: una d' alguns vehins al Magnífich Ajuntament [67] y l' altra del Srs. Batlle y Rector al Emm. Sr. Cardenal [68].

En dit día s' acordá pujar al Turó, lo día 21 [69] ab l' arquitecte D. Enrich Sagnier, com aixís se posá en práctica.

Gran satisfacció experimentaren tots al veure que les runes que 's creya eren les del castell, no

(67) Apéndix VIII.
(68) Apéndix IX.
(69) Arxiu parroquial, *Llibre d' Actes*, Sessió 1.ª.

eren altres que les de la capella cremada pels soldats francesos en 1808; y no sols això, si que ensemps podía alsarse ben renovada la capella en lo meteix lloch ahont havía subsistit l' antigua durant centuries y ahont tantes generacions havíen honorat á la Mare de Deu. Com podíen aprofitarse alguns panys de paret, segons parer del arquitecte, y aixís ésser més económich lo cost de l' obra, s' acordá utilisar la part vella més bona y, deixat de má lo plá d' istil ojival ideat de primera intenció pel Sr. Sagnier, eix n' alsá altra d' istil bisantí, qu' era lo del antich santuari (70).

Lo día 22 torná á reunirse la Junta executiva á la casa rectoral, ahont s' hi trovava l' autor d' aqueix travall al objecte d' entregar al Sr. Rector alguns llibres del arxiu, novament enquadernats, dels quals, com d' altres de dit arxiu, n' havía extractat algunes apuntacions históriques de Montcada. Presentat pel Rnt. Párroco á la Junta y, sapiguent que portava dites apuntacions, á instancies dels allí reunits foren llegides. Aquestes noticies varen ésser per dits senyors com un camí que se 'ls obría pera sapiguer d' una manera més ajustada com devíen procedir, puix ignoraven alguns punts qu' eren de capital interés, quedant molt entussiasmats d' héure á bon temps les susdites noves, vegenthi tots en això l' acció de la Providencia.

---

(70) Arxiu parroquial, *Llibre d' Actes*, Sessió 2.ª

Pregat per dits senyors que completés lo travall tot just borronejat, fou atés, tot seguit, dit prech, de lo que 'n resultá la *Nota histórica de la Mare de Deu del Castell de Montcada*, que, bellament editada, la cedí generosament á la Mare de Deu D. Laureá R. de Larramendi, individuu de la susdita Junta.

D' aquesta manera, y sens pensarho, l' historiaire de la Mare de Deu fou un dels elements de que 's valgué la Verge Santíssima pera la obra de restauració del santuari.

S' acordá demanar al senyor Batlle que 's posés d' acort ab l' Ajuntament pera reunir lo poble lo día 29, ab lo fi de comunicarli la conveniencia de que tothom contribuís á la religiosa obra de la restauració que devía ésser tant útil per Montcada.

Per últim, se prengué l' acort de comensar tot seguit los travalls, obrint un camí que desde 'l forn de la cals arrivés al cim de la montanya (71).

Altra sessió celebrá la Junta executora á la casa rectoral lo día 29 de Setembre, y 's doná compte del trasllat de la contestació del Eminentíssim Prelat de data 20, quedant molt satisfeta de la manera com accedía á sos piadosos fins lo senyor Cardenal, cosa que animá á dits senyors á travallar ab més empresa (72).

---

(71) Arxiu parroquial, *Llibre d' Actes*, Sessió 3.ª.
(72) Apéndix IX.

Se prengué l' acort de que 'l senyor Rector dirigís un memorial al Ajuntament demanant la reintegració dels drets que li corresponen sobre la enrunada capella, fonamentant la sol-licitut ab los documents que 's guarden al arxiu parroquial, á fí y efecte que l' Autoritat municipal obrís expedient y se sapigués quins eran los límits de la capella y de ses terres anexes. Aqueix acort se prengué d' aquesta manera, perque anés més aunada la gestió del senyor Rector y Ajuntament, y jamay aqueix pogués negar á n' aquell lo domini de la capella y casa ermitana, ni del camí que condueix á les meteixes, ni cap Govern puga anexionarse de dits edificis ni de ses pertenencies.

A més, acordá que 'l Ajuntament entregués al senyor Rector los documents necessaris, perque lo dret d' aqueix sía reconegut per tothom ([73]).

Mossén Marián Más, utilisant les apuntacions históriques sobre referides, dirigí un substanciós y rahonat memorial al magnífich Ajuntament, demanantli la reintegració del drets que li corresponen en la capella enrunada com los havíen gaudit los Rectors antecessors seus, tot conforme al acort que prengué la Junta lo día 22. De dit document se 'n trameté un exemplar á la Secretaría de Cambra pera unirlo al expedient ([74]).

---

(73) Arxiu parroquial, *Llibre d' Actes,* Sessió 3.ª.
(74) Apéndix XI.

Lo magnífich Ajuntament, conforme enterament ab l' acort de la Comissió executiva y estimant en son just valor lo memorial del Párroco, á 24 d' Octubre se reuní en Sessió y acordá citar als propietaris que tenen hisendes al entorn de la destruída capella pera que fitessen ses propietats respectives y d' aquesta manera quedés ben senyalat lo perímetre del santuari y ses pertenencies ([75]).

La fitació de les terres no 's feu fins l' any 1908.

Era tant gran lo desitj de que 's refés la capella pera poguerhi venerar á la Mare de Deu, y era tant comú l' esperit que animava á tots los devots de la Verge Santíssima de Montcada, que sens estar termenades oficialment algunes diligencies d' interés capital, ja 's comensá á travallar ab l' arreglo del camí á 23 de Setembre de 1907. Lo día 15 de Novembre se doná principi á la obra de la capella y casa ermitana. Les obres se portaren á terme seguintse en general la trassa del arquitecte Sr. Sagnier, qui, al maparla se ajustá á la planta de la capella antigua, cosa digna d' agrair. Dita obra s' efectuá baix la direcció de 'n Ramón Espinasa, mestre d' obres de Montcada, y s' aprofitaren les parets que havíen restat més fermes del santuari vell.

Al ábsis s' hi han obert tres finestrals d' aspit-

---

(75) Arxiu municipal, *Llibre de Sessions.*

llera ampla, símbol de la Trinitat Beatíssima. La nova sagristía serveix al hora de cos inferior del campanar, quina torre no ha pogut perfeccionarse encare, y es de doldre que no s' hagi obert al fons de la sagristía lo bilobat finestral que hi mapá l' arquitecte.

Lo portal ha sigut necessari ferlo totalment nou, puix estava l' antich enterament destruit. Lo arquitecte, portat de un cert idealisme, ha donat una especial forma al frontispici de la capella que ab los marlets te un cert aspecte de fortalesa.

Al costat esquer de la capella s' hi ha obrat la casa del ermitá, de sencillíssima factura, que per medi d' un portalet se comunica ab la dita capella.

Com encare no s' havíen fitat les terres de la capella, se procedí á dita operació ans de acabarse les obres.

V

Obligacions y garantíes del Ermitá

Mentres se reconstruía la capella y casa, la Junta directiva prenía un acort digne y necessari que afectava al custodi de l' ermita. Ajustantse á les circunstancies del objecte y atemperantles á les dels temps actuals, lo día 26 d' Abril de 1908 dictá les Ordinacions per les que devía governarse l' ermitá, y, ensemps les garantíes que devía

disfrutar lo custodi permanent de la Mare de Deu ([76]).

Dels aspirants al cárrech d' ermitá s' elegí á Joan Pons y Llonch ([77]), ateses les condicions que reunía, exposades pel vocal D. Joseph Gelabert.

Zelant per lo sagrat del lloch, en la Sessió meteixa se redactaren los Cartells dels que se 'n fa esment en la obligació n.e 12 de les senyalades al ermitá, los quals son un elogi de la pietat de la Junta directiva.

A tots los visitants d' aquesta ermita se 'ls fa avinent:

1.er De que no 's permet blasfemar.

2.ón De que no 's permet cap mena de ball.

3.er De que no 's permet cap mena de joch, y

4.art De que essent aquest un lloch d' oració, s' ha de guardar lo major ordre y moralitat en totes les paraules y accions, no sols dins la capella, sino que també en tot lo terrer que li pertoca.

---

(76) Apéndix XII.
(77) Arxiu parroquial, *Llibre d' Actes*, Sessió 4.a.

VI

Fites de la capella y ses terres

Es evident que 'l santuari tenía sos límits y 'l camí que conduhía á dita capella, com també es clar que les altres propietats de la montanya teníen ses fites.

Tenint en compte que quan se parlá de la restauració de la capella ja feya cent anys que 'l santuari y ses terres estava totalment abandonat, y, com durant aqueixa llarga temporada succehiren guerres y altres contratemps, com á conseqüencia d' unes y altres, no es de extranyar que anessen desapareixent les propies termes de la capella y que 'ls propietaris que tenen terres á la part alta del Turó de Montcada afirmin que ses terres confronten ab la capella ó cim del Turó, convensuts de que en realitat la capella es lo punt de convergencia de les fites de les terres que son al entorn de dita capella. Ha de confessarse emperó, que, segons sembla, no han obrat de bona fé los qu' han fet arrivar gradualment les fites al peu del enrunat santuari, puix aqueix també, com es molt natural, tenía sa demarcació y propietat al seu entorn. Aixís s' explica lo perque la fitació no s' hagi portat á terme d' una manera definitiva.

En eix assumpte de fites hi prengué part activa, y ab tota rahó, l' Ajuntament de Montcada, y, més encare, per quan la capella anava á recobrar una vida que anys feya havía perdut. Tractá degudament aqueix punt la Corporació municipal, practicá varies diligencies, y, tenint en consideració l' acort que la Junta executiva havía prés lo día 29 de Setembre de 1907, procedí á la fitació lo día 19 de Maig de 1908, qual fitació se feu ab carácter interí ([78]).

Intervingué l' Ajuntament en eix assumpte, per creure que no sols la capella y ses pertenencies, si que també les terres ó part de les terres que confronten ab les de la capella era del Municipi. L' Ajuntament al pretenir dita propietat, tot y tenint un argument més antich y més ajustat á favor seu, feu us d' un altre que no es lo principal en que devía sostenir son dret. Digué l' Ajuntament que si alló pertanyía al Municipi, era en virtut de la concessió feta pels Concellers de Barcelona al Batlle y Prohoms de Montcada (qual fet se suposa succehit en 1548), qual argument també utilisá en part lo senyor Rector. Lo que feren á les hores los Concellers no va ésser dita donació, sino que restituiren al Batlle y Prohoms de Montcada en lo dret de possessió y administració de la capella que 'ls hi havíen quitat injustament los Concellers anteces-

(78) Apéndix XIII.

sors d' aquells, puix dita possessió y administració sempre havía sigut de dits Batlle y Prohoms. En l' inventari de la capella pres á 7 de Mars de 1548 está demostrada la possessió y administració de la capella á favor dels Batlle y Prohoms, donchs aquéstos nomenaven al Obrer de la capella en substitució dels Concellers.

Are lo que d' aquí 's desprén es que si 'l Batlle y Prohoms possehíen y administraven la capella, era en virtut d' algún dret propi ó concessió ó anexió.

Remontant més l' estudi históric de Montcada, consta que en 1390, com ja s' es dit en la plana 134, lo rey Joan II va vendre á la ciutat de Barcelona y, en nom d' aquésta, als Concellers lo castell, lloch y poble de Montcada. Com á bens de la ciutat eran administrats per los Concellers ó son llegítim representant, com se veu clarament en la crida que dits senyors feren fer dins de la Baronía de Montcada á 7 de Mars de 1548 (79).

Es molt presumible que l' administració més immediata de la Baronía la portessen lo Batlle y Prohoms, com á única autoritat civil del terme y, per tant qu' entre 'ls bens de la ciutat de Barcelona s' hi havía de compendre la capella del castell y ses pertenencies, quals coses administraríen dits Batlle y Prohoms. Confirma aquesta presumpció lo reconeixement fet en 1548 per los Concellers al Batlle y Prohoms de Montcada.

---

(79) Apéndix I.

Es probable que 'ls Concellers tácita ó expressament deixaren de tenir l' acció directa en lo que constituía la Baronía de Montcada, y per tant lo Municipi gradualment arrivá á administrar per son compte dits bens. En cert modo corroboren aqueix supósit los dos arrendaments del hostal de Montcada fets pel Batlle y Jurats en nom propi solament, en los anys 1680 y 1691 (80).

Partint del fet de la venda efectuada pel rey Joan II, atesos la crida feta pels Concellers, l' acte de reconeixensa y protecció fet també pels Concellers y 'ls dos arrendaments, es de creure que 'l Ajuntament de Montcada ha intervingut usant d' un dret llegítim, en l' assumpte de la fitació de terres del Turó, al entorn de la capella.

De tot lo referit es presumible que la possessió y administració de la capella y de ses coses arriva tot lo més al any 1390 y per lo tant molt ans del any 1548, donchs en eix any consta que *dita possessió y administració per tots temps es estada de dits Batlle y Prohoms*. Aquestos son donchs los verdaders arguments en que te fundats sos drets lo municipi de Montcada y d' ahont arrenca lo dret sobre la capella y ses coses.

A fi, donchs, de consolidar l' existencia de la capella y casa ermitana, lo que pertany á n' aquélla y 'l camí que condueix á dit santuari se feu una fitació ab carácter provisional, y 'ls propie-

---

(80) Arxíu parroquial, *Manual de 1679 á 1693*, planes 4 y 131.

taris que ab dret llegítim, ó legal, ó per certes anexions posseeixen terres al Turó de Montcada, al voltant de la capella, ne cediren una part cada hu per mentres lo santuari fos santuari y no de altra manera, y aixís se doná un cert límit ó rodalía á la capella del Turó de l' Ermita y quedá senyalada la propietat del eremitori.

VII

Acta de la possessió de les terres qu' entornen la capella ó castell de Montcada, y acort de possessionarse de les del Municipi compreses entre aquélles y les dels demés propietaris de la montanya.

A 13 d' Agost lo senyor Batlle manifestá al Ajuntament que la Comissió municipal, en virtut d' un acort del día 6, va pendre possessió de les terres fitades lo día 19 de Maig, ab assistencia y á satisfacció dels propietaris que tenen terres confrontants ab les sobre dites, y que 's doná un carácter provisional á dita fitació y possessió per no haver presentat los possehidors de terres en dita montanya les escriptures que senyalin los límits de dites terres ab les del Municipi que 'ls Concellers havíen concedit als Batlle y Prohoms de Montcada. En vista d' aixó, l' Ajuntament, per vot comú, acordá pendre possessió dels terrers compresos dins dels límits senyalats en l' acte de la segregació efectuada per la Comissió mu-

nicipal, ó sía per la part de tramontana á la distancia de 115 metres de la propietat «Font del Ferro,» á sol ixent 27 metres de la propietat «Sant Joan,» á mitjorn 25 metres de dita propietat «Sant Joan» y á sol ponent á 120 metres de la línia divisoria de les propietats «Ollé» y «Sans,» tot ab referencia á les parets de l' ermita. Axís s' acordá sens perjudici de procedir á la rectificació de la fitació y possessió definitiva dels terrers de pertenencia del Municipi quan se presentin les escriptures que determinin y justifiquin los límits de les propietats dels particulars ab les que, junt ab l' Ermita, concediren los Concellers á dit Municipi ([81]).

VIII

Cessió condicional del dret d' administració de les terres del Municipi que circueixen les de la capella.

Reunit l' Ajuntament lo día 20 d' Agost de 1908, lo senyor batlle, D. Estanislau Abadal, exposá que havía comunicat á la Junta de reedificació del Santuari, de qual Junta ell n' es president, l' acort municipal ab que s' aprová l' acta de fitació y possessió de terrers que entornen la capella y ses dependencies, al cim del Turó

(81) Apéndix XIII.

de l' Ermita segregats ja dels que circueixen aquells. A més, exposá que dita Junta havía prés lo acort de que quan fossen termenades les obres é inaugurat lo santuari lo día 8 de Setembre, la direcció y administració de la capella y de tot lo pertanyent á n' aqueixa estaría á cárrech d' una Junta directiva en la que hi estiguessen representats l' Esglesia, lo Municipi y 'l Comú de vehins y suscriptors que han contribuit á la reconstrucció del santuari; y que dita Junta la constituiríen lo Rector, lo Batlle y un propietari del terme municipal, nomenat pel párroco.

Per aixó y ab lo fi de evitar en tot temps qualsevol desavenencia entre les Autoritats eclesiástica y civil y de conservar la bona armonía que entre les meteixes sempre hi ha hagut en la població de Montcada, entenía dita Junta que, pera regir y administrar mellor lo santuari devía també administrar les terres que corresponen al Municipi, compreses entre les de l' ermita y les dels particulars. Per consegüent lo memorat Batlle proposá al Ajuntament que deliberés aqueix acort de la Junta directiva, y si creya convenient cedir á n' aquésta les terres del Municipi situades á dita montanya.

Era tant unánim lo desitj de que 'l santuari tingués tota l' autonomía y vida propia que, sens cap diferencia de parer, tots los regidors estigueren conformes en cedir lo dret d' administració de dites terres á la Junta ja expressada, consti-

tuída en la forma sobre referida, per mentres subsisteixi lo santuari á la montanya coneguda ab lo nom de *Turó de l' Ermita*, peró que en cas contrari deixés de tenir efecte dita cessió [82].

IX

Una memoria de Sant Joseph Oriol

Haventse parlat de que en la vida de Sant Joseph Oriol, escrita pel P. Juan F. de Masdeu, se llegeix que 'l venerable sacerdot lo día 2 d' Abril

MIRACLE DEL RAVE
(Quadro del pintor Jph. Flauger. Propietat del Capítol de la Seu de Barcelona)

(82) Apéndix XIV.

de 1698 obrá al Hostal de Fontfreda, dins la parroquia de Montcada, aquell prodigi de convertir talls de rave ab rals de plata, se determiná collocar á la capella una imatge del Sant miracler, ó taumaturch, mitgensant la vénia y acceptació del Emm. Cardenal Casañas, gran devot del Sant.

També 's convingué en que á la capella s' hi venerés lo gloriós Sant Doménech de Guzmán, atés que pertany á l' Ordre del Fundador del santíssim Rosari la Religiosa á qui la Verge María manifestá que volía ésser venerada al Turó.

X

Contratemps

Mentres los operaris acabaven la reconstrucció de la capella y la nova casa ermitana, se practicaven diligencies oficials y 's feyen algunes ordinacions conduhents á consolidar la propietat, administració y custodia de la capella.

Les Juntes cada día més animades, vegent com s' atansava lo terme dels travalls, no 's donaven moment de repós, tant era lo desitj de que la Mare de Deu fos novament venerada á la capella del Turó de l' Ermita.

Emperó quan més s' atansava lo moment desitjat, comparegué la contradicció, cosa molt comú en les obres bones, de tal manera, que tenía lo

carácter d' un verdader conflicte, puix se feya oposició á ultimar algunes diligencies de carácter oficial y d' interés legal; mes la Verge Santíssima acudí visiblement á favor de sos devots, y esvahintse la nuvolada, aparegué lo sol ab tota sa resplandor y bellesa.

XI

Altar y tapissos

Construit lo santuari, se tractá del altar ahont devía col-locarshi la sagrada imatge de María.

Se trobava molt apesarada dita Sor Rosa Altimiras, puix no tenía medis pera adquirir l' altar, mes ja cuidá la Providencia. Una caritativa senyora al enterarse de que faltava l' altar, s' oferí á pagarlo y que per cert no fou aquesta sola l' única penyora de pietat oferta á la Mare de Deu. Lo santuari de la Verge de Montcada considerará sempre com á especial benefactor á D.ª Francisca Palacio, viuda de Moysi, puix d' entre 'ls donatius fets á la capella es d' excepcional importancia dit altar, tot de marbre blanch, embellit ab rica decoració daurada y completat ab la credença, sacres y faristol, de metall daurat, de gust artístich. També doná dita benefactora les sagrades imatges de Sant Joseph Oriol y Sant Doménech de

ALTAR Y TAPISSOS

(F. de M. Tolosa).

Guzmán, ab les carteles ahont son col-locades (83).

Constitueixen també un rich present los dos tapissos d' hermosa factura, que representan l' Anunciació y Coronació de la Verge Santíssima, que, col-locats al presbiteri embelleixen la capella. Los pintá y oferí generosament á la Mare de Deu la Sra. D.ª Carolina Carbonell y Sánchez del Río (84).

XII

Llicencia pera portar la Mare de Deu á la Capella del Turó de l' Ermita.

Los Srs. Rector y Batlle, com á presidents de la Comissió executiva, á 28 d' Agost dirigiren un memorial al Eminentíssim Prelat demanantli llicencia pera portar la sagrada imatge de la Verge á la capella lo día 8 de Setembre y col locar al altar major del temple parroquial la de Santa Engracia, titolar de la parroquia.

L' il-lustre Sr. Provisor Dr. Joseph Palmarola, canonge Doctoral, accedint á la petició dirigida á l' Autoritat eclesiástica, lo día 28 d' Agost

---

(83) Aquestes dues imatges foren travallades al taller d' esculptura, de la senyora Vda. de Reixach Vilas, de Barcelona.

(84) Son en relleu dels de l' Anunciació de la Verge y Coronació d' espines, del diví Salvador que hi havía en l' antich santuari.

doná la corresponent llicencia pera trasladar la Mare de Deu á sa nova capella y posar Santa Engracia al altar major del temple parroquial ([85]).

XIII

Campana de la capella

Com s' havía adquirit una campana pera la capella, donatíu de la familia Grau y Forns, lo meteix senyor Rector, á 24 d' Agost demaná llicencia pera benehirla, qual facultat li concedí lo Sr. Cardenal en dit día.

La benedicció se feu lo día 3 de Setembre en lo temple parroquial ([86]) assistinthi gran nombre de fidels, presidint tant bonica ceremonia l' Ajuntament, Jutjat, la Junta de senyores y Comissió de senyors ([87]). Fou padrina la Germana Rosa Altimiras, Superiora del Col-legi de Dominiques, imposantse á dita campana los noms de Margarida, Rosa y Matilde ([88]). En ella hi ha la següent inscripció: =*Margarida, Rosa, Matilde m' anomeno. Tots los días crido los faels á la oració.*=

---

(85) Apéndix XV.

(86) Arxiu parroquial, *Capella del Turó de l' Ermita.*

(87) Los Rnts. Mn. Miquel Pié, vicari; Mn. Vicens Triadó, rector de la parroquia de Sant Antoni y Ntra. Sra. dels Angels, de Barcelona; Mn. Antoni Rovira, beneficiat de Sant Cugat de dita ciutat, y Mn. Angel Bordas, nadiu de Montcada, ministraren al senyor Rector en dita ceremonia.

(88) Aquestos noms pertanyen á alguns individuus de la susdita familia.

XIV

Benedicció de la capella

Termenada l' obra era de rahó dignificar la capella ab la benedicció sagrada y, ensemps, demanar llicencia pera que en lo refet santuari pogués celebrarshi lo sant Sacrifici.

A eix fi, lo día 15 d' Agost de 1908 Mn. Marian Mas, rector, notificá al Sr. Cardenal que ja estava obrat lo santuari y demaná que Sa Eminencia se dignés designar un sacerdot pera benehir la nova capella y donar la llicencia pera que en ella s' hi pogués celebrar la Missa. Manifestá al Prelat lo general interés que hi havía pera portar la Mare de Deu á la capella lo día 8 de Setembre y, á vista d' això, suplicá en quína forma devía efectuarse la traslació de l' Imatge al nou santuari.

Lo día primer de Setembre lo Ilm. Sr. bisbe d' Eudoxia Dr. Cortés concedí la llicencia al Párroco de Montcada y, en defecte seu, al Sr. Vicari pera la benedicció de la capella segons la fórmula del Ritual Romá ([89]).

En virtut de dita autorisació, lo día 5 dit senyor Rector efectuá la solemne benedicció del res-

---

(89) Apéndix XVI.

taurat santuari de la Verge ([90]), assistintlo lo Sr. Vicari Mn. Miquel Pié. Acudiren á n' aquesta bella ceremonia algunes Germanes Dominiques y un bcn nombre de vehins del poble, los que ja comensaren á saborejar, en principi, una de les més llegítimes satisfaccions molt esperada.

En lo meteix día hu dit Sr. Vicari general se digná aprovar la capella ab lo carácter de pública y concedí llicencia pera que s' hi pogués celebrar la santa Missa tots los díes no exceptuats per les sagrades rúbriques. En lo día 7 se despatxaren les Lletres pera fixarles á lloch preeminent de la capella ([91]).

XV

Administració y govern del santuari

Los Srs. Rector y Batlle desitjant solidar pera sempre lo govern y administració del santuari, á 30 d' Agost de 1908 presentaren unes Bases al Emm. Prelat á fi de que 's dignés aprovarles, les quals en avant seríen lo régimen perque deuríen guiarse los qu' administressin y governessin lo santuari. Se continúen íntegres en lo Apéndix XVII.

---

(90) Arxiu parroquial, *Capella del Turó.*
(91) Arxiu parroquial, *Capella del Turó de l' Ermita.*

Aquestes Bases foren entregades al Iltre. senyor Fiscal eclesiástich Dr. D. Isidro Casañas, Dignitat d' Ardiaca, qui, haventles examinades les trová en ordre y judicá que, salvant mellor parer, podíen aprovarse. Vist lo favorable dic-

SANTUARI DEL TURÓ, VISTA POSTERIOR *(P. de A. T. V.)*

tamen, á 29 de Setembre lo Ilm. Sr. Vicari general Dr. Cortés se digná aprovar la constitució de la Junta directiva del santuari y les Bases del referit eremitori de la Mare de Deu del Castell de Montcada ([92]).

(92) Apéndix XVII.

Llohada sía pera sempre la Santíssima Verge.

Pera la direcció y administració del Santuari se designá lo personal següent:

1. Patronat de senyores.
2. Junta Directora.
3. Administradors.
4. Cambreres de la Verge.
5. Ermitá.

I

JUNTA DE PATRONAT DE SENYORES

En justa correspondencia á les persones promotores de l' obra bona de la restauració de la capella, formarán dita Junta les senyores que promogueren aquella obra.

Serán almenys en nombre de vuit, essent vitalici lo cárrech y fará dita Junta les nominacions pera suplir les vagants que s' esdevinguin. També nomenará les Cambreres.

Procurá que no falti lo menester al santuari y, si disposa de medis, fará algunes mellores, sempre ab lo beneplácit de la Junta directiva, efectuantles los administradors ab los medis que faciliti dita Junta de Patronat.

II

JUNTA DIRECTORA

La constituirán los Srs. Rector, Batlle y un propietari de la montanya, que sía católich, y tinga interés en la marxa de l' ermita. Los dos primers individuus ho serán nats, y 'l tercer será elegit únicament pel senyor Rector, durant cinch anys lo seu cárrech. La nominació del propietari la notificará lo senyor Rector al senyor Batlle y se subjectará á l' aprovació del senyor Bisbe.

Cad' any lo diumenge ans del 8 de Setembre, se reunirá dita Junta, examinará la comptabilitat presentada per los Administradors, y, aprovats los comptes, se fixará l' estat d' aquéstos á la post d' anuncis de l' esglesia parroquial.

Tindrá un inventari de tot lo que pertany á la capella, casa ermitana y terres anexes, y examinará l' inventari si está en regla sempre que ocorri algún cambi d' ermitá ó d' administrador.

Anualment, per escrit, notificará als administradors lo que observi en pro ó en dany de la capella.

Te lo dret de nomenar un dels dos administradors, puix l' altre será sempre lo senyor Vicari, y nomenará també l' ermitá, á proposta dels Administradors, si aixís li apar be.

Com á Junta directora que assumeix lo total govern de la capella, está en lo dret de destituir al administrador elegit, al ermitá y á la cambrera ó cambreres, sempre que ho cregui convenient, pera la bona marxa del santuari.

III

ADMINISTRADORS

Serán dos, so es: lo senyor Vicari y un seglar, durant quatr' anys lo cárrech d' aqueix. Cada mes s' encarregarán de les caritats recullides á les caixetes de la capella y de l' elmoina que capti l' ermitá quan vagi pel poble.

Cad' any, ans del diumenge posterior al 8 de Setembre, farán un estat de comptes y una relació de tot lo que hagi adquirit l' ermita, lo qual deurá incloures al inventari, com també haurá de constar lo que estigui desmellorat y s' hagi d' excloure del inventari.

IV

CAMBRERES DE LA MARE DE DEU

Serán dues les cambreres de la Mare de Deu del Castell de Montcada; una d' elles seglar, durant quatr' anys lo seu cárrech, y altra será sem-

pre la Germana Dominica conversa del col·legi de Montcada, mentres no hi hagi inconvenient per part de la Superiora Reverendíssima de l' Crdre de l' Anunciata. Si hi hagués inconvenient, llavors se nomenará altra cambrera seglar.

L' obligació de les Cambreres será cuidar de la netedat y conservació dels ornaments, y dels vestits de la Verge, y demanarán als Administradors lo que á dit fi sía menester. Per últim, pujarán á la capella la vigilia de les festes que deuen celebrarse al santuari pera arreglarla.

V

ERMITÁ

Eix tindrá per superiors immediats als Administradors, los quals deuen vigilar lo comportament del meteix, y si fos convenient proposarán que sía rellevat del seu cárrech.

Lo cárrech d' ermitá durará dos anys y, si es cas que 'ls Administradors estiguin satisfets d' ell, proposarán á la Junta directora que sía reelegit.

VI

FUNCIONS RELIGIOSES

Essent lo culte católich la essencialitat vital del santuari, aixís com los Administradors en la part administrativa obrarán ab consell del senyor Rector, en la part religiosa procedirán de comú acort ab dit Rector, procurant que les funcions religioses síen lo major nombre possible.

Com les unes síen més principals que les altres, cad' any se celebrará la festa major de la capella lo día de la Mare de Deu ó Nadal de María Santíssima, qu' es á 8 de Setembre, ab ofici solemne ab assistents y sermó.

En les diades de Sant Joseph Oriol y Sant Domingo se celebrará ofici, missa y rosari, segons los medis de que puga disposarse.

Lo primer diumenge d' Octubre, festa de la Mare de Deu del Roser, se cantará ó resará lo rosari de la manera més solemne que sía possible.

Com es molt digne de perpetual agrahiment la protecció que 'l santuari reb dels devots de María, cad' any se celebrará una Misa resada per los protectors de la capella, vius y difunts, lo primer día feiner després del día 8 de Setembre.

XVI

Missió

Algunes ánimes zeloses de la gloria de Deu Nostre Senyor y de la salvació del próxim, volgueren preparar una despedida á la Mare de Deu aconduhint al sagrat temple lo major nombre possible de fills y vehins de Montcada á ohir les veritats eternes que apostólicament exposaren uns Pares jesuítes, donantse á eix fi una Missió.

Desde 'l día 28 d' Agost al 6 de Setembre los PP. Ferrán y Dachs, de la Companyía de Jesús, donaren la susdita Missió, essent uns del actes més tendres y commovedors la processó dels noys y noyes presidida per les sagrades imatges del Nen Jesús y Puríssima Concepció. Lo día 6 finalisá la santa Missió ab Missa de Comunió que fou molt concorreguda, com també va ésser ben nombrosa la processó que 's feu á la tarde portant lo Santíssim pels carrers del poble, beneint aixís lo bon Jesús les familles que ohiren la divina paraula en aquells díes, díes de salut.

XVII

Traslació de la Mare de Deu

Resolt en definitiva que aqueix acte s' efectués lo día 8 de Setembre, festa del Nadal de la Verge Santíssima, s' acordá celebrar pel despido,

CAPELLA DEL TURÓ DE L' ERMITA
(F. de M. Tolosa y Padreny)

una funció á l' esglesia parroquial y á la tarde conduir la Mare de Deu á la capella.

Arrivada la diada, que 's presentá hermosíssima, va ésser extraordinari lo concurs de gent que á totes hores y de tots indrets arrivava al poble desitjosa d' assistir y presenciar la processó.

Plena enterament l' esglesia parroquial y lluhint la Verge Santíssima un rich vestit que per dita festa li oferí D.[a] Matilde Sánchez de Carbonell y adornada ab les mellors joyes, se cantá una Missa solemne ab orquesta.

Celebrá lo incruent Sacrifici mossén Joseph Mas, Pbre., beneficiat arxiver de la Seu de Barcelona. Sermoná lo il-lustre senyor Canonge de Vich mossén Jaume Collell, qui feu esment de prodigis y fets patris esdevinguts en la capella é históric castell de Montcada, quins casals fonamentats al Turó, acoblaren aquell amor á Deu y á la patria pe 'l que tant lluitaren, durant segles, glorioses generacions que deuen ésser espill de les presents y esdevenidores. Parlá ensemps, y ab aquella sencillesa que li es tant propia, de la poderosíssima intercessió de María davant del trono del Altíssim.

Ocuparen lloch preferent lo magnífich Ajuntament, Jutjat municipal, Junta de senyores y Comissió executiva de senyors, donantse aixís molta més importancia al sagrat acte.

A la tarde, bellament guarnits los carrers y endomasats los balcons y finestres com á obsequi coral que 'ls feligresos de Montcada dedica-

MARE DE DEU DEL CASTELL DE MONTCADA

(F. de J. Ibáñez)

ven á la Mare de Deu, se repicaren llarga estona les campanes pera avisar que s' acostava l' hora de sortir del temple la celestial Regina qui devía tornar á casa seua.

S' organisá la processó ab l' ordre següent: = Part del Sometent, creu parroquial, gamfanons, Col-legi municipal de noyes, Filles de María del poble y de la colonia, ab son rich, artístich y nou penó, Col-legi municipal de noys, també ab penó, Germandat de Sant Sebastiá y Sant Isidro y 'l Apostolat de la Oració ab ses respectives banderes. La sagrada Imatge de la Verge dins d' un tabernacle bellament adornat, la portaren les noyes del poble y de la colonia fins á la Font del Ferro. Custodiava la sagrada Imatge una comissió del Sometent, seguía la Junta de senyores, la Comissió executiva de senyors, nombrós clero presidit per mossén Joseph Mas, en delegació del reverent senyor Rector que, per estar delicat de salut, no hi assistí. Cloía la processó lo magnífich Ajuntament y les autoritats judicial y militar del poble.

Molts dels concorrents portaven atxes ó ciris, qual cera fou donada á la Mare de Deu. Unes nenes vestides de blanch escampant flors tapisaven lo camí de la Mare de Deu, y les músiques ab sos armónichs sons feyen més joliua la festa.

Tant bon punt les campanes de la parroquia donaren ab un tó de dolsa tristesa lo *ab Deu*

siáu á la Verge Santíssima, la campana de la capella comensá á donarli lo *Deu vos guart*, y estava tant cofoya y parlera, que no pará de saludar á la Mare de Deu fins que hagué entrat al santuari.

Al sortir la processó de l' esglesia, se feu gala á la Verge Santíssima, lo que 's repetí á la plassa. Ensemps s' aviá un bon nombre de colomes missatgeres que á diferentes parts portaren la nova de que la Mare de Deu ja comensava la ruta cap á la capella. Quan arrivá la processó á la casa nomenada la «Font del Ferro,» atés que 'l camí era costós, alguns joves del poble y de la colonia s' encarregaren de portar fins dalt á la capella la santa Imatge.

Tota la montanya estava casi poblada de devots, tant de la parroquia com del veinat y de Barcelona, que contemplaven aquella llarguíssima processó, y á dalt del Turó era tanta la concurrencia, que ab alguna dificultat pogué entrar la Verge Santíssima á la capella. La processó fou tant extraordinaria que, ateses les circunstancies, tal volta Montcada no 'n ha vist altra de tant nombrosa. Se calculá en uns dos mil lo nombre dels que assistiren y presenciaren tant piadós acte.

Tot era alegría, tot era donarse la enhorabona per la restauració del santuari.

Al entrar la Mare de Deu á la capella, se repetí lo galejar y 's comaná á altres colomes lo portar la bona nova de que María Santíssima ja

havía entrat al santuari ahont volía ferhi estada per sempre.

Se cantá lo *Te Deum* en acció de gracies, les lletretes dictades pel gran devot de la Verge D. Joseph Buxó, posades en música pel jove compositor D. Cristófol Taltabull, y la Salve Regina.

Don Joseph Bonet del Río, llegí una tendra poesía á la Mare de Deu, dictada per D. Antoni Sanz, abdós de la colonia ([93]). Se resaren tres Ave Maríes, termenantse la festa ab un coral crit de *Visca la Mare de Deu de Montcada*.

Era tant corprenedor saludar per primera vegada á la Verge María en sa restaurada capella, á n' aquell lloch ahont cent' anys enredera havía sigut tant profanat, que les llágrimes corríen cara avall dels que se xoplugaven dins y al entorn del restaurat santuari.

Mn. Mas, en nom del senyor Rector, doná les gracies á la grandíssima concurrencia que feu cap al Turó de l' Ermita, y tothom portantsen un bon recort de tant solemne festa, ben content y satisfet s' entorná á sa llar.

Benehída sía la Providencia que ha dirigit tant bella obra, y benehída sía la Santíssima Verge que ab especial forma amostrá sa voluntat de tornar á casa seua, y ha preparat los camins per' arrivar á possessionarse de sa ermita.

---

(93) Apéndix XVIII.

QUARTA PART

I

Primera Missa á la capella

Si 'l día 8 de Setembre es memorable per que 's possessioná de la capella nostra Santíssima Mare, digne de recordarse n' es també 'l día 9, per haverse celebrat per primera volta á la restaurada capella la Santa Missa. Lo Sr. Rector, fent un sacrifici, pujá al santuari, ahont després de una centuria elevá en aquella altura la sagratíssima Hostia y suplicá á la Magestat Divina que per mediació de la Mare de Deu devallessin les gracies y benediccions del cel sobre la parroquia de Montcada, y en especial sobre quants han travallat pera restaurar la capella que en altre temps fou la del histórich castell de Montcada. Ab breus peró molt sentides paraules animá als fidels allí reunits á perseverar en lo servey de Deu y en ésser ben devots de María Santíssima.

Després celebraren Missa resada, Mn. Angel Bordas y 'l Rnt. Dr. D. Joseph Puigmartí. Aquésta fou de Comunió, y s' aplicá pel etern descans de l' ánima de D. Joseph Buxó y Navinés ([94]).

Per últim, Mn. Joseph Mas, assistit dels citats Rnts. Puigmartí y Bordas, celebrá l' Ofici, cantantlo un chor d' aficionats, y s' estrená lo cálzer d' argent donat per D.ª Emilia Pámias, Vda. de Sans, consagrat pel Il·lm. Sr. Bisbe auxiliar de Barcelona, Dr. D. Ricart Cortés.

II

Ofrenes á la Mare de Deu

Quan la Verge Santíssima arribá dalt al Turó, tota mudada y embellida ab ses mellors joyes, ja trová 'l palau preparat, mes los seus devots,

---

(94) Fou molt sentida la mort del memorat Sr. Buxó, zelós del cumpliment de son dever y cristiá práctich, qui doná l' ánima á Deu á 13 d' Agost de 1908, invocant los noms sagratíssims de Jesús y María. Piament es de creure que la Verge Santíssima volgué remunerarlo ab la gloria del cel ans de veure termenada l' obra per la que tant havía travallat.

Lo día 18 d' Octubre se celebrá Missa á la capella pera la piadosa Sra. D.ª Rosa Valls, Vda. de Dalmases, qui formava part de la Junta de senyores. Aquesta gran devota de María passá de aquesta vida á l' altra lo día 15 de Setembre, y sos orfenats fills assistiren al sacrifici celebrat per l' etern repós de sa caríssima mare.

En eix día, D. Agustí Valls y Vicens oferí unes corals llahors, dictades per ell á honor á la Mare de Deu. Apéndix XIX.

Dels que oficialment han intervingut en la Obra de restauració, qui primer obrí aqueix camí cap á la sepultura fou En Tomás Casanovas, un dels firmants del memorial que 's dirigí al Ajuntament. Doná son compte á Deu lo día 10 de Febrer de 1908. Al cel síen.

desitjosos de ferli altres presentalles, penyores de pietós afecte, li han anat aportant ofrenes d' amor, enriquint aixís la capelleta que se li ha edificat al Turó de l' Ermita.

Com sía cosa molt justa manifestar, ja per agrahiment, quíns son los benefactors que ab ses ofrenes han aumentat lo dot de la Verge María de Montcada, ja ensemps perque son exemple serveixi d' estímul als altres, se continúa al Apéndix XX la Taula de dits benefactors y dels donatíus fets á la Mare de Deu.

III

Favors y accions de gracies

Varies families y particulars confiant pregonament ab lo poder de María, han suplicat á la Verge Santíssima la gracia de sa especial protecció, y com que sos prechs han sigut ohits, plenes de goig han pujat al santuari á donar les gracies á la Mare de Deu y ferli entrega de lo que, en crítiques circunstancies, li havíen promés. Molts son los ciris portats á la Santíssima Verge com també les Misses celebrades y devocions practicades á la capella del Turó.

Un considerable nombre de visites ha rebut la Mare de Deu, ja particulars, ja col-lectives, y es de creure que, ab lo favor de Deu, continuará

essent visitada y obsequiada en son restaurat santuari (95).

Una singular enhorabona sía donada á Sor Rosa Altimiras, y á tots quants han cooperat á la restauració de la capella de la Mare de Deu del Castell de Montcada.

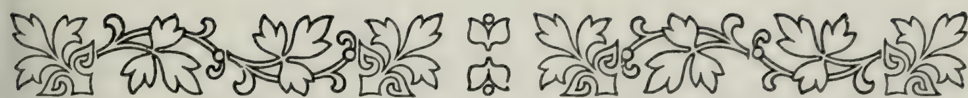
Que la Mare de Deu desde la gloria devalli ses gracies á obs dels qui li donen alabansa y 's desvetllen pera que sía coneguda y estimada, y que tothom sigui objecte de la poderosíssima protecció de la qu' es Mare de Deu y de pecadors.

---

(95) La primera visita col·lectiva que va rebre la Santíssima Verge en son restaurat santuari, va ésser la dels assilats de la Casa d' Infants Orfens, de Barcelona, acompanyats del Rnt. Sr. Prior y de les Germanes Carmelites de la Caritat, lo día 12 de Septembre de 1908. S' hi celebrá Missa de Comunió é hi cantaren la *Salve*.

Ave María Puríssima

Sens pecat original concebuda

APÉNDIX

I

Crida feta en la Baronía de Montcada per ordre dels Concellers de Barcelona

A. 1548, 7 de Mars

Hara hojats totom generalment ques fan hoír y saber per part dels magnífichs senyors de Consellers de la molt noble e insigne Ciutat de barcelona Senyors en los civil y criminal de la baronía de Montcada y flix dintra el principiat de Cathalunya y dels castells de ditas baronías com a XVII días del mes de Janer prop passat del present any en presencia del Consell de Cent juxta forma y ordinatio de hun privilegi atorgat a la dita Ciutat de barcelona per lo serenissimo Rey Don Ferrando de inmortal memoria es estat tret hun rodolli pera procurador general de las baronias y Castells de la dita Ciutat de barcelona y ubert aquell fonc trobat escrit lo nom del honorable señor mossen Joan luys Lull pera procurador general de ditas baronías y castells per lo

bienni primer vinent y per tant ab tenor de la present crida manen los magníffichs señors de Consellers de la dita insigne ciutat de barchinona com a señors de ditas baronías y castells que dit señor mossen Joan luys lull procurador general debitament elegit sía obeit y sus manaments ab effecte tots los vassals de ditas baronías de qualsevol grau o condició que sían obehescan tant quant a las matexas personas de sus magniffcentias siguns consta per provisió dada et signade per dits magníffichs señors de Consellers de barchinona a XVII de Janer de 1548. Per tant lo dit señor procurador ab tenor de la present Crida designa totas y qualseuol personas que sían estadas guiadas per qualseuol official, officials de dita baronía de moncada.—Item vol y mana dit señor procurador que los hostalers sían obligats en posar totas aquellas vnças de pa Cuyt que dit señor procurador manara y ordenara sos pena de LX sous y lo pa perdut.—Item vol y mana dit señor procurador que no sía ningú que gos Jurar ny blasfemar ls sanct nom de Deu ny de la Verge María sos pena de V° sous pera la obra de la esglesia cada vegada que juraran applicadors á la obra de la esglesia.—Item vol y mana dit señor procurador que no ssía ningú qui gos cassar ninguna manera de Cassa sos pena de V sous.—Item vol y mana dit señor procurador que tots los vagamundos hajan dintra tres días buydar la baronía sos pena de cent açots.—Item vol y ma-

na dit señor procurador que tota dona mundaria no puga estar en la baronía de montcada de vn día en hauant sos pena de LX sous.—Item vol y mana dit señor procurador que no puga ningú vendre las gallinas més de VI sous lo parell y lo parell de les perdíus vn real.—Item vol y mana dit señor procurador que sempre que en dita baronía haja viafos o el balle o son lloc tinent requirirá quel saguescan agen de acodir al dit viafors y seguir dit balle o son lloc tinent sos pena de V sous sempre que lo contraria faran y guart si qui gordar sía, etc. Fonc publicada la sobre dita Crida per Joan ebrart missatge de Sabadell á VII de març 1548 ([96]).

II

Inventari de la capella de la Mare de Deu del Castell de Montcada

A. 1548, 14 y 15 de Mars

INVENTARI DE LA CAPELLA DE LA VERGE MARÍA DEL CASTELL DE MONTCADA, ETC.

Propter doli maculam euitandam omnemque fraudis suspicionem tollendam Nos Jacobus oller et Saluator llobet termini de monte catheno ope-

---

(96) Arxiu parroquial de Montcada, *Manual de 1468-1548.*

rarii capelle beate marie castri de monte catheno barcinonensis diocesis electi et assignati per bajulum et promeniam dicte baronie et non per aliam personam seu personas cum hoc uenerabilis sancte ✝ signaculo hic impresso presens Inuentarium dicte capelle beate marie de monte catheno inceptum die mercurii decima quarta mensis martii, anno a natiuitate domini millesimo quingentesimo quadragesimo octauo facere procurauimus. Promittentes nos prelibati operarii dicte capelle castri de monte catheno uobis honorabili bajulo et dicte promanie seu quibus vos uolueritis singulis annis rationem de predicto inuentario daturi et si quid deherit de bonis nostris propriis satisfacturi obligantes ad hec omnia bona nostra et cuiuslibet nostrum in solidum. Promittentes quod nihil in predicta capella beate marie castri de monte catheno innouabimus seu faciemus absque licencia uestri et dicte promenie imo tanquam administratoribus generalibus dicte capelle *olim* per magnifficos consiliaribus Ciuitatis barcinone per presentes datis et assignatis obediemus uirtute juramenti per nos super quatuor sancta euangelia manibus nostris reuerenter jurati in posse notarii tanquam publice persone in presentia testium infrascriptorum.

Primo, en lo altar un palit de cotonina blanca ab flocadura vermella y blanca ab una creu blanca al mitx.

Item IIIº tuallas bonas duas llistadas de blau y una blanca.

Item uns corporals bons y IIº missals y IIº canalobres de llautó.

EN LO RETAULE

Primo, la Verge María ab hun mantell de setí vermell ab llistas grogas y un passemá blau y duas correjas la huna de paria blau ab caps dargent, laltre es de seda negra ab botons de or ab flors de seda negra.

Item huna corona de argent sobre daurada y una diadema del Jesús de argent sobre daurada.

Item hun Jesuset y un crucifix y un altre Jesuset petit.

Item tres caps de argent los dos dels pits en emunt laltro es una fas de argent y XVIº hulls de argent y un nas de argent.

Item hun cor de argent gornit ab huna veta negra y hun altre cor de argent ab una sageta y un ventre de argent.

Item huns paters nostres de coral menuts ab un cap de argent ab hua rel de coral de VIº caps.

Item Vº psaltiris blanchs y hunes de gayeta negra y molts altres que nia de poca importancia.

Item hun parell de mamellas de argent y IIº anells de or y IIº de argent.

Item hun sinyell de filadis dolent pintat ab huns botóns y huns caps de seda negra.

Item huna casulla de vellut carmasí sense maniple y estola.

Item hun cofre vermell en que si troba la roba sigüent:

Primo hun mantell de setí blau ab trepadures de vellut carmasí ab lo mantell del Jesuset del matex setí.

Item hun palit ab son frontal de filadis de obra morisca blau y groc.

Item altre palit de exemallot sendrós ab flocadura groga.

Item huna casulla de obra morisca de filadis ab stola y maniple y camis ([97]).

Item hun palis de setí negre ab un escut al mitx ab hun leó y una aguila.

Item hun mantell de setí vert ab lo mantell del Jesuset del matex setí.

Item hun mantell de brocat de hun pel ab lo mantell de Jesuset del matex brocat.

Item hun deuant mantell de nostra senyora de teffata doble vermell ab trepaduras de tela de or.

Item hun altre mantell de domas vermell ab dos escuts y una de trencada ab dues creus en dit escut.

Item hun mantell de setí blanc ab faxes de vellut negre.

---

(97) Alba ó camisa.

Item un mantell de xemallot negre ab faxas de setí leonadas.

Item hun mantell de setí encarnat ab faxas de setí groc.

Item huna casulla de filadis de obra morisca ab stola y maniple y camis.

Item huna casulla de cotonina blanca ab huna creu detrás que servex tots días a dir missa ab son maniple y estola y camis y hun coxí brodal de seda de grana per tenir lo missal ([98]).

Item XIIII° toualles per lo altar y hun camis dolent y dos cobri altas la hu de oripell deurat laltro de oripell vermell.

Item LIIII° siris de sera entre grans y xichs excepte los siris grossos que no entren en lo present compte.

Item una cortina de bru de lli blanca ab flocadura blanca que es del altar de Sant Miquel.

Item huna estola y maniple de setí blanc.

EN LA CAIXETA

Item huna garnatxa y un mantell de setí lleonat oscur ab faxas de setí blanc ab lo mantellet del Jesuset del matex setí.

Item altre mantell de domas vermell ab los costas de domas blanc y flocadura blanca.

---

(98) En altre temps per faristol se usava un coixí. Al arxíu de la Seu de Barcelona s' hi guarda lo celebrat missal, dit de Santa Eularia, obra del segle XIV, y en una de les lletres capitals s' hi veu lo missal sobre un coixí.

Item XII° bassinas de lleuto y vn canalobre de llauto.

Item hun ensanser de coure y XVIII° mortalles bonas entre grans y xiquas y moltas de dolentas.

Item en la paret vna cortina ab la selutacio del angell.

Item altra cortina ab lo açotament.

Hec autem bona et non plura inuenimus et inuenisse fatemur in capella beate marie de monte catheno protestantes nos supradicti operarii quod si de cetero aliqua alia bona inuenerimus seu sciemus esse de dicta capella mox illa presenti addemus inuentario de eisdem. Actum et profectum est hoc in dicta capella beate marie de monte catheno in presentia geraldi albinyana bajuli dicte baronie et testium infrascriptorum die jouis XV° die mensis martii 1548.

Testes presentis inuentarii fuerunt antichus calcada et joannes pocurull et bartholomeus carrencha omnes presentis baronie de moncada.

Inmediate in presentia notarii et testium infrascriptorum fuit comissum predictum inuentarium per operarios dicte capelle Joanni pocurull Donato eiusdem capelle de quo promissit se rationem et compotum dare dictis operariis etc. sub obligatione etc. et sic jurauit etc ([99]).

---

(99) Arxiu parroquial, ***Manual de 1486 á 1548.***

III

Manament dels concellers de Barcelona restituint als Batlle y prohoms de Montcada l' administració de la capella del Castell.

(A. 1548)

Perque sia notori atotom generalment perso ab la present fas fe y relatio indubia jo Juan Janer Rector de moncada per manament dels magnifichs señors consellers de la insigne ciutat de barchinona que hi son mossen carbo mosssen nofre marimon mossen satorras mossen gomes mossen iheronim canyellas notari considerant la injusticia y sobergaria que per los concellers del any prop passat fonc feta al balle y promens de moncada entraulels de possetio y general administracio de la capella del Castell de moncada la qual possetio y administracio per tos temps es estada de dit balle y promens lo qual feren per complacentia de algunas personas de barçelona posant obrer hun tal Ragues mariner de barchinona y per tant vist los dit señors de consellers demunt nomenats ser cosa impropia que gent de barchinona vingués aregir dita capella com que noy agues gent de la baronia de moncada que fos sufficient per tal carrech perço manaren dits señors que pus la baronia á costas

y despesas proprias hauia obrada dita capella que era raho que lo balle y promens fossen tornats en sa primaria possetio y general administracio y aixi manaren al honorable garau albinyana y promens elegissen el matexos obres de la baronia y llensassen lo obrer y capella qui estaua per dit obrer de dita capella y que dits obres cadany donen compte del Inuentari del argent y robes de dita capella al dit balle y promens com administradors generals de dita Capella Testimonis mossen iheronim bellafilla y Joan pucurull de moncada.

Nota. Aqueix document no porta data, peró l' acta anterior á dit document es de 14 de Mars de 1548, y per axió conceptuem que dit manament es de dit any (100).

IV

Inventaris de la Capella

A. 1739, 20 d'Abril, y 1 de Maig

A. 1780, 10 Abril

Inventari dels mobles, presentalles, robes y mes coses pertanyents á Ntra. Sra. de Moncada pres lo día 20 de Abril de 1739.

---

(100) Arxiu parroquial, *Manual de 1486 á 1548,* última plana del llibre.

P° Presentalles de cera, 23.
Id. exvotos, 57.
» quadros, 4.
» Salamo, 1.
» llantias, 2.
» vaixell, 1.
» llantarnó, 1.
» Imatges del Sant Christo, 1.
» estovalles, 4.
» cortines, 2.
» altras cortinas devant la Mare de Deu, 1.
» palits un de andianas, altra de blanch gornit de galó, del matex tros de vestit de la mare de Deu, dos de tafeta y altra de cuiro ordinari que junt son, 5.
» floreras, 16.
» vestits de Ntra. Sra. un de domas y altra vions virats, 2.
» casullas una de domas y altra de dolenta, 2.
» cortinas de Sant Christo unas de glasa y altras de dolentas, 2.
» campanetas una de mes gran que la altra, 2.
» paus de metall, 3.
» palmatorias, 4.
» candeleros de bronse, 2.
» uns tres peus de tenir candelas, 1.
» bassinas de metall dos de grans una de mediana y una de xica, 4.
» un calse y patena, 1.
» dos bosas de corporals ab 2 corporals, 2.

Id. dos ciris de devots, 2.
» mes ciris, 8.
» un banch de espatllera al cor, 1.
» un cova de posar las floreras, 1.
» una ara, 1.
» una bandereta, 1.
» escapolaris á la ma de Ntra. Sra., 4.
» Peus enpleteats de floreras, 3.
» banchs als aposentos de las profesons, 4.
» taulas als dits aposentos, 3.
» barralons, 2.
» missals, 2.
» ventalls, 4.
» canadellas de plata, 2.
» Una caixa ab son pany y clau, 1.
» Unas graellas grans y rodonas, 1.

Testimonis foren Joan Giralt pages de Moncada y Joseph Gabriel Rescloser de dit Moncada.

Id. quadros, 2.
» Imatges de Sant Christo, 1.
» albas, 2.
» un vestit de la Mare de ab ometratges y flors ab ses cortines y sanefa noba de la xina de colors diferents.
» altra vestit de la Mare de Deu endomescat ab sas flors y cortinas y sanefa de color vermell.

Id. altra casulla ab sa estola y manitbla de ceda de color blanch y vermell.
» estovalles de tela ab ses puntas gornidas.
» altra palit de domas ab galons de plata blau.
» altra vestit de Ntra. Sra. de vions negras ab lo vestit del ninyo.
» altra vestit de ceda viat de Ntra. Senyora ab lo vestit del ninyo.
» Unes cortines y sanefa de andianes negres del Sant Christo.
» Unes cortines endomescat ab flors blancas ab la sanefa ab puntes de Plata.
» altras cortinas de domas blavas ab sa sanefa.
» un cobra calse de tafata blanch.
» altra cobra calse de tafatá cirat.
» vuit buelos de puntas.
» altras 2 bosas de corporals.
» Una guarnació de puntas pera posar á les estovalles.

Fou pres lo present últim inventari lo día 1 de Maig de 1739 com á testimonis Joseph Cuyás, Rosa Cuyás y María Comas donsella, tot lo qual y lo sobre dit fou entregat al ermitá Joan Bosch.

A. 1780, 10 Abril

Dia 10 de Abril de 1780 Joan Cabaner ermitá de Ntra. Sra. de Moncada ha donat lo compte del inventari del que se encontrá en la Capella y

Casa aso es del que es de Ntra. Sra. y de dita Hermita á mi Cruset Rector de Sant Iscle.

Primo en la capella dos Angelets de cartró al altaret nou.

Id. d' exvotos, 110.

» quadros, 6.

» al cor un banch espallé, 1.

» Rosaris, 16.

» presentalles de plata, 28.

» unes broxes de plata ab cadeneta de or.

» dos arracadas de plata, 2.

» una pesa de perles gornit de or.

» un Sant Antoni petit gornit de or.

» un caxumbet ab uns rosariets cadena de plata tot dins de un armariet.

» altre armariet de un exe homo.

» dos capelletas ala una Sta. Eularia y ala altra Sta. Bárbara y St. Joan.

» dos quadrets lo un de Ntra. Sra. de la Cinta y lo altre Sta. Catharina.

» en lo Altar 6 candeleros platejats.

» dos Images de cartró es beroniques de Jesús y María.

» la Image de Ntra. Sra. ab sas arracadas de or pedras violadas, corona de plata, y altra lo niño.

» una creueta de plata ab gafets de or.

» Palmatorias de llauna, 16.

» Palmatorias de Bronse, 4.

» Candeleros de Bronse, 2.

Id. bacines de llautó, 4.
» Paus de llautó, 3.
» Misals desmon y dos dolens, 4.
» una imatge del Sant Christo á la segrestía.
» Casulles 4 aso es una de tapiseria noba, altra de fil y pexi blanch en forro negre altra de vions ab galons falsos, y la altra de durantes blanc y vermell.
» Albes tres aso es un nou crespat y la altra mediana y altra dolenta.
» tres bosas de corporals ab sos corporals.
» moltas presentalles de cera.
» ciris dos de llarchs y cis mes curs y 4 axes.
» dos jochs de Sacres platejades.
» vestiuaris de Ntra. Sra. 12 tots bons y 12 del niño.
» xipres 4 de xichs y 4 mes grosos.
» las reliquias del Altar, 4.
» llantias, 4.
» dos cornacopies.
» estoballas, 6.
» cortines de Ntra. Sra., 10.
» un tontilla tot en ab una caixa ab pany y clau.
» una image per la bacina ab unes arracades de or.
» al menjador una taula llarga y un banch.
» un escó ab sa caixa.
» altra taula al menjador xich ab un banch corresponent.

Id. á la sala una altra taula y dos banchs.
Testimoni Mn. Joseph Torrent vicari.
Ita est Cruset Ror de St. Iscle y Moncada.

Idm. día 16 de Juliol se portaren unas arracadas de or ab set pedras violadas cada una de esmeraldas quals regalá María Ollé viuda del condam Jasinto Cuyás Pagés de St. Andreu per Ntra. Sra. de Moncada y lo Rector las posá á Ntra. Sra. lo día 8 de Janer de 1788 entregadas al ermitá Joan Cabaner.
Ita est Cruset Rector de San Iscle y de Moncada.

Idm. altras arracadas de or ab sinch pedras quals doná María Lapedra y altras de perlas.

V

Obligacions del ermitá

A. 1870

Obligacions del ermitá de N. Sra. de Moncada fetas segons la práctica immemorial dels hermitans.

En nom de Deu Nostre Sr. Jesu-Crist y de la humil Verge María Mare sua y señora nostra Amen.

Primerament deu dit hermitá viurer christianament confesant y combregant una vegada cada mes.

It. deu dit hermitá assistir á totas las professons que se fan en Moncada pera portar la Creu.

It. deu dit hermitá conduir y llimpiar la Capella, y altar de dita hermita.

It. deu lo hermitá conduir y adobar ó fer adobar las robas de dita hermita per celebrarse ab tota desencia la Sant Sacrifici de la Missa.

It. deu lo ermitá tots añs donar compte al Rector de totas las caritats aplegadas en nom de N. Sra. de Moncada de les quals ne deu donar la mitat per dita Verge per conservació ó
de sa capella.

It. no pot lo hermitá gastar res de dita part tocant á N. Sra. sens llicencia del Párroco de dita hermita baix pena de pagaro de sos propis bens.

It. no pot lo hermitá admetrer en la hermita gent facinarosa ni de mala fama.

It. no pot dit hermitá admetrer jochs privats en dita hermita, ni cap género de ball.

It. deu lo hermitá zelar que no se toque la campana sino per los oficis divinos, las oracions ó avemarías del matí, mitgdía y vespre, y á bon temps.

It. deu lo hermitá respectar, y á son Párroco com á superior y principal de dita ermita.

It. deu lo hermitá ajudar las missas que se diguian en dita hermita quan sey encontre.

It. se maná al dit hermitá no permetra que algún eclesiástich tan secular com Regular celebria missa ni cantada ni resada en dita Capella sens expressa llissencia del Párroco, ó del ordinari com está manat per diferents Señors Bisbes baix pena de suspensió á dits Ecclesiastichs.

It. se mana al dit ermitá done lleal comte del inventari del que se encontre tan en la Capella com en la ermita sempre que justament ho demani el Párroco de dita ermita.

It. deu lo hermitá resar tots los díes en dita Capella una part del SS. Rosari.

It. deu lo hermitá tocar tots los días las Avemarías al matí, mitgdía y vespre.

It. deu lo ermitá tocar á bon temps sempre que amenase rohina.

Laus Deo trino et uno

Ita fuit dispositu et intimatu dicto heremitae a Joanne Cruset Pbro. e Rectore SS. Mtm. Aciscli et victoriae de las Feixas ejusque sufraganeo de Moncada cum approbatione ordinarii anno 1780. Sig ✠ num.

VI

Petició de llicencia pera anar á buscar ab processó la Imatge de la Mare de Deu, y concessió de dita llicencia

A. 1824, 10 y 13 d' Agost

Ilmo. Señor: =El Pbro. Juan Suñer, Párroco de los Santos Acisclo y Victoria de las Feixas y de Su Sufragánea de Sta. Engracia de Moncada rendidamente á S. S. I. Suplica: Que deseando collocar en la Iglesia de Sta. Engracia de Moncada la Imagen de la Virgen que de tiempo muy antiguo se conoce con el nombre de, la *Mare de Deu de Moncada*, cuya Imagen se veneraba en una Capilla sita en la cumbre de la Montaña dicha de la hermita dentro de la misma Parroquia, cuya capilla fué quemada en la última guerra con Francia y solamente pudo María Cabané, Hermitaña que era entonces salvar la dicha Imagen; que en qualidad de depósito la ha tenido, y la tiene al presente José Barba, vecino de la villa de San Andrés de Palomar; y como los Obreros del pueblo de Moncada, junto con el Ayuntamiento del mismo, me ayan pedido para ir á buscarla con solemne proceción hasta llegar al término de su jurisdicción, suplico á S. S. I. tenga la dignación de concederme la licencia para hacer dicha proceción =Gracia, y favor que espera el Suplicante de la

conocida bondad de S. S. I.=Moncada 10 de Agosto de 1824=Joan Suñer Cura Párroco de S. Acisclo de las Feixas y de la Sufragánea de Moncada=Barcelona, 13 Agosto de 1824=Concedemos el correspondiente permiso para hacer la procesion que se pide en este memorial, previniendo al párroco como le prevenimos que procure toda devocion en este acto y evitar toda irreverencia.=Avellá V. G. (101).

=Rebo dels Obrers de Moncada sinquanta lliuras las que rebo per lo ajust dels adornos he fets en la construcció ó adornos de la Imatge de Ntra. Sra. de Moncada=Per Jph. Barba que díu no saber Escriure en son consentiment firmo Jo Jaume Agostí (102).

---

(101) Arxiu parroquial, *Esglesies y Capelles de Montcada y les Feixes.*
(102) Id. id.

VII

Lletretes á llahor de la Mare de Deu del Castell de Montcada, dictades per D. Joseph Buxó y Navinés y posades en nota per D. Cristófol Taltabull y Balaguer.

A. 1907 y 1908

1

La Mare de Deu
que es anomenada
per tots los voltants
Verge de Montcada;
a dintre del cor
així me parlava:
A dalt del Turó
vull ser venerada.

2

Jo us estimo molt
¡oh Verge sagrada!
ya sabeu que us tinch
dins mon cor posada;
y ella me respon
respon ab veu clara:
. . . .

3

Imatge sens preu
¡Verge de Montcada!
cent anys heu estat
del Turó allunyada;
y jo indiferent
he estat fins ara
que a dalt novament
voleu ser tornada.

4

¡Ay Mare! jo hi fet
com si no us amava
¡perdó! só un ingrat,
oblideu ma falta;
y oferesch complir
la vostra comanda
y a dalt del Turó
sereu retornada.

5

A dalt del bell cim
de vostra montanya
ja hi veig altre cop
palau que us ostatja;
estoix molt preuat
que 'l rich tresor guarda
de nostres amors,
de nostra esperança.

6

Y veig com d' allí
com foch d' ara magna
s' enlayran los prechs
de gent que hi te estada;
y com lo perfum
de sa oració santa
devalla y s' exten
fecondant la plana.

7

Veig los habitants
d' aquesta comarca
com pujen al cim
de vostre montanya;
com baixan girant
els ulls ab recansa
cridant: *Adeu siau,
Verge de Montcada.*

TORNADA

*¡Oh Verge piadosa!
¡oh Mare estimada!
a dalt del Turó
sereu venerada.*

VIII

Memorial d' una Comissió de vehins de Montcada dirigida al Magnífich Ajuntament, suplicant que sol-liciti del Emm. Sr. Cardenal-bisbe de Barcelona la llicencia pera reedificar la capella de la Mare de Deu de Montcada.

A. 1907, 7 Setembre

Magnífico Sr.: Los infrascritos vecinos de esta población con la venia de su digno Párroco á V. con el respeto debido exponen:=Que cumpliendo el año próximo venidero el centenario de la destrucción de la capilla de la montaña de la (Hermita) en la cual desde siglos anteriores se veneraba á nuestra celestial protectora *la Mare de Deu de Montcada*, verían con satisfacción intensa la reedificación de otra capilla en la que se pudiera dar sino rico, decoroso albergue á la Imagen de nuestra Madre la Virgen María y reanudar así la interrumpida tradición de tantos siglos, en los cuales era esta montaña el centro de las aspiraciones cristianas, el imán de los corazones católicos de toda la comarca, y como creen los infrascritos que esto sería hacer la voluntad de Dios, levantar el espíritu religioso de este pueblo, satisfacer un deseo general y favorecer notablemente el desarrollo de sus intereses materiales, á V. suplican que en unión de nuestro celoso

Párroco se digne solicitar de Su Emcia. el señor Cardenal Obispo de la Diócesis el competente permiso y comenzar los trabajos para la realización de idea tan magnífica.=Dios guarde á V. m. a.=Montcada, 7 Setiembre de 1907.=José Buxó, médico titular. Juan Buxó y Font, médico titular auxiliar. Juan Roca, veterinario municipal. José Altaba, profesor. José Gilabert, propietario. Tomás Casanovas, del comercio. Celestino Aguilar Munyon, farmacéutico titular. Andrés Font, del comercio. José Masagué, fondista. V.º B.º Mariano Mas, Cura párroco ([103]).

IX

Memorial dels Srs. Rector y Batlle de Montcada al Emm. Sr. Cardenal demanantli llicencia pera reedificar la capella de la Mare de Deu de Montcada.

A. 1907, 14 SETEMBRE

Emmo. y Rdmo. Sr.: Los infrascritos Cura párroco y Alcalde de Montcada, diócesis de Barcelona, á V. Emcia. Rdma. con el debido acatamiento exponen: Que habiéndoles manifestado por diversas entidades prestigiosas y de valía de esta población el deseo de reedificar por medio de suscripción una capilla en la cima del monte

(103) Arxiu parroquial, *Capella del Turó de l' Ermita*, y *Llibre d' Actes*, Sessió 1.ª.

de Montcada, donde se venerase como en siglos anteriores á nuestra celestial protectora Nuestra Sra. de Montcada, lo cual además de ser un medio poderosísimo para despertar el sentimiento religioso tan profundamente dormido en este pueblo, redundaría en beneficio de sus intereses materiales.=A V. Emcia. Rdma. rendidamente suplican se digne otorgar el competente permiso para comenzar los trabajos para la realización de idea tan magnífica.=Dios guarde á V. Eminencia muchos años.=Montcada, 14 de Septiembre de 1907.=Mariano Mas, párroco. Estanislao Abadal, alcalde.=Al Emmo. y Rdmo. Sr. Cardenal-Obispo de Barcelona.

Concessió de dita llicencia

A. 1907, 20 Setembre

Secretaría de Cámara y Gobierno del Obispado de Barcelona.

En la instancia elevada por Vds. á su Emcia. Rdma. el Cardenal-Obispo mi señor, con fecha 14 del corriente, solicitando la competente autorización para reedificar por medio de suscripción una capilla en la cima del monte de Montcada, de esa población, donde se venerase como en siglos anteriores, la imagen de Ntra. Sra. de Montcada, ha recaído el decreto del tenor siguien-

te: =Barcelona, 20 de Septiembre de 1907. =Tomando en consideración lo expuesto en la instancia que precede, por el presente venimos en conceder la autorización que se solicita; debiendo los recurrentes presentar oportunamente los correspondientes planos levantados por persona perita para el examen y aprobación de los mismos, si procediere, y en su día cuenta detallada de la inversión de las cantidades que se colectaron por suscripción á los efectos procedentes. =Lo decretó y firma el M. Iltre. Sr. Gobernador Ecco. de esta diócesis, Sede plena; de que certifico. =José Palmarola. =Por mandado de Su Sría., Dr. R. Salvía Civit, Srio.» Lo que traslado á Vds. para su conocimiento y efectos consiguientes. =Dios guarde á Vds. m. a. =Barcelona, 26 de Septiembre de 1907. =Dr. Ramón Salvía Civit, Srio.

Sres. Rdo. Cura párroco y Alcalde Constitucional de Montcada ([104]).

X

Juntes y Comissions

JUNTA DE SENYORES

Presidenta: D.ª Concepció Costa, Vda. de Balaguer.—*Vis-presidenta:* D.ª Matilde Sánchez de Carbonell.—*Vocals:* D.ª Emilia del Río

(104) Arxiu parroquial, *Capella del Turó de l' Ermita,* y *Llibre d' Actes,* Sessió 1.ª.

de Bonet; D.ª Francisca Palacio, Vda. de Moysi; D.ª Rosa Valls, Vda. de Dalmases; D.ª Joana Bolvena de Larratea; D.ª Matilde de Catalán de Larramendi; D.ª María Valtá de Vidal; D.ª Paulina Costa de Sagnier.—*Secretaria:* Germana Reginalda Rusiñol, terciaria dominicana de la Anunciata.

NOTA. *Més tart s' aumentá dita Junta ab les vocals següents:*

D.ª Mercé Montíu de Clavell; D.ª Lluisa Noguera, Vda. de Riera; D.ª Francisca Guardáns de Oriol; D.ª Carme Maymó de Vila.

COMISSIÓ EXECUTIVA

President honorari: Rnt. Mn. Marián Mas, prebere, rector.—*President efectiu:* D. Estanislau Abadal, batlle.—*Vis-president 1.er:* D. Leopolt Sagnier, enginyer y propietari.—*Vis-president 2.ón:* D. Joseph Gelabert, propietari.—*Depositari:* D. Juan Font, secretari municipal y propietari.—*Secretari interventor:* D. Joseph Buxó y Navinés, metje titolar y propietari.—*Vocals:* D. Carles Bonet, enginyer y propietari; D. Joaquim Sanz, advocat y propietari; D. Rafael del Río, advocat y propietari; D. Joan Gelabert, jutge municipal y propietari; D. Laureá de Larramendi, propietari.—*Arquitecte de les obres:* D. Enrich Sagnier.—*Director de l' obra de reconstrucció:* D. Ramon Espinasa, propietari y constructor d' obres.

JUNTA DE SENYORETES

REPRESENTACIÓ DE LA COLONIA

Srta. Anna R. de Larramendi; Srta. Angela Gili; Srta. Laura Gili; Srta. Ernestina Moner; Srta. Ampar Moner.

REPRESENTACIÓ DE LA POBLACIÓ

Srta. Francisca Roca; Srta. Josepha Buxó; Germana Dolors Collell, terciaria dominicana de l' Anunciata.

JUNTA DE CAMBRERES DE LA MARE DE DEU NOMENADA EN 1909

Cambrera d' honor: Exma. Sra. Marquesa de Castellar, D.ª Emilia Carles, Vda. de Tolrá. —*Efectives:* Germana Dolors Collell; Srta. Josepha Buxó y Font.

XI

Memorial del Sr. Rector de Montcada dirigit al Magnífich Ajuntament suplicant se li reconegui lo dret total de possessió del santuari de la Mare de Deu del Castell de Montcada y ses pertenencies y de l' administració de dita capella.

A. 1907, 1 Octubre

Magnífico Ayuntamiento de Montcada: Don Mariano Antonio Mas, Cura propio de la parroquial iglesia del pueblo de Montcada, bajo el título de Santa Engracia, á ese Magnífico Ayuntamiento, con la debida consideración expone: Que habiéndose constituído con el beneplácito de su Emcia. Rdma. el Cardenal-Obispo de Barcelona, una Junta para la reedificación de la capilla ó ermita que había existido desde tiempo inmemorial en la cúspide del monte conocido vulgarmente con el nombre de «Turó ó ermita» dedicada á la Santísima Virgen María de «Montcada,» de cuya Junta es presidente nato el que suscribe; y habiéndose considerado por la mencionada Junta, de suma conveniencia, fijar de antemano y con relación al porvenir, de una manera armónica y arreglada á justicia, los derechos de la iglesia parroquial de este pueblo sobre la mencionada ermita y su administración y los que competen al Municipio y prohombres de Montca-

da sobre los terrenos que constituyeron el antiguo Castillo de Montcada, se permite invocar algunos precedentes para que sirvan de justificación á la presente exposición, y de norma y fundamento á ese Magnífico Ayuntamiento respecto del acuerdo que del mismo se propone interesar al final.—Consta en el archivo de la iglesia parroquial que por virtud de la excomunión fulminada por el Muy Ilustre Sr. Obispo de Vich contra Doña Guillermina [105] de Montcada, le fueron confiscados á ésta sus bienes entre los cuales figuraba el Castillo y tierras de Montcada, pasando á formar parte del patrimonio de la Corona de Aragón. El Rey Don Juan II hizo cesión del mencionado Castillo y tierras que formaban la llamada Baronía de Montcada á los Concelleres de Barcelona, y éstos á su vez hicieron cesión de la que se llamaba á la sazón Capilla del Castillo al Alcalde (Batlle) y prohombres de este pueblo de Montcada con la facultad de nombrar entre sus vecinos uno que con el carácter de ermitaño cuidase y administrase la mencionada capilla.—El Alcalde y prohombres de Montcada, habiendo estado en la quieta y pacífica posesión, desde tiempo inmemorial, de los derechos que sobre la capilla del Castillo de Montcada les habían otorgado los Concelleres de Barcelona, hasta que en 1547 abusando, los nombrados en dicho año

(105) Guillerma.

para el ejercicio de este cargo, de las atribuciones que les confería el mismo y desconociendo el derecho de que se habían desprendido sus antecesores en favor del Alcalde y prohombres de Montcada, nombraron obrero administrador de la susodicha Capilla á un tal Ragues, marinero, vecino de Barcelona.—Acudieron el Alcalde y prohombres de Montcada, en queja del abuso cometido, á los Concelleres de Barcelona en 1458, reivindicando el derecho que les competía sobre la expresada Capilla, y los Concelleres que desempeñaban el cargo en dicho año, reconociendo la injusticia y demasía de los que lo habían ejercido el año anterior, hechas á los mencionados Alcalde y prohombres de este pueblo quitándoles la posesión y general administración de la Capilla del Castillo, que en todo tiempo habían sido suyos, toda vez que la Baronía de Montcada había á sus propias costas y expensas obrado la mencionada Capilla, mandaron, por ser de razón, que el Alcalde y prohombres de Montcada fuesen reintegrados en su primaria posesión y administración de la propia capilla y en su consecuencia ordenaron al honorable Alcalde Gerardo Albinyana y prohombres eligiesen ellos mismos obreros de la Baronía y lanzasen al obrero y al cura puesto por éste de la propia Capilla, añadiendo que los obreros que en lo sucesivo se nombraren, rindieran cuenta cada año del inventario de la plata y ropas de dicha Capilla al Alcalde y pro-

hombres como administradores generales de la misma. Desde entonces y considerando que se trataba de cosa eminentemente espiritual y eclesiástica, asumió el cura propio de esta parroquia, con el beneplácito del Alcalde y prohombres del pueblo, el verdadero patronato de la mencionada capilla, la poseyó en forma jurídica y corrió á su cuidado la administración general de la misma; hasta que á principios del siglo pasado, fué saqueada y devastada por las tropas francesas, habiendo quedado desde entonces en estado de ruinosa continuidad.—Prueban lo que acabo de indicar varios documentos obrantes en el archivo parroquial. En carta que en 17 de Septiembre de 1718 dirigió el Vicario General de la diócesis de Barcelona al rector de esta parroquia, le manifiesta que como á *dueño* de la Ermita de Montcada por hallarse dentro de la parroquia le competía la privativa de celebrar en ella el Oficio divino.—En otra carta de 6 de Septiembre de 1725 el Vicario General de la diócesis comunica al rector que está en el derecho de otorgar licencia para celebrar los Oficios en la Capilla, cobrando los derechos que le correspondan, y que si el prohombre de la Cofradía no quisiere atemperarse á ello, cerrase el rector la Ermita y quedase subsistente la prohibición de la vela que antes se hacía en ella.—En 1.° de Septiembre de 1769 ordena el Vicario General al Rector que previniese al Ermitaño evitara los abusos que se cometían en la Er-

mita el día que subían á ella los de Barcelona.—En 1.° de Abril de 1780 toma el Ermitaño inventario de la capilla del que da cuenta al Sr. Rector.

—Existen además otras varias órdenes emanadas del mismo Obispado de Barcelona en las que se previene al Ermitaño que dé cuenta de las entradas y salidas de la Ermita al Rector y que se someta siempre á las órdenes y obediencia del mismo, conminándoles, en algunas de ellas, con penas.

—De lo propuesto hasta aquí aparece indudable el derecho del Cura de esta parroquia á la posesión material y al cuidado y administración de la mencionada Capilla, con completa independencia de la potestad civil, y de los derechos que puedan asistir á este Municipio, ó sea el Alcalde y prohombres del pueblo, sobre las tierras limítrofes de dicha Capilla, que fueron también objeto de la concesión que les hicieron los Concelleres de Barcelona.

—Ahora bien: como medio de que no se rompa jamás la plausible harmonía que ha existido siempre (por la gracia de Dios) entre las autoridades eclesiástica y civiles ó administrativas de este Municipio, y como medio también de que queden perpetuamente definidos y garantizados los derechos de esta parroquia en cuanto á la posesión y administración de la mencionada Capilla al ser nuevamente destinada al culto católico, sin que por motivo ni pretexto alguno,

lleguen á ocurrir rozamientos entre dichas autoridades, ni menos conflictos entre sus respectivos derechos y atribuciones, ha estimado el Cura Párroco que suscribe y, con él, la Junta que preside, que debe preceder á la reedificación de la mencionada Capilla, una declaración ó acuerdo de ese Magnífico Ayuntamiento en que se reconozcan los mencionados derechos y se garanticen debidamente para el porvenir.

—En su virtud:=Suplica á ese Magnífico Ayuntamiento que haciendo de todo lo expuesto el debido mérito y consultando si lo estima necesario los antecedentes y documentos anteriormente invocados, se sirva reconocer que al Reverendo Cura párroco de la Iglesia de Santa Engracia, de este pueblo, le compete por virtud de justos títulos, la posesión de la planta y terrenos anejos en que se halló y se halle en lo sucesivo edificada la Capilla del Castillo y dependencias de la misma, en la cumbre del monte conocido por Turó de Montcada, así como la administración general de la mencionada Capilla, con completa independencia de los derechos que puedan corresponder á este Municipio ó sea al Alcalde y prohombres de este pueblo, sobre los demás terrenos limítrofes al de dicha Capilla y dependencias existentes en la parte alta de dicha montaña que fueron objeto de la concesión de los Concelleres de Barcelona y que no pertenezcan actualmente en dominio ó posesión á los particulares por

virtud de justos y legítimos títulos.=Montcada, día 1.° de Septiembre de 1907.=Mariano Antonio Mas, Pbro. ([106]).

XII

Obligacions y garantíes del ermitá

A. 1908, 26 Abril

OBLIGACIONS DEL ERMITÁ

1.ª Cumplir ell y la seua familia los debers de bon cristiá.

2.ª Resar cada día y en familia lo Rosari devant la Mare de Deu.

3.ª Cuidarse de la llimpiesa de la capella y de la sagristía.

4.ª Tindrá obligació d' encendre y apagar la llantia y fer les demés funcions de sagristá.

5.ª Tindrá compte que 'ls donatíus en metálich que 's fassin á la Verge se tiren á la caixeta, y ell se fará cárrech dels donatíus en especie, donantne compte als administradors.

6.ª Tindrá la capella tancada, passat de quan s' hi celebri alguna funció, y en tot cas será responsable de lo que contingui la Capella y Sagris-

(106) Arxiu parroquial, *Capella del Turó de l' Ermita.*

tía. Quan puji á dalt de l' hermita algún col-legi presidit pel seu Mestre ó Mestra, tant si aquests perteneixen á una Ordre relligiosa com no, sempre que sigui ab la piadosa intenció de pregar á la Mare de Deu, l' Hermitá els obrirá la porta de la Capella, si li demanan.

7.ª No podrá donar permís pera dir missa, á excepció dels Srs. Rectors de les parroquies vehines, que son Sta. Coloma de Gramanet, Snt. Andreu de Palomar, Snt. Cugat del Vallés, Sant Martí de Sardanyola, Snt. Esteve de Ripollet, y dels beneficiats de qualsevol altre Capella de dins lo terme de Montcada que tindrán, un cop siguin coneguts de l' hermitá, aquest dret, encare que intransferible, peró ab la obligació de firmar á la llibreta ahont constin tots los qui celebrin missa en aquest Santuari. Si hi puja algún altre sacerdot pera dirhi missa, haurá de portar un permís escrit del Sr. Rector ó de qui 'l representi, y acabada que sigui la missa, firmará també la llibreta-registre.

8.ª Tocar la oració al dematí, mitjdía y vespre, á bon temps quan amenaci tempesta, y senyalar les festes que 's fassin á l' ermita.

9.ª No abandonar may l' hermita ni de día ni de nit.

10.ª Queda sota la seva custodia la casa y tot lo que contingui el terrer que pertany á l' hermita.

11.ª Esplanará lo pati de devant la capella y casa y arreglará els camins.

12.ª Fará cumplir lo preceptuat en los cartells que hi haurá al menjador y á fora en la paret de la casa.

13.ª Passará una vegada al mes, si pot ésser cada primer diumenge, á captar pel poble ab una caixeta tancada.

14.ª Reconéxer com immediats superiors als administradors nomenats per la Junta nata triunvira.

GARANTÍES

1.ª Casa franca.

2.ª Se li senyalará un sou de dugues pessetes diaries durant dos anys al primer ermitá.

3.ª Podrá fer menjar pels que hi pujin.

4.ª Per cada missa que 's digui á l' hermita, que no sigui d' Administració, tindrá una pesseta, peró ab la obligació d' ajudarla si no hi ha escolá.

5.ª Podrá vendre medalles, rosaris, escapularis, estampes, histories, etz., quedant á son favor lo 50 per 100 del benefici.

6.ª Serán pera ell les gratificacions voluntaries que li donguin los visitants pel trevall d' ensenyarli la Capella, de posar los ciris, encendrels, etz.

7.ª En los díes de gran aplech de gent tindrá lo dret de llogar troços de terra pera posar llochs de vendre menjar ó béurer, tenint en compte que la casa vagi ab lo major ordre y moralitat.

8.ª Tindrá lo 25 per 100 de lo que reculli anant pel poble.

La duració d' aquest contracte ab l' hermitá se va acordar que fos per dos anys. Tant per una part com per l' altre, en lo cas de que 'l contracte no 's vulgui continuar, s' avisarán per lo menys ab mitx any d' anticipació. En cas de que l' hermitá falti á cap condició del contracte, podrá ésser llensat de l' hermita desseguida ([107]).

XIII

Acta de la Sessió municipal donant compte de la possessió de les terres qu' entornen l' ermita del Castell de Montcada, aprés de la fitació de les propietats confrontants ab dita capella y acort de possessionarse de les que pertanyen al Municipi.

A. 1908, 13 Agost

Don Juan Font Tort, Secretario del Ayuntamiento constitucional de Moncada.=Certifico: Que en la sesión ordinaria del día trece Agosto de mil novecientos ocho celebrada por este Ayuntamiento, obra el acuerdo siguiente:=Manifestó el Sr. Presidente que la Comisión nombrada por

---

(107) Arxiu parroquial, *Llibre d' Actes*, Sessió de 26 Abril de 1908.

el Ayuntamiento en virtud del acuerdo del día seis de este mes, había tomado posesión en nombre y representación del Ayuntamiento de los terrenos que circundan la Ermita ó castillo de Moncada, comprendidos en el acta de deslinde con los propietarios de la falda de dicha montaña, practicada el día diez y nueve Mayo último por dicha comisión del Ayuntamiento, á presencia y satisfacción de dichos propietarios que fueron convocados á dicho voto, entendiéndose dicho deslinde y posesión en carácter de interinidad por no haber presentado los propietarios sus justos títulos que determinen los lindes de sus respectivas propiedades con los terrenos del Municipio que fueron objeto de la concesión otorgada por los Concelleres de Barcelona al Alcalde y prohombres de Moncada; de lo que enterado el Ayuntamiento, acuerda por unanimidad la posesión de dichos terrenos comprendidos dentro los lindes consignados en el acta de deslinde practicada por la comisión de este Ayuntamiento, ó sean, por la parte del Norte á la distancia de ciento quince metros de la propiedad «Font del Ferro,» al Este veinte y siete metros de la propiedad «San Juan,» al Sud veinte y cinco metros de la misma propiedad «San Juan,» y al Oeste á ciento veinte metros de la línea divisoria de las propiedades «Ollé» y «Sans,» todo con referencia á las paredes de la Ermita por dichos cuatro puntos cardinales, sin perjuicio de proceder á la rectificación

de dicho deslinde y posesión definitiva de los terrenos de pertenencia del Municipio, á la presentación de títulos de la propiedad que determinen y justifiquen los lindes de las propiedades de los particulares con los de pertenencia del Municipio cedidas al mismo con la Ermita por los Concelleres de Barcelona.=Es copia conforme con su original á que me remito, y para que conste libro la presente visada por el señor Alcalde en Moncada veinte y cinco Agosto de mil novecientos ocho.=V.^{to} B.°=El Alcalde, Estanislao Abadal. =Juan Font, Scrio.=Hay un sello que dice= Ayunt.° Const.l de Moncada y Reixach (108).

XIV

Acta de la Sessió municipal, cedint á la Junta directora del Santuari lo dret d' administració dels terrers pertenencia del Municipi, compresos entre los de la capella y dels particulars, per mentres subsisteixi lo Santuari.

A. 1908, 20 D' AGOST

Don Juan Font Tort, Secretario del Ayuntamiento constitucional de Moncada.=Certifico: Que en la sesión celebrada por este Ayuntamiento el día veinte Agosto de mil novecientos ocho, obra el acuerdo siguiente:=En el pueblo de Mon-

(108) Arxiu municipal, *Libro de Sesiones.*

cada á veinte Agosto de mil novecientos ocho; Reunido el Ayuntamiento en sesión ordinaria bajo la presidencia del señor Alcalde D. Estanislao Abadal Jové y asistencia de los señores Concejales anotados al margen, dióse lectura del acta de la anterior y fué aprobada.=Seguidamente expuso el señor Presidente que habiendo dado cuenta á la Junta de obras de reedificación del Santuario de la Ermita de la que es también presidente, del acuerdo de este Ayuntamiento del día trece de este mes aprobando el acta de deslinde y posesión de los terrenos limítrofes que circundan los que se halla enclavada la capilla y dependencias de la misma en el castillo de Moncada, sobre la cumbre de la montaña conocida por el «Turó de la Ermita,» que fueron objeto de la concesión otorgada por los Concelleres de Barcelona, el Alcalde y prohombres de Moncada; dicha Junta de obras de reedificación del Santuario de la Ermita ha tomado con muy buen acierto el acuerdo de que para después de terminadas dichas obras é inaugurado el Santuario el día ocho Septiembre próximo, desde dicho día la dirección y administración de todo lo concerniente á la Ermita, terrenos anexos, caminos de acceso y todo cuanto pueda redundar en beneficio y conservación del Santuario, correrá á cargo de una Junta directiva en que se hallan representados la Iglesia, el Municipio y común de vecinos y suscritores que han contribuído á la reedificación del Santuario,

ó sean, el Párroco, Alcalde y un propietario de este término municipal nombrado por el Párroco. =En vista de ello, y con el fin de evitar en todo tiempo rozamientos y conflictos entre las autoridades eclesiástica y civil, conservando la buena armonía que ha existido siempre en esta población entre dichas autoridades, entendía que para el mejor régimen y administración de todos los terrenos limítrofes al mismo, comprendidos entre los de pertenencia de la Ermita y de los particulares que competen á este Municipio, á cuyo fin proponía al Ayuntamiento que deliberase sobre el particular y la conveniencia de ceder los derechos de administración de los terrenos expresados de pertenencia del mismo en dicha montaña á la expresada Junta.=Abierta discusión sobre el particular, el Ayuntamiento acuerda por unanimidad ceder á la Junta que en todo tiempo represente los cargos de Párroco, Alcalde y un propietario de este término municipal nombrado por el Párroco, los derechos que competen á este Municipio de administración de los terrenos de pertenencia del mismo que circundan la Ermita ó castillo de Moncada en la cumbre de la montaña conocida por «Turó de la Ermita,» mientras subsista el Santuario en dicha montaña, quedando sin efecto esta cesión en el caso de desaparecer el mismo.=Es copia conforme con su original á que me remito, y para que conste libro la presente visada por el Sr. Alcalde de

Moncada, á veinte y seis de Agosto de mil novecientos ocho. =V.[to] B.[o]=El Alcalde, Estanislao Abadal. =Juan Font, Scrio. =Hay un sello que dice=Ayunt.[o] Const.[l] de Moncada y Reixach ([109]).

XV

Memorial dels Srs. Batlle y Rector al Emm. Sr. Cardenal, demanant llicencia pera transferir la Mare de Deu á la capella del Turó de l' Ermita, y concessió de dit permís.

A. 1908, 26 y 28 d' Agost

Emmo. y Rdmo. Sr.: =Los infrascritos Curapárroco y Alcalde de Montcada, presidente honorario el primero y efectivo el segundo de la Comisión ejecutiva para la reedificación del Santuario de la cima del monte que se llama vulgarmente *Turó de la Hermita*, á V. Emcia. Rdma. con el más profundo respeto exponen: =Que acercándose el ocho de Setiembre, día en que, con el beneplácito de V. Emcia. Rdma. y luego de presentados los documentos requeridos, según voluntad expresa de V. Emcia. Rdma. para incoar el expediente al objeto de dar posesión á una Junta directora, pendiente de su superior aprobación, se piensa inaugurar el dicho santuario, trasladando en procesión solemne la imagen

(109) Arxiu municipal, *Libro de Sesiones*.

de Ntra. Sra. de Montcada desde la iglesia parroquial á esta reedificada Ermita donde se veneraba desde siglos anteriores hasta el año 1808 en que los franceses la destruyeron, salvándose, por haberla escondido la Ermitaña, esta antigua imagen que ocupa hoy el único lugar del altar mayor, sustituyéndola en lo sucesivo la imagen de la patrona Sta. Engracia=A V. Emcia. Rdma. respetuosamente suplicamos se digne concedernos el permiso para el traslado solemne de la dicha imagen de Ntra. Sra., cumpliéndose así el deseo del pueblo y colonia veraniega que ya esperan venerarla en su antigua morada.=Gracia que los exponentes se prometen de V. Emcia. Rdma.=Montcada, 26 de Agosto de 1908.=El Alcalde, Estanislao Abadal.=El Cura-párroco, Mariano Ant.° Mas, Pbro.=Emmo. y Rdmo. Sr. Cardenal-obispo de Barcelona.=

Barcelona, 28 de Agosto de 1908.=Vista la precedente instancia á Nos elevada por el Rdo. Sr. Cura-párroco y el Sr. Alcalde de Montcada, atendido que según manifiestan los recurrentes es deseo de aquel pueblo que la imagen de Ntra. Sra. de Montcada sea trasladada en solemne procesión del altar mayor de aquella iglesia parroquial en que actualmente se venera, á la capilla recientemente reedificada en la cima del monte

vulgarmente llamado *Turó de l' Ermita*, por el presente y en cuanto á Nos toca, autorizamos la traslación de referencia según se solicita, pudiéndose en lo sucesivo venerar en lugar de la Imagen trasladada, en el altar de la parroquial, la imagen de la patrona del pueblo Sta. Engracia.=Así lo decretó, mandó y firma el M. I. Sr. Gob. Ecco. s. p.; de que certifico: José Palmarola.=Sello.=Por mand.º de S. Sría., Ecequiel Cebollada, Vice-Scrio.=Lo que traslado á V.ˢ para su conocimiento y efectos consiguientes. Dios guarde á Vds. m.ˢ a.ˢ=Barcelona, 1 Septiembre de 1908.=Ecequiel Cebollada, Vice-Scrio.=Rdo. Sr. Cura párroco y Sr. Alcalde de Montcada ([110]).

XVI

Memorial del Sr. Rector al Emm. Sr. Cardenal demanant designació de sacerdot pera benehir la nova capella, celebrarhi la Santa Missa y altres actes del culte, y la manera de trasladarhi la Mare de Deu. Concessió de tot lo suplicat.

A. 1908, 31 Agost y 1 Setembre

Emmo. y Rdmo. Sr.:=El infrascrito Cura-párroco de Sta. Engracia de Montcada, con la veneración y respeto debidos á V. Emcia. Rdma. ex-

---

(110) Arxiu de la Secretaría de Cambra del bisbat de Barcelona y Arxiu parroquial, *Capella del Turó de l' Ermita.*

pone:=Que han terminado las obras de reedificación de la Capilla del *Turó de Montcada*, á lo menos en cuanto á su más esencial parte, y obran ya en el Vicariato General de la Diócesis no sólo la copia de la sesión habida en este Municipio referente al deslinde de los terrenos anejos á la Capilla de propiedad del mismo, si que también la de la espontánea cesión por el Municipio de dichos terrenos á favor de la Junta Directora del santuario, que con la venia de Vuestra Emcia. Rdma. se halla hoy compuesta del Párroco, Alcalde y un propietario de la montaña, en calidad de vocales natos el primero y el segundo y con carácter temporal el último. Mas como quiera que según solicitud presentada á la Secretaría de Cámara del Obispado vienen expresados en la misma los deseos de que el día ocho del próximo inmediato Septiembre pueda efectuarse procesionalmente el traslado de la imagen de María á la cima del monte á su reedificada Capilla, si bien el que suscribe abunda en los mismos religiosos deseos, esto no obstante se atreve, contando con la indulgencia que se promete de Vuestra Emcia. Rdma., advertir á V. Emcia. Reverendísima, entre otras que se omiten para no molestar la fina atención de V. Emcia. Rdma., que el camino que conduce á la cima del monte, mitad carretero y mitad de herradura, no responde al estado de las personas delicadas en su salud, ni de edad algo avanzada, como tampoco favore-

ce en concepto alguno los intereses materiales de este vecindario por el grande intervalo que media entre su origen y el casco de la población. Escrito lo que precede, Suplica á V. Emcia. Reverendísima se digne delegar á un sacerdote de su beneplácito para la bendición de la Capilla, otorgando á la misma el competente permiso para la celebración de la Sta. Misa y demás actos del culto en los días que tenga á bien designar V. Emcia. Rdma. y dignándose asimismo V. Emcia. Rdma. determinar la forma y modo con que debe procederse para la conducción personal de la imagen de Ntra. Sra. á su reedificada Capilla del Turó, llevando de esta suerte á fiel cumplimiento toda disposición emanada de V. Emcia. Rdma. =Gracia que espera merecer del bondadoso corazón de V. Emcia. Rdma. cuya preciosa vida guarde Dios m.s a.s.=Montcada, 31 Agosto 1908.= Mariano Ant.o Mas, Pbro.=Emmo. y Rdmo. Sr. Cardenal Obispo de Barcelona.

Obispado de Barcelona.=Por el presente autorizamos al Rdo. Sr. Cura Párroco de Montcada y, en su defecto ó imposibilidad, á su Rdo. Sr. Vicario para que con la fórmula del Ritual Romano bendiga la Capilla pública recientemente reedificada en la cima del monte, sito dentro aquella demarcación parroquial, llamado «Turó

de Montcada,» mediante que con esta fecha ha sido aprobado por Nos. Y de haber efectuado la bendición Nos dará aviso por oficio para unirlo al expediente.=Barcelona, 1 de Septiembre de 1908.=El Gob. Ecco. s. p. ✝ Ricardo, Obispo de Eudoxia.=Lugar del sello.=Por mand.° de S. S. Ecequiel Cebollada, Vice-Scrio.=

Barcelona, 1 de Septiembre de 1908.=Vista la precedente instancia y constándonos que la Capilla de referencia en la misma reúne las condiciones prescritas por la Iglesia para las capillas públicas, por el presente la aprobamos como tal, y extiéndanse las correspondientes Letras con extensión á todos los días del año no exceptuados por las sagradas rúbricas.=Lo decretó y firma el M. I. Sr. Gob. Ecco. s. p. de que certifico.=Sello= ✝ Ricardo, Obispo de Eudoxia.=Por mand.° de S. Sría., Ecequiel Cebollada, Vice-Scrio.=(111).

Parroquia de Sta. Engracia de Montcada.= En virtud de la autorización que me confirió V. Emcia. Rdma., el día 5 del que cursa bendije con la fórmula del Ritual Romano la Capilla pú-

---

(111) Arxiu de la Secretaría de Cambra.

blica recientemente reedificada en la cima del monte, sito en esta demarcación parroquial, llamado «Turó de Montcada.»=Lo que tengo el honor de comunicar á V. Emcia. Rdma. para los efectos consiguientes.=Dios guarde á V. Emcia. Rdma. m.s a.s.=Montcada, 7 Septiembre 1908. Mariano A. Mas, Párroco.=Emmo. y Rdmo. Sr. Cardenal Obispo de Barcelona.=([112]).

XVII

Bases pera l' administració de la capella y aprovació de les meteixes

A. 1908, 30 Agost y 29 Setembre

Emmo. y Rdmo. Sr.:=Los infrascritos Rdo. D. Mariano Mas, Cura párroco de Sta. Engracia de Montcada, y D. Estanislao Abadal, Alcalde de del mismo pueblo, presidente honorario el primero y efectivo el segundo de la Comisión ejecutiva para la reedificación del Santuario de la cima del monte que se llama vulgarmente *Turó de la Hermita*, á V. Emcia. Rdma. con el más profundo respeto exponen:

1.º Que deseando inaugurarse para el día 8 del próximo Setiembre el Santuario arriba dicho, cuya obra se ha verificado previo conocimiento

(112) Arxíu parroquial, *Capella del Turó de l' Ermita.*

y aprobación de V. Emcia. Rdma., que se dignó nombrar una Junta de Señoras y aprobar una Comisión ejecutiva de Caballeros para que llevaran á cabo esta obra, que está ya terminada en su parte esencial, y queriendo dejar bien sentada la manera como habrá de ser gobernado, que según acuerdo de la Comisión ejecutiva y expresado parecer de V. Emcia. Rdma. habrá de serlo por una Junta directora compuesta por el Rdo. Cura párroco, que presidirá esta Junta, por el Alcalde y por un propietario del término municipal, nombrado exclusivamente por el Sr. Rector, dando de esta manera la superior participación á la Iglesia, ya que es una obra puramente religiosa, contentándose también así al Municipio, que cede, mientras subsista el Santuario, todos los derechos que pueda tener en la cumbre donde está enclavada esta Ermita, derechos que le fueron cedidos por los Concelleres de Barcelona, y dando, por último, también participación á los generosos donantes para la reedificación de esta Capilla en la persona del propietario, de cuyo modo creemos que marchará rectamente el gobierno de esta Ermita, ya que todos pondrán el mayor interés para el mejor esplendor del culto.

2.º Que deseando marcar el camino que debe seguir esta Junta directora en su gestión y al mismo tiempo facilitar su trabajo, la Comisión ejecutiva para la reedificación de este elevado Santuario ha discutido las siguientes bases, que somete gustosamente á su superior aprobación.

Dividiremos estas bases en dos partes: en la primera enumeraremos los organismos que intervendrán, y en la segunda las facultades de cada uno.

1.ª PARTE

Junta de patronato de Señoras: Esta Junta, que será la misma que promovió esta buena obra, hará los nombramientos en las vacantes que vayan ocurriendo, ya sea por dimisiones, ya por defunciones, procurando que no sean nunca menos de ocho el número de damas protectoras, teniendo la facultad de aumentar este número siempre que lo crean conveniente. Todos los cargos serán vitalicios. La Secretaria será una Hermana terciaria dominica de la Anunciata del Convento del mismo pueblo, siempre que su Superiora se lo permita. Todas las reuniones serán presididas por el Sr. Rector, y á ser posible se tendrán enel Colegio de las monjas dominicas de la Anunciata.

Junta directora: Esta Junta se compondrá de tres individuos, que serán el Sr. Cura párroco, el Sr. Alcalde, ó quien lo sustituya, y un propietario de la montaña del *Turó*, que sea católico y que se tome interés en la buena marcha de la Ermita. Los dos primeros miembros de este triunvirato serán natos, y el tercero, cuyo cargo durará cinco años, pudiendo ser reelegible, será nombrado exclusivamente por el Sr. Rector,

dando de ello conocimiento al Sr. Alcalde y sometiendo dicho nombramiento á la aprobación del Sr. Obispo. Si llegase un día de que entre los propietarios de la montaña no se encontrase uno que reuniese las condiciones exigidas, el Sr. Rector podrá nombrar á otro propietario del término municipal que sea católico y tenga cariño al Santuario, avisándolo también al Sr. Alcalde y sometiéndole á la aprobación del Sr. Obispo.

El Sr. Cura-párroco será el presidente de esta Junta, y el Propietario será el secretario. La casa rectoral será el punto destinado para las reuniones.

Administradores: Habrá dos, uno de los cuales será siempre el Sr. Vicario de la parroquia, y el otro será seglar, durándole el cargo cuatro años, pudiendo ser reelegido. El cajero será, siempre que no haya inconveniente, el Sr. Vicario, y el otro administrador será contador.

Camareras de la Virgen: Habrá dos, una de las cuales será seglar, teniendo el cargo para cuatro años, pudiendo ser reelegida, y la otra será, siempre que no haya inconveniente por parte de la Rdma. de la Orden ([113]), la monja conversa del convento de terciarias dominicas de la Anunciata del mismo pueblo. De haberle, se nombrará otra de seglar, cual cargo le durará cuatro años, procurando, en este caso, que cada dos años se cambie una, si es que no se reeligen.

---

(113) **Propiament no vol dir la Superiora General, sino la Superiora del Col·legi de Montcada.**

Ermitaño: Este cargo durará dos años, y si los administradores quedan satisfechos del que lo desempeñe, propondrán su reelección á la Junta directora.

2.ª PARTE

De la Junta de patronato de Señoras: Esta Junta se reunirá á lo menos una vez al año; será la que nombrará la Camarera ó Camareras de la Virgen; se enterará de la marcha administrativa mediante los datos que le facilitará el Administrador-contador; procurará, como Junta promotora que había sido y como protectora que ha de ser, que en el Santuario no falte nada de lo indispensable, y á más trabajará para que se hagan las mejoras necesarias al objeto de embellecer esta Ermita tan visitada antiguamente. En el caso de que esta Junta tuviese medios para hacer alguna mejora, lo comunicará á la Junta directora, la cual si le parece bien la hará llevar á la práctica por los Administradores con los medios facilitados por esta Junta de patronato.

De la Junta directora: Se reunirá cada año en el domingo siguiente al ocho de Septiembre, mirará las cuentas presentadas por los Administradores, se cerciorará de que efectivamente en Caja hay la cantidad dicha, y una vez aprobado el estado de cuentas, se fijará en el tablón de anuncios de la iglesia parroquial.

Tendrán un inventario de todo lo que contenga la Capilla, casa del Ermitaño y terrenos anejos, teniendo también la obligación, siempre que haya algún cambio, sea de Ermitaño, sea de Administrador, de mirar si efectivamente se queda todo como dice el inventario.

Cada año y por escrito que firmará toda la Junta, se dirigirá á los Administradores, comunicándoles los defectos que hayan notado en su administración, ó al revés, dándoles gracias por su celo en el cumplimiento de su cargo.

Esta Junta nombrará un administrador, ya que el otro será siempre el Sr. Vicario.

Esta Junta nombrará Ermitaño al propuesto por los Administradores, si á ella le parece bien.

También resolverá los desacuerdos entre Administradores y Ermitaño.

Ya que esta Junta es la que asume todo el gobierno, podrá destituir al Administrador elegido, al Ermitaño y hasta á la Camarera ó Camareras, siempre que lo crea conveniente para la buena marcha de la Ermita.

En los desacuerdos entre los miembros de esta Junta directora, resolverá en último término el Sr. Obispo, teniendo que acatar en todo tiempo las disposiciones emanadas de esta superior autoridad.

De los Administradores: Cada mes abrirán las cajitas del Santuario y la que el Ermitaño hará servir cuando vaya por el pueblo á pedir

limosna para la Ermita, y lo que encuentren lo guardará el que haya sido nombrado Cajero, que, á no haber inconveniente, será el Sr. Vicario, y el otro Administrador lo registrará en el libro de cuentas que estará en su poder. Antes de hacer esta operación avisarán al Sr. Rector por si cree conveniente asistir ó bien enviar delegado de su confianza. A más los Administradores vendrán obligados á dar cada mes al Sr. Rector una nota de lo que se haya recogido, ya sea en dinero, ya en especie. Antes del domingo posterior al 8 de Septiembre de cada año harán un estado de cuentas y además una relación de lo que se haya adquirido para la Ermita y tenga por tanto que ser incluído en el inventario, así como también de lo que se haya estropeado y tenga que ser excluído del inventario.

Así como en la parte puramente administrativa obrarán aconsejados por el Sr. Rector, en la religiosa irán de acuerdo completo con el Párroco, procurando que las funciones sean en el mayor número posible é indispensablemente las siguientes: en el día 8 de Septiembre un Oficio solemne con tres sacerdotes y sermón; en los días de Sto. Domingo y S. José Oriol se celebrarán Oficios, Misas ó Rosarios, según el estado más ó menos próspero de la Caja; y por la fiesta del Rosario en el mes de Octubre se rezará ó cantará un rosario de la manera más solemne posible.

Los Administradores serán los inmediatos superiores del Ermitaño, y como á tales vigilarán su comportamiento, y propondrán su destitución en caso de incumplimiento de lo tratado. También serán ellos los que propondrán el nombramiento de nuevo Ermitaño, aunque la Junta directora es la que tiene la facultad de nombrarlo.

El primer día no festivo siguiente al ocho de Septiembre se rezará una Misa para los protectores del Santuario vivos y difuntos.

De las Camareras de la Virgen: Estas se cuidarán de la limpieza y conservación de los ornamentos, vestidos de la Virgen y todo lo demás propio de mujer, pidiendo á los Administradores lo que les haga falta.

En la víspera de las fiestas que se celebren en la Ermita subirán para arreglar lo necesario al mejor esplendor del culto.

Del Ermitaño: Cumplirá estrictamente lo tratado, y reconocerá la autoridad de los Administradores como la inmediata superior.

3.° Que viendo los certificados de las dos actas de las sesiones municipales de los días trece y veinte de Agosto del corriente año, en las que se especifican los límites de la propiedad y su cesión, mientras subsista el Santuario, á esta repetida Junta directora una vez esté constituída de derecho.

4.° Que consiguientemente á los acuerdos tomados por la Comisión ejecutiva y haciendo

uso el infrascrito Cura-párroco de las facultades que los mismos acuerdos le atribuyen, he nombrado provisionalmente á D. Leopoldo Sagnier, como propietario que llena las condiciones de las bases para el cargo de individuo de la Junta directora.

5.° Que para tener V. Emcia. Rdma. un conocimiento más completo de la historia del Santuario y sagrada imagen de la Virgen, acompañamos un ejemplar de la *Nota histórica de la Mare de Deu del Castell de Montcada*, poco ha editada, por si V. Emcia. Rdma. estima conveniente que se añada al expediente.

Por todo lo que á V. Emcia. Rdma. respetuosamente suplicamos se digne conceder su superior aprobación á esta Junta directora de Párroco, Alcalde y Propietario, junto con las bases por las que se gobernará todo lo correspondiente á este Santuario, para seguidamente mandar incoar, vistos los dos certificados de las dos actas municipales que acompañamos, el oportuno expediente para que esta Junta directora entre en posesión de todas las facultades y derechos que se le habrán conferido. Gracia que esperan merecer del bondadoso corazón de V. Emcia. Rdma. =Montcada, 30 de Agosto de 1908.=El Alcalde, Estanislao Abadal.=El Cura-párroco, Mariano Ant.° Mas, Pbro.=Emmo. y Rdmo. Sr. Cardenal-Obispo de Barcelona.=

«Barcelona, tres de Septiembre de mil novecientos ocho. Pase al Fiscal.=Lo decretó y firma el Ilmo. Sr. Vicario General de la Diócesis, de que certifico.=✝ El Obispo de Eudoxia.=Lic. Manuel Fernández, Exp.° Scrio.»

«En el propio día lo pasé, de que certifico.= Fernández.»

«Ilmo. Sr.:=El infrascrito Fiscal, hecho el debido examen del Reglamento que precede, redactado para la administración del Santuario del *Turó de la Hermita de Montcada*, no ha encontrado cosa alguna digna de censura, y es de parecer que puede procederse á su aprobación. Empero V. S. Ilma. en su superior criterio verá si en derecho procede otra cosa.=Barcelona, veinte y tres de Septiembre de mil novecientos ocho.=Isidro Casañas, Pbro.»

Barcelona, 29 de Septiembre de 1908.=Vista la instancia cabeza de este expediente, presentada por el Rdo. Cura-párroco y Sr. Alcalde de Montcada en súplica de que aprobemos la constitución de la Junta directora del Santuario de Ntra. Sra. del Castell de Montcada y terrenos á él anejos, compuesta del Párroco, Alcalde y un propietario de dicho pueblo nombrado por el Párroco, y asimismo las Bases que se detallan por las que deberá regirse todo lo concerniente al

régimen y cuidado del expresado Santuario.— Vistas las actas certificadas de las sesiones del Magnífico Ayuntamiento de Montcada en las que éste aprueba el deslinde y posesión de terrenos anejos al Santuario y su cesión, para mientras éste subsista, á una Junta directora del mismo, compuesta del Párroco, el Alcalde y un propietario nombrado por el Párroco.—Atendido que la Junta nombrada tal como se constituye y las Bases propuestas para facilitar su marcha y gestión son una firme garantía del buen régimen y administración del Santuario de Ntra. Sra. del Castell de Montcada y terrenos anejos.—Oído el Fiscal general de la Diócesis y de conformidad con su dictamen.—Decretamos: Que alabando en el Señor el acuerdo unánime del Magnífico Ayuntamiento de Montcada, aprobamos la constitución de la Junta directora del Santuario de Ntra. Sra. del Castell de Montcada compuesta del Párroco, Alcalde y un propietario del mismo pueblo nombrado por el Párroco, y las Bases por las que se regirá todo lo concerniente á dicho Santuario. Notifíquese por oficio al Rdo. Párroco y Sr. Alcalde.=Lo decretó y firma el Ilmo. Sr. Vicario General de la Diócesis, de que certifica. =✝ Ricardo, Obispo de Eudoxia.=Lic. José M.ª de Ros, Pbro., Scrio. Can.= ([114]).

---

(114) Arxiu de la Curia eclesiástica, Montcada, 1908.—*Expediente del Santuario de Ntra. Sra. del Castell.*

XVIII

Poesía dedicada á la Mare de Deu, per D. Antoni Sanz.

A. 1908, 8 Setembre

Á LA MARE DE DEU DE MONTCADA EN SA TRASLACIÓ Á LA CAPELLA DEL TURÓ DEL METEIX NOM

Fins aquí us hem portat, Verge estimada,
ja que voliau ésser venerada
al cim d' aquest Turó,
y ajuntant nostres cors en unió santa
us hem vist, vibrants d' amor, com triomfanta
escampaveu lo fruit de benedicció.

Per fi, ja hi sou, Regina Sobirana,
ja podréu contemplar tota la plana
dessota 'ls vostres peus,
y escoltar les llohances que ab follía
la pietat de cent viles vos envía
ab fervoroses veus.

Patrona del Vallés sou, y sos pobles
impulsats pels batechs de sos cors nobles
un temple us han alçat,
obra sols de la fé, qu' es sa grandesa,

obra entussiasta, que d' amor encesa
ne fá la plana son joyell prehuat.

Viuréu amunt, amunt, allá ont s' ajunta
la terra y cel, en l' esmolada punta
del granítich Turó,
allá ont se viu de Deu més á la vora,
allá ont l' incrédul s' agenolla y ora
mirant l' obra sublim del Creador.
. . . .
. . . .

Fá molt poch temps que tots veyen caigudes
les parets que de nou ara han crescudes
com arbre ab la sahó.
¿No es veritat qu' enfront d' aquella runa
les pedres al mirar caure una á una
mont avall, vos lligava una buidor?...

¿No es cert que vos mancava alguna cosa?
¿que 'l cor sentía sensació anyorosa
y un desitj may complert?
¿Y que una gran fredor l' ánima omplía
y escoltaveu un cant de melangía
escampars constantment pel mont desert?

N' estich segur, igual que á mi, us passava,
que cada cor, com arca, en sí guardava,
potser inconscientment,
un somni beneit de benhaurança

un ideal sagrat, una esperança
que feya son camí amagadament.

Tots desitjaveu venerar á María
y dirigirli cants plens d' alegría
al cim d' aquest Turó,
darli per trono altívola montanya,
símbol del ferm é intens amor qu' entranya
la vostra perdurable rel-ligió.

L' ideal heu lograt, son cants de gloria
los que omplenen l' espay. ¡Vostra victoria
cantéu donchs més que may!
Que pel Vallés com una onada immensa
vostre cant plé d' amor avuy avensa,
cant que ningú l' oblidará jamay.

Miréusela á María, qu' es sols Ella
la segura y refulgent estrella
que us signará 'l bon port,
y quan sentíu l' embat de les onades
força us darán ses céliques mirades,
ab quina força no teméu la mort.

La tindréu sempre aquí, alta, ben alta
en lo trono sublim en que l' exalta
lo Creador de tot,
perque veyéu, mirantla, sa grandesa,
al ensemps que la vostra petitesa
que sens l' aussili divinal res pot.

Y veniuhi sovint, qu' es refrigeren
los esperits qu' en Ella sols esperen
de l' aspra sequetat
qu' enclou lo mon quan sos plahers regala,
qu' es Ella l' únich ser qu' entorn exhala
alens de contagiosa castetat.

Cantéu, donchs, cants de triomf y benhaurança
qu' heu complert finalment vostra esperança
y un sant y tendre anhel,
que ab vostra fé al alçar dalt de la serra
un temple á n' Ella, reyna de la terra,
estéu molt més qu' avans aprop del cel.

Montcada, Capella de la Mare de Deu, 8 de Septembre de 1908.

XIX

Poesía dictada y oferta á la Mare de Deu del Castell de Montcada, per D. Agustí Valls

A. 1908, 18 d' Octubre

Dalt del Turó de Montcada
puig hi teníu vostre altar,
Mare de Deu agraciada,
compasiva la mirada
giráu á la nostra llar.

—

Fá molts segles, vostra Imatge
fou trovada al caire bell
d' una cova, en el paratge
hont s' hi alsá l' últim castell;
prest allí, en gentil capella
hi siguereu venerada
porque fosseu centinella
que guardés nostra encontrada.

—

Als guerrers de nostra terra,
vostres devotíssims fills,
quan anaven á la guerra
els lliuraveu dels perills;
invocant, *Santa María*,
vostre Nom, el seu penó,
victoriós tornava un día
á l' Ermita del Turó.

—

De Mallorca á la conquesta
dos Montcadas van anar,
sota un pi, una lluita feresta
¡ay! la tomba hi van trovar;
si á la Historia de Montcada
van llegar un nom gloriós,
gloria encar de més durada
van trovar al cel ab Vos.

—

La ciutat de Barcelona
desde ahont se n' entra al mar,

cap á Vos, Santa Madona
dirigía el seu pregar,
quan, sorpresa, una vegada
fumejar vegé el Turó;
¡oh tristíssima diada,
era el foch del invasor!

—

Fou terrible la escomesa,
tot llavors se va enrunar,
peró l' áliga francesa
aquí may pogué nihuar;
cap tempesta els monts aplana,
ferm encar s' alsa el Turó,
si us baixava una ermitana
hi heu tornat en processó.

—

Veyent una Rosa encesa
de Domingo al hort ditxós,
enardintla per la empresa
dins son cor parlareu Vos;
ja per Vos ha parlat ella,
¡quín delit! ¡tot ho remou!
s' edifica la capella,
¡ja teníu un altar nou!

—

Desde allí, Verge Sagrada,
compasiva haveu promés
que extendréu vostra mirada
per la Costa y lo Vallés,

y pel plá de Barcelona...
¡oh! també la gran ciutat,
¡quan se veu á la rodona
desde aquest Turó espadat!

—

Exteneula lluny, Senyora,
per les ribes, monts y plans,
y purificant al hora
tots els llavis catalans,
sigáu de tots alabada,
y el perfum de sa oració
se barreji ab ta alenada,
oh enfarigolat Turó.

—

Dalt del Turó de Montcada
puig hi teníu vostre altar,
Mare de Deu agraciada,
compasiva la mirada
girau á la nostra llar.

Capella del Castell de Montcada, 18 d' Octubre de 1908.

XX

Taula dels benefactors y de les ofrenes fetes á la Mare de Deu

Suscripció.—Per medi de suscripció se aparellá 'l camí del Santuari, reconstruí la capella, obrá la casa ermitana y s' es subvencionat al primer ermitá durant dos anys. Ab dita suscripció y altres elmoines, á més de pagarse les referides obres s' han comprat alguns objectes pera la casa del ermitá, y 's costejá la festa de la traslació de la Verge.

D. Enrich Sagnier. Alsá los plans de la capella.

Mn. Jph. Mas, Pbre., autor de la *Nota histórica de la Mare de Deu del Castell de Montcada*, lo Manuscrit original de dita *Nota* (primera y segona edició), y uns recordatoris de St. Joseph Oriol.

D. Laureá R. de Larramendi. Estampar la *Nota histórica*, primera edició (500 exemplars), 1000 estampes grans de la Mare de Deu, y 'ls recordatoris del día de la festa de la traslació de la Mare de Deu al Santuari.

Varis devots. Imprimir la segona edició de dita *Nota histórica* (500 exemplars).

D. Estanislau Abadal, batlle. Los vidres pera les finestres de la casa del ermitá y los materials pera obrar les corts.

D. Ramón Vila. Les portes grans de la capella y de la casa del ermitá.

D. Joan Serrá. Porta de la sagristía.

D. Francisco Canet. Porta de comunicació de la capella ab la casa ermitana.

D. Eduart Morales. Les vidrieres dels tres finestralets del absis.

Familia Grau y Forns. La campana pel campanar, que té la nota *mí.*

D.ª Francisca Palacio y Galarde, V.ª de Moysí. Estucar la capella, altar de marbre ab aplicacions daurades, credensa de metall daurat (St. Christ y sis candelers), faristol, dues tovalles, dos draps cerers, les imatges de St. Joseph Oriol y St. Domingo, les carteles de marbre pera dits Sants, lo sócul de la Mare de Deu y la pica ([115]).

D.ª Matilde Sánchez de Carbonell. Vestit de satí, de color rosat y mantell blanch brodat, pera la Mare de Deu, y rica restauració de les corones y diadema.

D.ª Carolina Carbonell y Sánchez de del Rio. Dos tapisos, pintats per ella, que representen l' Anunciació y Coronació de la Verge Santíssima.

D.ª Francisca Bofill, V.ª de Guardans. Dues llanties de metall blanch platejat.

---

(115) Aquestes dues Imâtges y dit sócul se travallaren al taller d' esculptura de la Sra. V.ª de Reixach Vilas, de Barcelona.

D.ª *Esperança Vila de Folguera.* Vintisís cadires pera la capella.
D.ª *Rosa Ollé.* Penjador pera la sagristía.
D.ª *María Maurí de Santaló.* Vestit y mantell de seda, de color rosa.
D. *Joan Gelabert.* Corones y diadema de metall daurat pera us diari.
D. *Joseph Sala.* Un roquet, fiador, cíngol, corporal y punta per un alba.
D. *Alfret Santamaría.* Joch de tres campanetes pera senyalar al *Sanctus.*
D.ª *Lluisa Noguera, V.ª de Riera.* Un artístich servey de canadelles.
D.ª *Emilia Pamies, V.ª de Sants.* Un cálzer de plata y una campaneta per tocar al *Sanctus.*
Mossén Marián Mas, Pbre., rector. Tres casulles usades, dues blanques, y una vermella.
Junta del Jubileu episcopal del Sant Pare Pius X. Casulla blanca de domás, corporals, cobre-altar pintat, dos ámits brodats, vuit purificadors y tres lavabos.
D.ª *María Torres, V.ª de Almirall.* Una tovalla ab punta de malla, y un drap cerer.
D. *Eusebi Massó.* Dues tovalles-lavabos y tela per un alba.
D.ª *Magdalena Font.* Tela que s' utilisá pera confeccionar ámit, lavabos y purificadors, que travallaren les nenes del Col-legi de les Germanes, les quals també feren les puntes.
Mare Priora del Col-legi de Domíniques de

Santa Coloma de Gramanet. Dos ramets de metall pera la má de la sagrada Imatge de la Verge.

Religioses Dominiques de Montcada. Quatre rams de flors margarides.

D.ª Engracia Heras de Fontcuberta. Quatre rosers de color crem y rosa y quatre gerros esmerilats.

D. Albert Bernis. Un armonium.

TAULA

I

II

La Mare de Deu del Castell de Montcada

PRIMERA PART

ERRADA

Plana 234, ratlla 19, diu: 1870. Ha de dir: 1780.

CENSURA Y LICENCIA

M. I. Sr.:

En cumplimiento del Decreto de V. S. de 9 de Abril del que cursa, que precede, he leído atentamente el manuscrito de que se trata, y en él nada hallo que no esté conforme con la más estricta ortodoxia y sana moral. Se distingue, además, por la abundancia extraordinaria de noticias inéditas, arrancadas con infatigable constancia y paciencia, de los archivos; y por lo mismo, considero muy útil á la historia de nuestro Obispado la publicación del tal manuscrito, salvo siempre el más ilustrado y superior juicio de V. S.—Barcelona, 13 de Abril de 1910.—Cayetano Barraquer, *Pbro.*

M. I. Sr. Vicario General del Obispado de Barcelona.

NIHIL OBSTAT

EL CENSOR,

Cayetano Barraquer, Pbro.

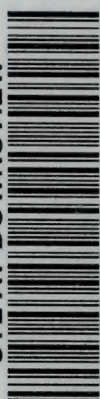
Barcelona, 14 de Abril de 1910.

Imprímase.

El Vicario General,
José Palmarola.

Por mandado de Su Señoria,
Lic. Salvador Carreras, *Pbro.*
Scrio., Canc.

Aquest volum s' es acabat d' estampar á 23 d' Abril, festa de S. Jordi, de l' any de N. S. 1910.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 18 07 13 018 7